

Daginstitutionernes hverdag 2016

Årlig rapport udarbejdet af Bureau 2000

Daginstitutionernes hverdag 2016

Undersøgelsen er udført af seniorkonsulenterne Niels Glavind og Susanne Pade, Bureau 2000.

Desuden har stud.mag. Amalie Mourier, stud. polit. Mathilde Schilling og stud. scient. soc. Pernille Glavind medvirket.

Undersøgelsen er udført på bestilling af FOA

Henvendelser:

FOA

Stauings Plads 1-3

1790 København V

Tlf.: 46 97 26 26

Henvendelser vedr. undersøgelsens tekniske indhold til:

Bureau 2000

Skråplanet 29

3500 Værløse

Tlf.: 44 66 22 64

www.bureau2000.dk

Copyright: Bureau 2000

ISBN: 978-87-90777-68-3

Politisk ansvarlig: Mogens Bech Madsen

Udarbejdet af: FOA og Bureau 2000

Forsideillustration: Bente Stensen

Christensen Produktion: Grafisk Team
og FOAs trykkeri

Indholdsfortegnelse

Forord.....	5
1. Undersøgelsens hovedresultater	6
1.1 Undersøgelsens formål og metode	6
1.2 Daginstitutionerne.....	6
1.3 Stuer, grupper og fysiske rammer	8
1.4 Åbningstider	9
1.5 Dagens gang	9
1.6 Bemanding	12
1.7 Den daglige omsorg.....	16
1.8 Arbejdstidens anvendelse	17
1.9 Børn med særlige behov	19
1.10 Samarbejde og ledelse	21
1.11 Kvalitets sikring.....	23
2. Daginstitutionerne	25
3. Stuer, grupper og fysiske rammer	29
3.1 Børnegrupper	29
3.2 De fysiske rammer.....	31
3.3 International sammenligning	36
Gruppestørrelse	37
Areal	37
4. Åbningstider	39
4.1 Den daglige åbningstid	39
4.2 Ferielukning	41
5. Dagens gang	43
5.1 Stuernes åbningstid	43
5.2 Formiddagen	46
5.3 Middag	52
5.4 Eftermiddagen	54
5.5 Arbejdet på legepladsen.....	56
5.6 Faste aktiviteter.....	58

fortsættes.....

6. Bemanding	61
6.1 Bemanding overordnet	61
6.2 Alene med børnene i hele daginstitutionen	63
6.3 Skemalagt alenetid i børnegruppen	65
6.4 Tre eller flere medarbejdere til børnegruppen	66
6.5 Vikarforbrug	66
6.8 Udviklingen i bemandingen	71
7. Den daglige omsorg	75
8. Arbejdstidens anvendelse	81
9. Børn med særlige behov	85
10. Samarbejde og ledelse	91
10.1 Forældresamarbejde	91
10.2 Ledelse	95
11. Kvalitetssikring	99
12. Metode	103

Forord

Pædagogisk sektor i FOA har igennem nogle år fulgt hverdagen i daginstitutionerne. Bureau 2000 har for FOA, i 2010, 2012, 2013, 2015 og nu 2016 bedt ledere og stuemedarbejdere i landets daginstitutioner om svar på en lang række spørgsmål. Rapporterne giver et billede af, hvordan hverdagen opleves af de ansatte, men også et billede af det tilbud, børn i daginstitution får.

I rapporten findes mange problemstillinger, som er værd at tage op i politiske drøftelser af, om kvaliteten i de danske daginstitutioner nu også er så god, som vi gerne vil tro.

En problemstilling er imidlertid meget alvorlig.

I 2016 svarer 57 pct., at de dagligt eller flere gange om ugen oplevede, at de ikke kunne give børnene tilstrækkelig omsorg. Der er desuden en tydelig sammenhæng mellem stuemedarbejdernes oplevelse af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg og lederens oplysninger om, hvor længe man lader en medarbejder være alene med en børnegruppe, når børnegrupperne er åbne. I 2010 var der 53 pct. af svarepersonerne, der dagligt eller flere gange om ugen oplevede, at de ikke kunne give børnene tilstrækkelig omsorg.

Undersøgelser har altså gennem 6 år dokumenteret mangelfuld omsorg for børn i daginstitution, uden at der bliver taget hånd om problemet.

De ansatte er fortvivlede:

”Ofte er man kun én på stuen, da den anden er til møde, på tur, forberedelse, sygdom eller andet. Når man har mange børn med særlige behov, er det stort set umuligt at give dem det nærvær, kontakt og hjælp, som barnet behøver, for at kunne udvikle sig og trives.”

”I en travl hverdag ville jeg ønske, at jeg kunne give børnene den omsorg, de nogle gange ”råber” efter. Nogle fylder rigtigt meget, og det bliver på bekostning af de andre børn, at dem der har ”mest” brug for det, får den omsorg. I mit daglige arbejde skulle alle børn gerne opleve at få omsorg, men sådan ser virkeligheden bare ikke ud.”

Det her kan vi altså ikke byde hverken børnene eller de ansatte i daginstitutionerne. Nu må politikerne handle på denne viden. Rapporten viser, at kun 16 pct. af lederne mener, at kommunens politikere kender de reelle problemer i daginstitutionerne. Det bør få enhver politiker med ansvarsfølelse til at indgå i en reel dialog med de ansatte i daginstitutionerne, og give dem en hverdag, hvor omsorg for alle børn ikke kun er et løfte på papir med kommunens logo, men er noget, alle børn får hver dag.

Mogens Bech Madsen

Sektorformand

Pædagogisk sektor

1. Undersøgelsens hovedresultater

1.1 Undersøgelsens formål og metode

Undersøgelsen er en videreførelse af tilsvarende undersøgelser gennemført i 2010, 2012, 2013 og 2015.¹ FOAs pædagogiske sektor har bedt om undersøgelserne for at sikre et godt grundlag for den debat, der føres om, hvordan man sikrer kvalitet i daginstitutionerne. Undersøgelserne skal derfor give et klart billede af, hvordan hverdagen faktisk former sig.

Undersøgelsen er gennemført som elektronisk spørgeskemaundersøgelse i februar-marts 2016. Spørgeskemaer er testet i udvalgte daginstitutioner, og daginstitutionernes e-mail adresser er indhentet via de kommunale hjemmesider på grundlag af en fortegnelse over alle daginstitutioner fra Danmarks Statistik.

Daginstitutionerne er blevet bedt om at udfylde to spørgeskemaer:

- Et henvendt til lederen. Det vil for daginstitutioner med områdeledelse sige den pædagogiske leder/afdelingsleder af den lokale enhed.
- Et henvendt til en medarbejder på en stue. For at opnå statistisk tilfældighed er lederen blevet bedt om at give skemaet videre til den stuemedarbejder, hvis navn kommer først i alfabetet på den stue, som kommer sidst i alfabetet.

Der er modtaget 778 lederskemaer, hvilket giver en svarprocent på 27, samt 451 stueskemaer (en svarprocent på 16). I afsnit 12 er der gennemført en række sammenligninger mellem de daginstitutioner, der har svaret, og alle landets daginstitutioner. Disse analyser godtgør efter Bureau 2000s opfattelse, at materialet må anses for repræsentativt.

Ud over nærværende rapport udgives senere på året to særskilte rapporter om kost i daginstitutionerne og om sammenhængen mellem daginstitutionernes sociale sammensætning, hverdagen og skolepræstationer.

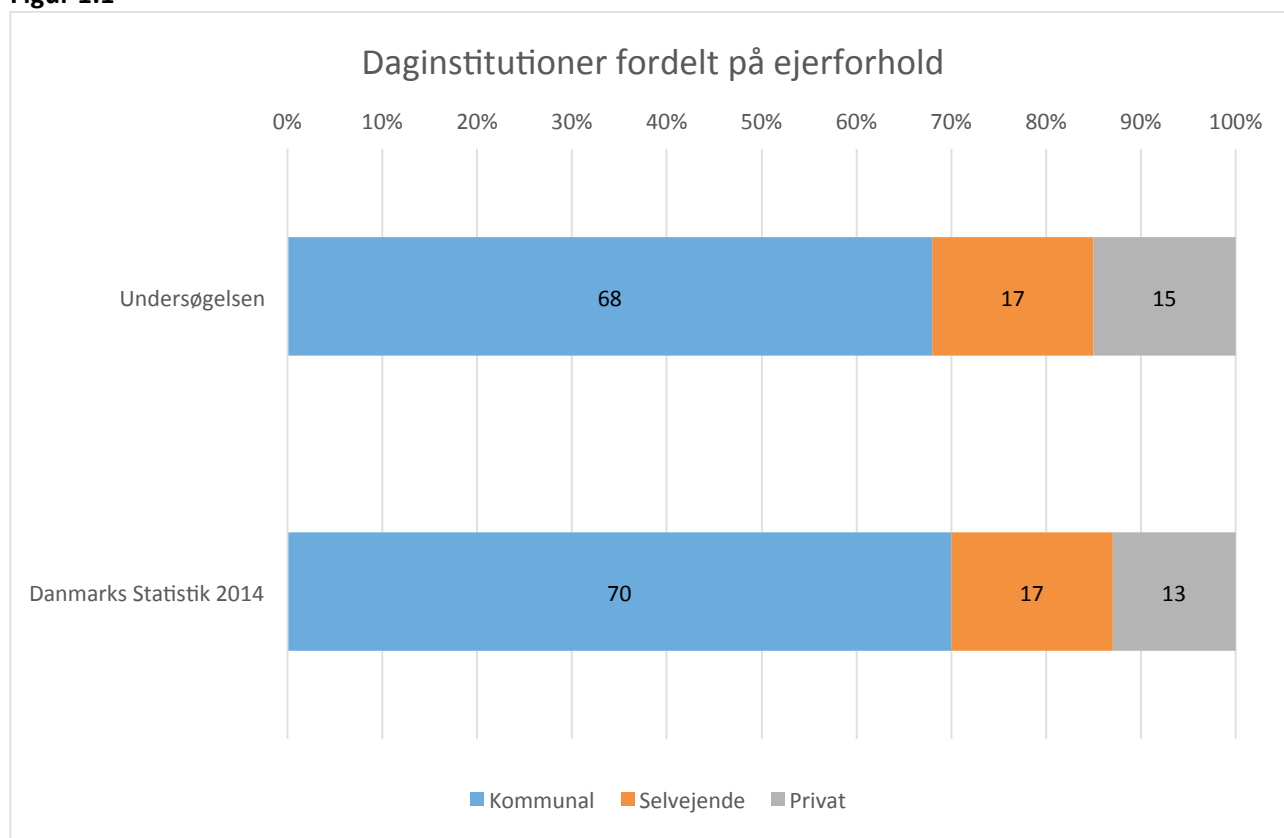
1.2 Daginstitutionerne

Et flertal af daginstitutionerne i undersøgelsen er aldersintegrerede daginstitutioner. Figur 1.1 viser, hvordan daginstitutionerne fordeler sig på ejerforhold.

---

¹ "Daginstitutionernes hverdag" 2010, 2012, 2013, 2015. FOA, Bureau 2000.

Figur 1.1

Kilde: Spørgeskema til lederne

Den overvejende del af daginstitutionerne er kommunale. Til sammenligning er Danmarks Statistiks seneste opgørelse vist i figuren.²

51 pct. af daginstitutionerne (med 54 pct. af førskolebørnene) er omfattet af område-/klyngeledelse.

32 pct. af daginstitutionerne har fået tillagt særlige opgaver.

De hyppigst forekommende opgaver er:

- 17 pct. af alle daginstitutioner har særlige opgaver i forhold til flygtninge/asylansøgere (54 pct. af de daginstitutioner, der har særlige opgaver)
- 15 pct. har andre særlige opgaver i forhold til udsatte familier
- 9 pct. har en eller flere handicapgrupper
- 5 pct. har tilknyttet dagpleje

² Figuren viser, at der er god overensstemmelse mellem tallene, navnlig da antallet af privatdaginstitutioner har været stadig voksende de senere år.

1.3 Stuer, grupper og fysiske rammer

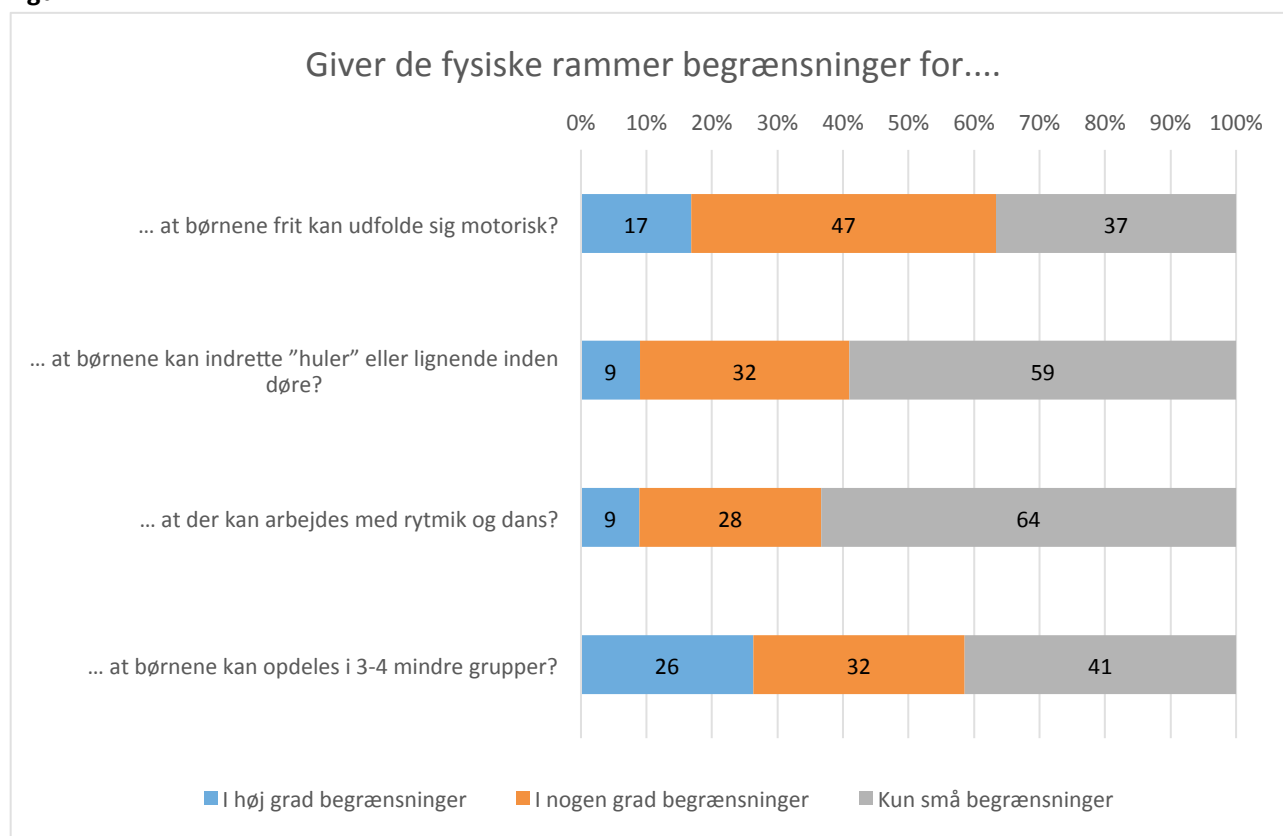
Den gennemsnitlige gruppestørrelse er 11,7 børn i vuggestuerne og 21,2 børn i børnehaverne, men der er stor variation.

21 pct. af lederne oplyser, at der typisk kun er ét grupperum til en børnegruppe. De øvrige har typisk et eller flere birum.

Fraregner man de daginstitutioner, hvor lederen ikke kan svare på, hvor store grupperummene er, er der en tredjedel af daginstitutionerne, hvor der er 2 eller færre m² frit gulvareal pr. barn.

Som det fremgår af Figur 1.2, giver de fysiske rammer mange steder begrænsninger for aktiviteterne.

Figur 1.2

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne

1.4 Åbningstider

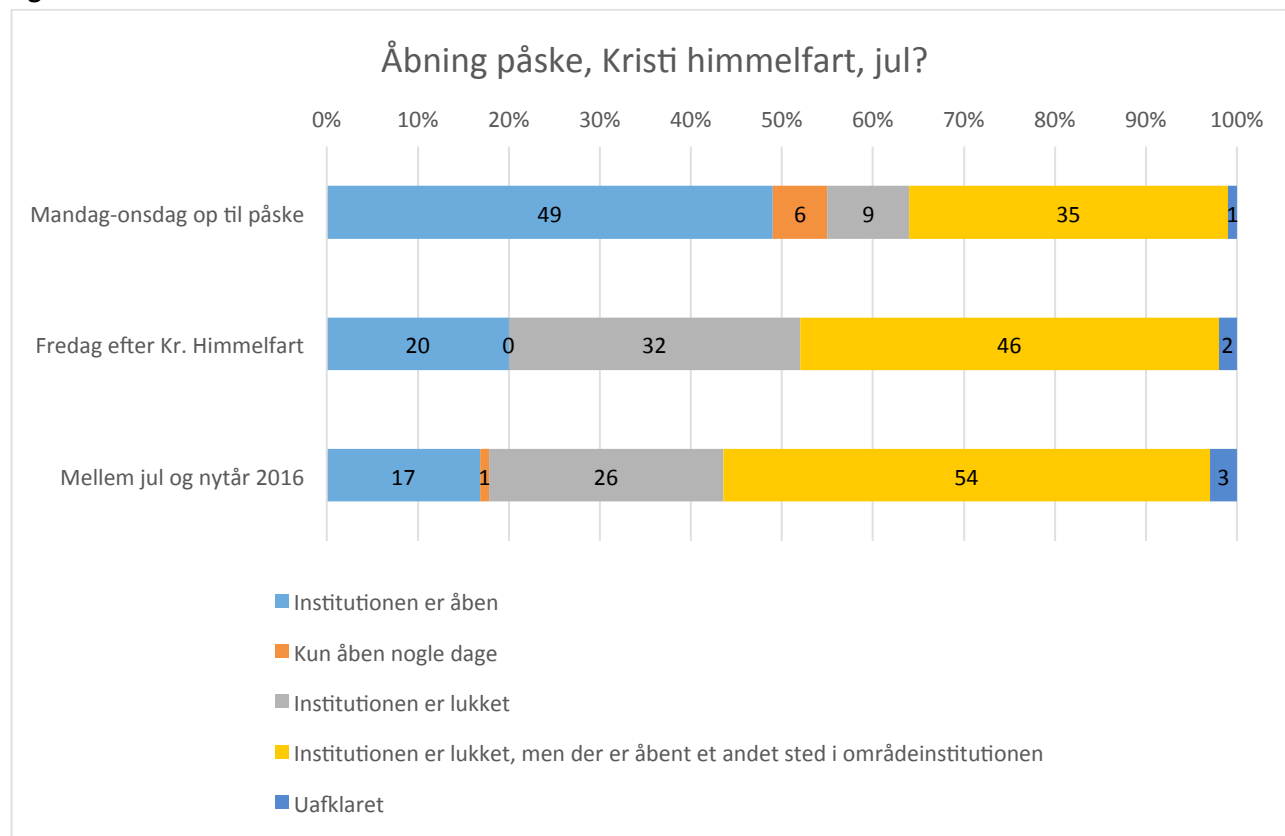
Den gennemsnitlige ugentlige åbningstid er 51,7 timer.

29 pct. af daginstitutionerne åbner før 6:30. 44 pct. åbner kl. 6:30. 5 pct. kl. 6:45, og 19. pct. kl. 7:00. Kun 2 pct. åbner senere end 7.

Om eftermiddagen lukker 62 pct. kl 17:00. 27 pct. lukker tidligere, mens 12 pct. lukker senere. Fredag lukkes der mange steder ½-1 time tidligere.

Figur 1.3 viser, hvor mange der har åbent omkring helligdage.

Figur 1.3

Kilde: Spørgeskema til lederne

Når det gælder sommeren, har 60 pct. åbent hele sommerferien, mens 32 pct. har lukket men tilbyder pasning i en anden daginstitution inden for området.

1.5 Dagens gang

Mens daginstitutionernes samlede åbningstid på en almindelig hverdag i gennemsnit er 10 timer og 28 minutter, er der i gennemsnit kun 8 timer og 14 minutter, hvor alle stuer er åbne. Ofte sådan, at stuerne fx er slået sammen den første 1½ time om morgenen og den sidste time om eftermiddagen. Mange stuer åbner kl 8 og slås sammen kl. 16.

Børnene kommer typisk mellem 7:30 og 9 og tager hjem mellem 15 og 16.

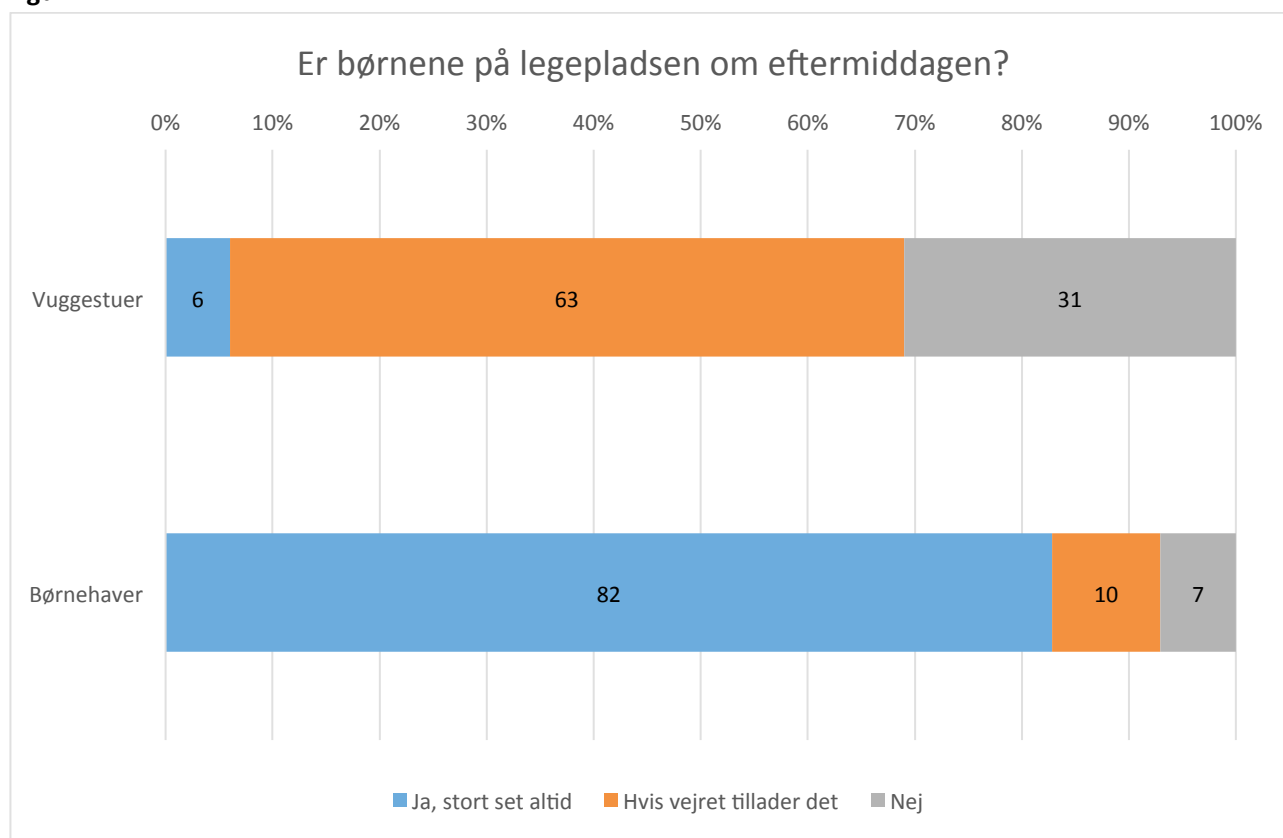
Om formiddagen holder langt de fleste af daginstitutioner børnemøde/morgensamling. Ca. en tredjedel sender stort set altid børnene på legepladsen om formiddagen; yderligere ca. en tredjedel gør det, hvis vejret tillader det, mens resten ikke sender børnene fast på legepladsen.

62 pct. af daginstitutionerne har efter denne definition planlagt gruppearbejde om formiddagen. Hvorvidt der er planlagt gruppearbejde, afhænger bl.a. af stuens bemanning.

Frokostpausen ligger typisk kl. 11, og herefter er der typisk hvilepause for vuggestuebørnene, mens det kun er nogle af børnehavebørnene, der hviler sig.

Om eftermiddagen er næsten alle børnehavebørn på legepladsen, mens vuggestuebørnene (som typisk har sovet til middag), kommer ud, hvis vejret tillader det, jf. Figur 1.4.

Figur 1.4

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne

Børnene opdeles sædvanligvis *ikke* i mindre grupper om eftermiddagen.

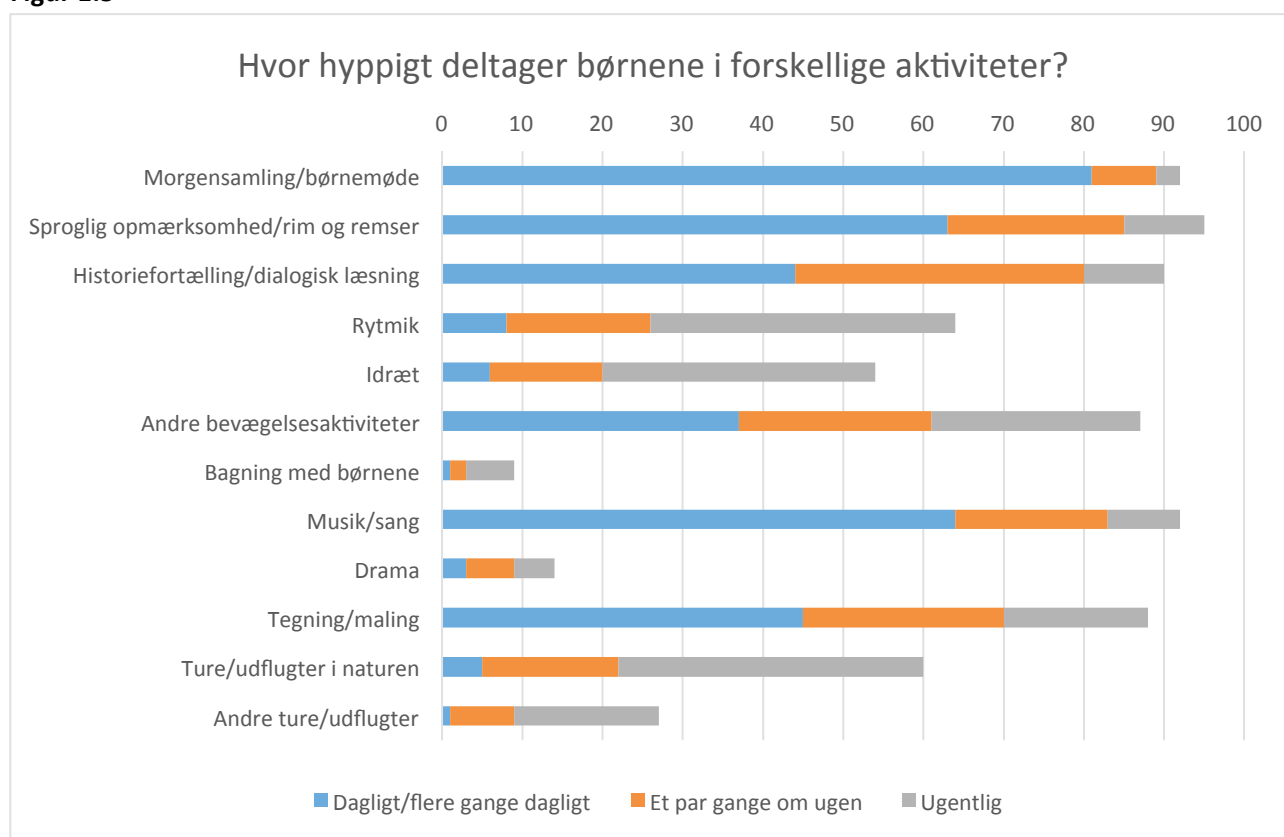
Stuemedarbejderne er blevet spurgt om deres oplevelse af arbejdet på legepladsen. Svarpersonerne kan inddeles i to ydergrupper:

42 pct. oplever, at deres tid på legepladsen overvejende eller som regel går med leg og aktiviteter, *samtidig med* at opsyn og konfliktløsning sjældent eller kun nogle gange beslaglægger tiden. Disse svarpersoner bruger i gennemsnit 14,3 pct. af deres arbejdstid på legepladsen.

31 pct. oplever, at deres tid på legepladsen overvejende eller som regel går med opsyn og konfliktløsning, *samtidig med* at leg og aktiviteter sjældent eller kun nogle gange præger tiden. Disse svarpersoner bruger i gennemsnit 9,6 pct. af deres arbejdstid på legepladsen.

Figur 1.5 viser, hvilke aktiviteter børnene typisk kan regne med dagligt eller hver uge.

Figur 1.5

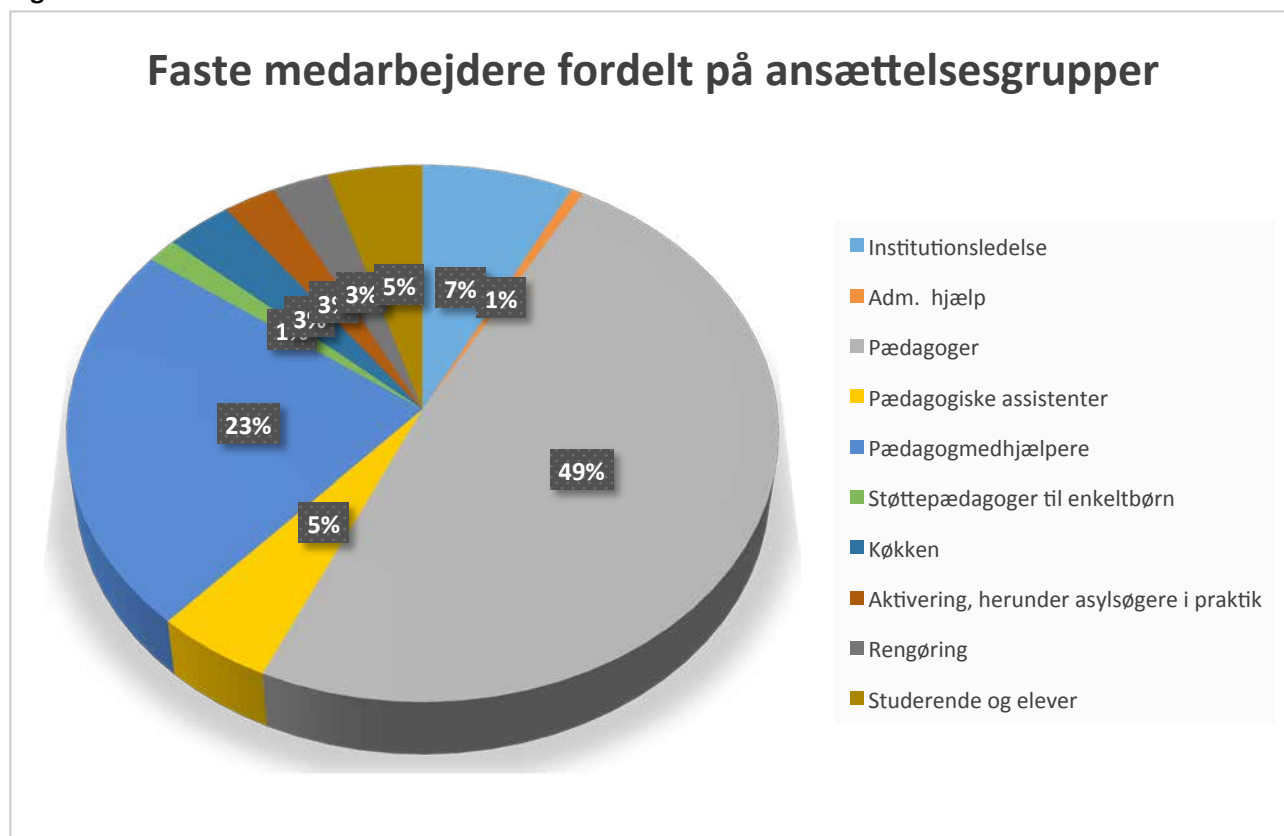
Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne

Det ses, at centrale aktiviteter er børnemøde/morgensamling, rim og remser, historiefortælling, musik/sang og tegning/maling. Hertil kommer forskellige bevægelsesaktiviteter. Rytmik og idræt finder dog typisk kun sted en gang om ugen. Det samme gælder ture.

1.6 Bemanning

Figur 1.6 viser, hvordan de faste medarbejdere fordeler sig på ansættelsesgrupper.

Figur 1.6

Kilde: Spørgeskema til lederne

De grupper, der typisk har en pædagoguddannelse, udgør 57,7 pct. af den samlede faste personalestab, mens pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter tilsammen udgør 28,3 pct.

Personalestandarder opgøres gerne som antal børn pr. voksen. I denne analyse omregnes vuggestuebørn til to "børneenheder". Børnehavebørn tæller som én børneenhed. På personalsiden medregnes det faste personale, der har med børn at gøre. Det vil sige: Lederen i det omfang, hun har timer med børnene, pædagoger, pædagogiske assistenter, pædagogmedhjælpere, pædagogstuderende og elever fra den pædagogiske assistentuddannelse. Personer under uddannelse medregnes dog kun med 20 timer om ugen.

I gennemsnit er der herefter 8,3 børneenheder pr. fuldtidsansat voksen.

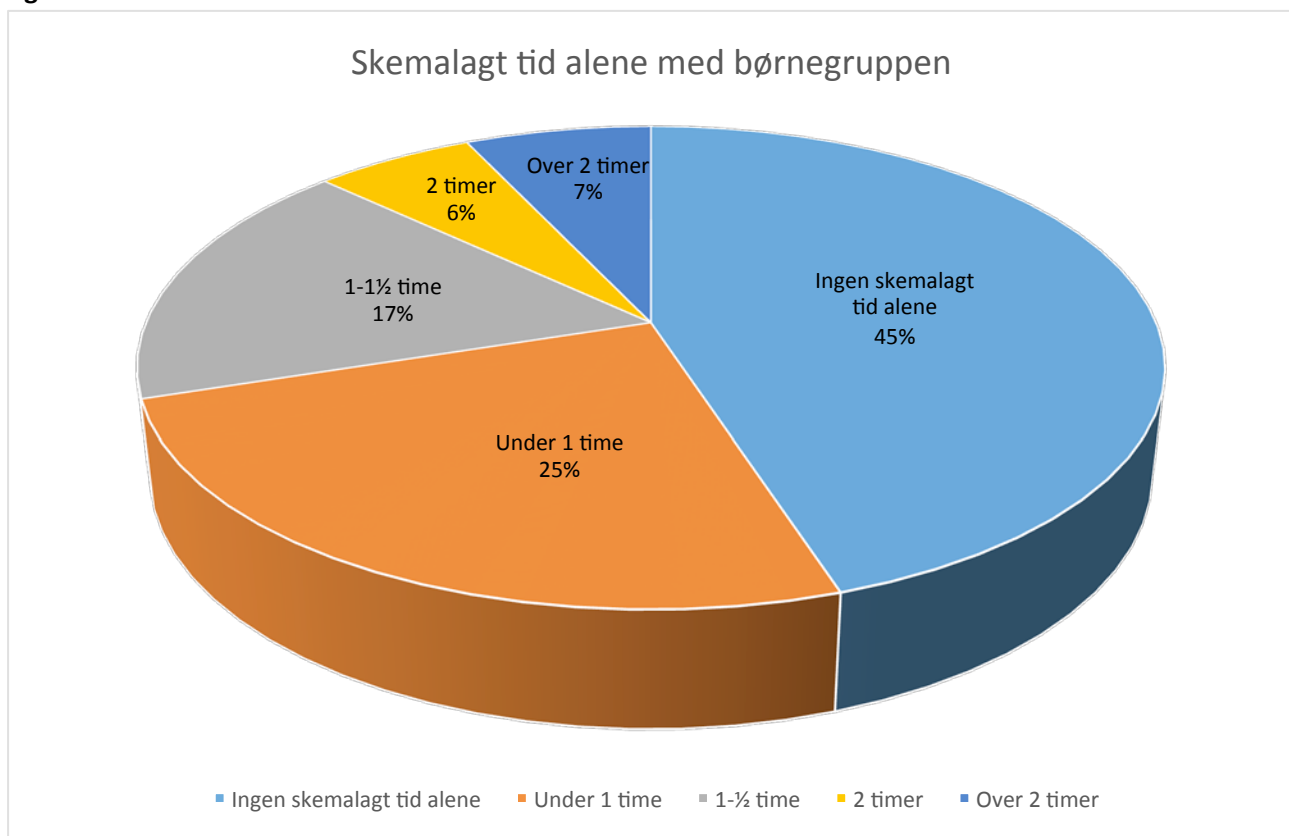
I 61 pct. af daginstitutionerne er en medarbejder alene i hele daginstitutionen om morgenen et vist stykke tid. I de daginstitutioner, hvor en medarbejder er alene om morgenen, er hun gennemsnitlig 42 minutter alene.

I 68 pct. af daginstitutionerne er en medarbejder alene i hele daginstitutionen før lukketid. I de daginstitutioner, hvor en medarbejder er alene om eftermiddagen, er hun gennemsnitlig 36 minutter alene.

25 pct. af daginstitutionerne har hverken alenetid morgen eller eftermiddag. Det er navnlig de store daginstitutioner, hvor man mange steder kan sikre mindst to medarbejdere i hele åbningstiden. Men selv i daginstitutioner på 90 børneenheder eller mere er det kun 38 pct., hvor der er mindst to medarbejdere i daginstitutionen, fra den åbner, til den lukker.

Også i den periode, hvor børnegrupperne er åbne, er der i et flertal af daginstitutionerne perioder, hvor der kun er én medarbejder til børnegruppen, se Figur 1.7.

Figur 1.7

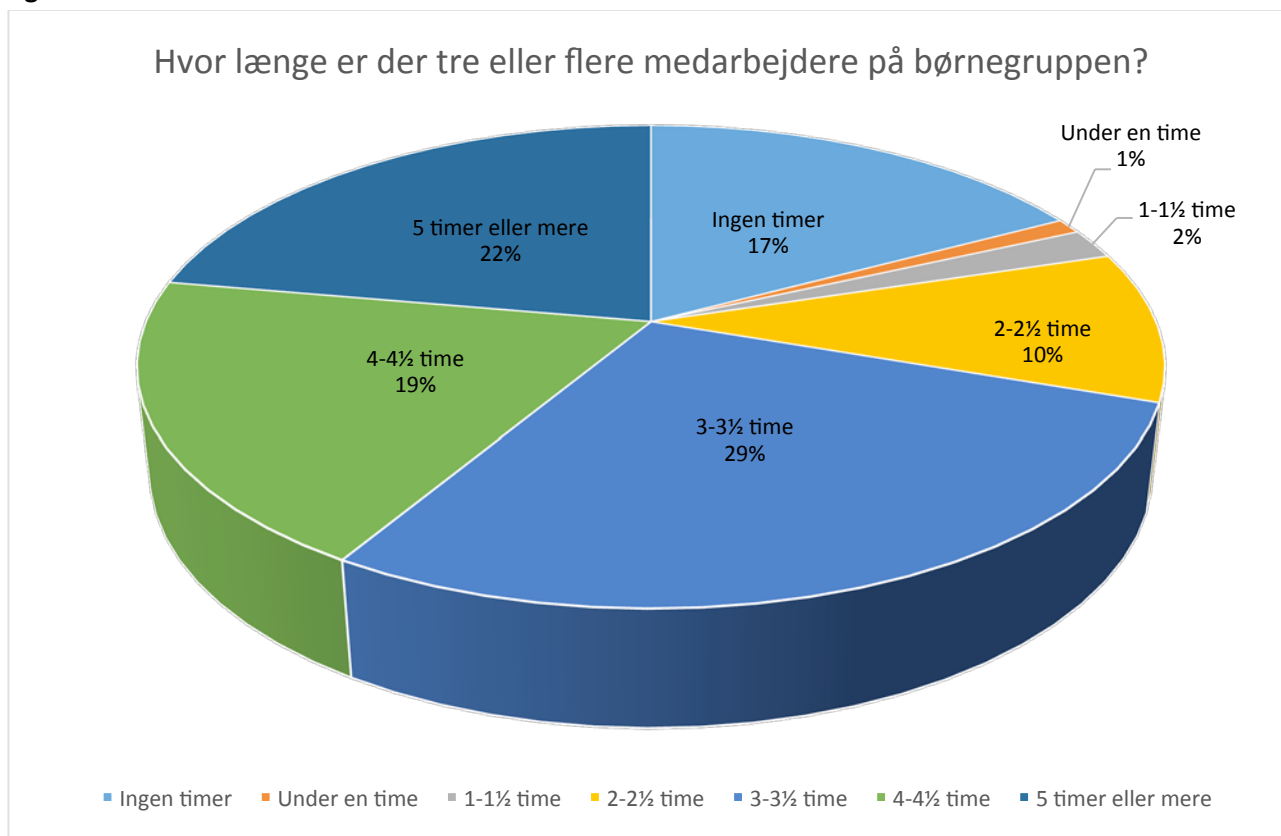

Kilde: Spørgeskema til lederne

Der er en sammenhæng mellem forekomsten af alenearbejde og bemanningen: Jo flere børneenheder pr. voksen, jo større længere er varigheden af alenearbejde.

Omvendt har man de fleste steder perioder i dagens løb, hvor der er tre eller flere medarbejdere på børnegruppen, jf. Figur 1.8. Dette er nødvendigt, hvis man eksempelvis skal opdele i mindre grupper.

Figur 1.8

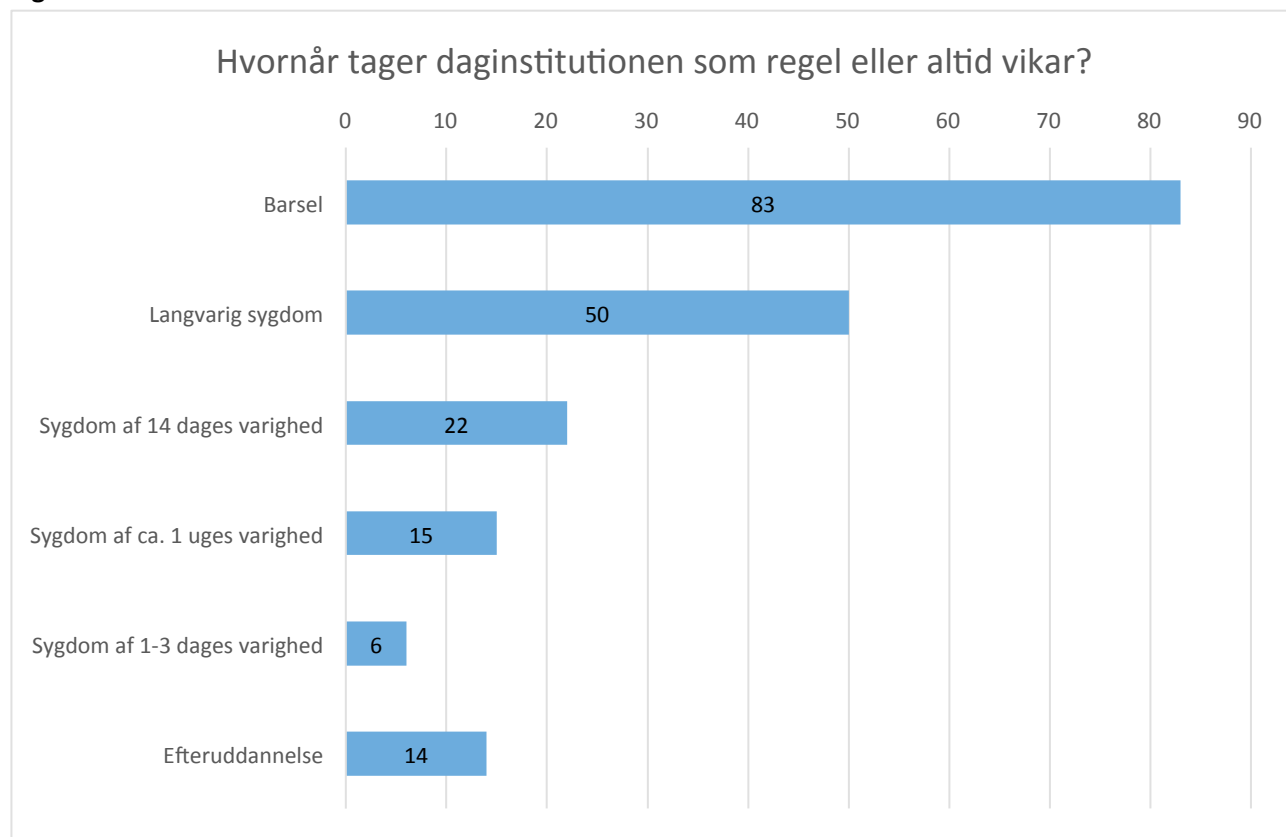

Kilde: Spørgeskema til lederne

Der er også her en sammenhæng mellem spørgsmålet, om der er mindst tre medarbejdere til børnegruppen og bemanningen: Jo færre børneenheder pr. voksen, jo længere er varigheden af perioden med mindst tre voksne.

Når det gælder vikarforbrug, tager de fleste daginstitutioner kun vikar i fuld eller næsten fuldt omfang ved barsel, jf. Figur 1.9.

Figur 1.9

Kilde: Spørgeskema til lederne

Når det gælder sommerferien, tager daginstitutionerne kun vikar i begrænset omfang, og evt. sommerlukning af daginstitutionen har ingen større betydning for dette forhold. Forklaringen er følgende:

- Hvis daginstitutionen er åben om sommeren, holder medarbejderne typisk sommerferie, når der er få børn. Men børnenes og medarbejdernes ferie kan være spredt over en længere periode.
- Hvis daginstitutionen er lukket, tvinges børn og personale på ferie samtidig, men daginstitutionens ressourceforbrug er omtrent uændret.

Der er derfor heller ikke nogen nævneværdig besparelse ved at holde daginstitutionerne lukket om sommeren.

Når det gælder udviklingen i bemanningen, vurderer lederne i gennemsnit, at daginstitutionen siden 2011 har mistet 4,5 personaletimer om ugen, som ikke kan henføres til ændret børnetal mv.

I gennemsnit venter lederne desuden, at deres daginstitution mister yderligere 1,7 medarbejdertimer i 2016, når man har taget højde for ændret børnetal.

Lederne vurderer, at omfanget af ledelsesmæssige/administrative opgaver er vokset med 4,5 timer pr. daginstitution.

Endelig vurderes dokumentationsopgaverne at være steget med 1,9 timer pr. medarbejder om ugen siden 2011.

Det anslås herefter, at en daginstitution med fx 10 medarbejdere ofte vil have oplevet en reduktion i den tid, der kan anvendes på arbejder med børnene på ca. $\frac{3}{4}$ stilling. Det understreges dog, at beregningen bygger på skøn som kan være behæftet med usikkerhed. Det gælder navnlig for lederens skøn for, hvor meget mere tid medarbejderne bruger på dokumentation, møde mv. Men beregningen giver et indtryk af *størrelsesordenen* af de ændringer, der er sket.

1.7 Den daglige omsorg

I lighed med tidligere år har stuemedarbejderne fået en række spørgsmål, der belyser deres oplevelser, når det drejer sig om at sikre børnene tilstrækkelig omsorg. Stuemedarbejderne er blevet spurgt, hvor hyppigt de har følgende oplevelser:

- *Du kan ikke nå at give et barn trøst*
- *Du har ikke tid til at tage dig af en konflikt mellem børn*
- *Du kan ikke tage dig af et barn med forstyrrende adfærd*
- *Du kan ikke tage dig af et barn, der har svært ved at komme med i legen*
- *Du får ikke snakket om et barn med problematisk adfærd med kollegerne*
- *Du har ikke tid til at opmuntre et barn, som har behov for anerkendelse.*

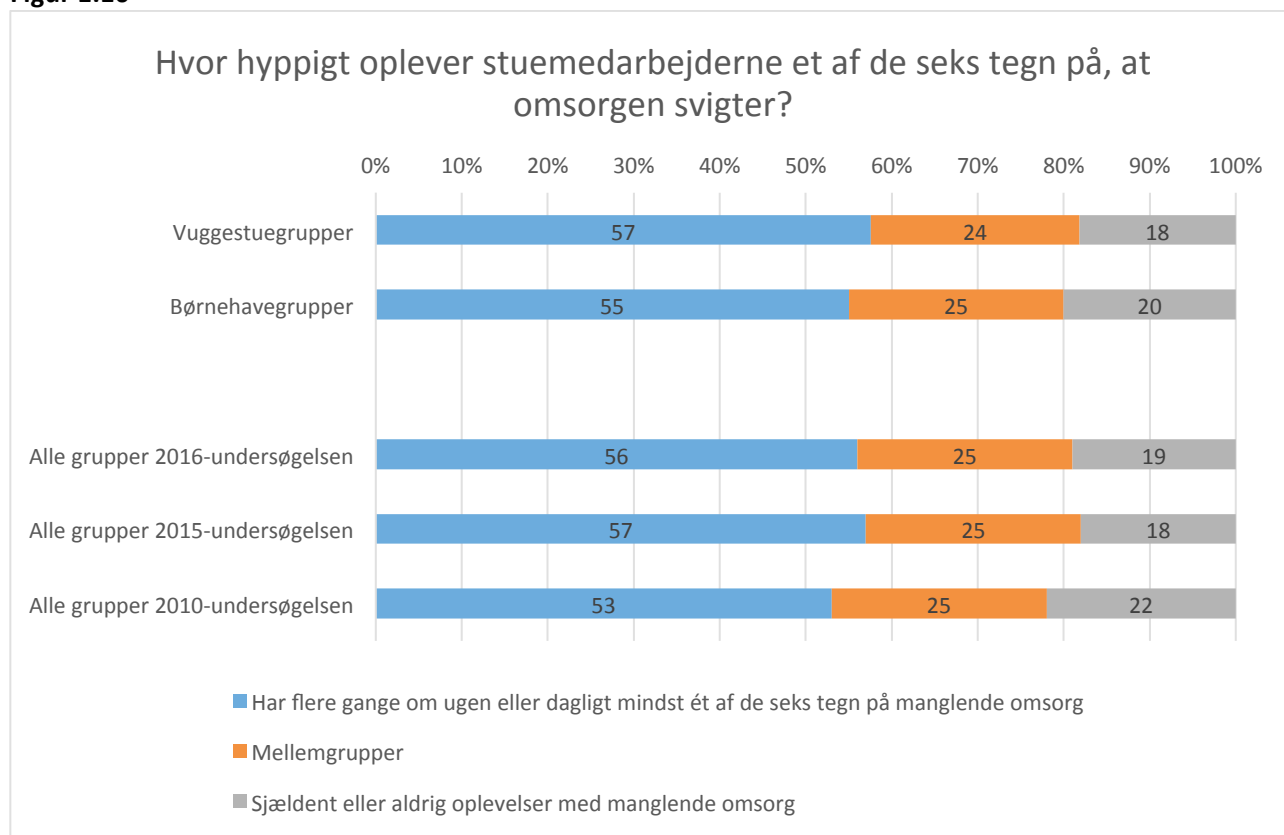
Der er dannet et samlet udtryk for svarpersonernes oplevelse af at kunne give omsorg. Svarpersonerne er delt i tre grupper:

- Svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt, flere gange dagligt eller flere gange om ugen oplever mindst ét af de seks tegn på problemer i forhold til omsorg
- Svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål
- En mellemgruppe.

Svarfordelingen fremgår af Figur 1.10.

Figur 1.10

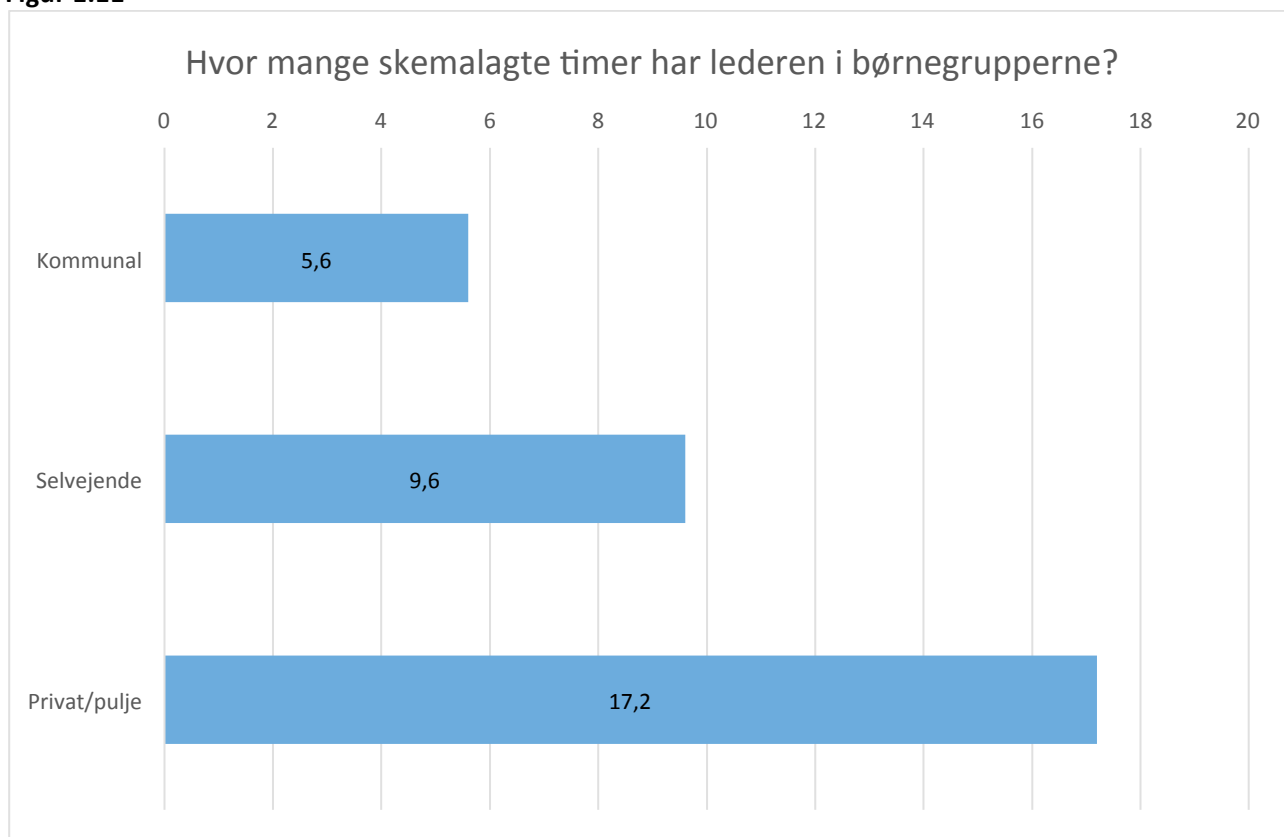
Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne

Der er en tydelig sammenhæng mellem stuemedarbejdernes oplevelse af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg og lederens oplysninger om, hvor længe man evt. lader en medarbejder være alene med en børnegruppe, når børnegrupperne er åbne.

1.8 Arbejdstidens anvendelse

Når det gælder lederne, har disse i gennemsnit 8 skemalagte timer om ugen i børnegrupperne. Som det fremgår af Figur 1.11, er tiden i børnegrupperne mindre, jo tættere daginstitutionen er på den kommunale styring.

Figur 1.11

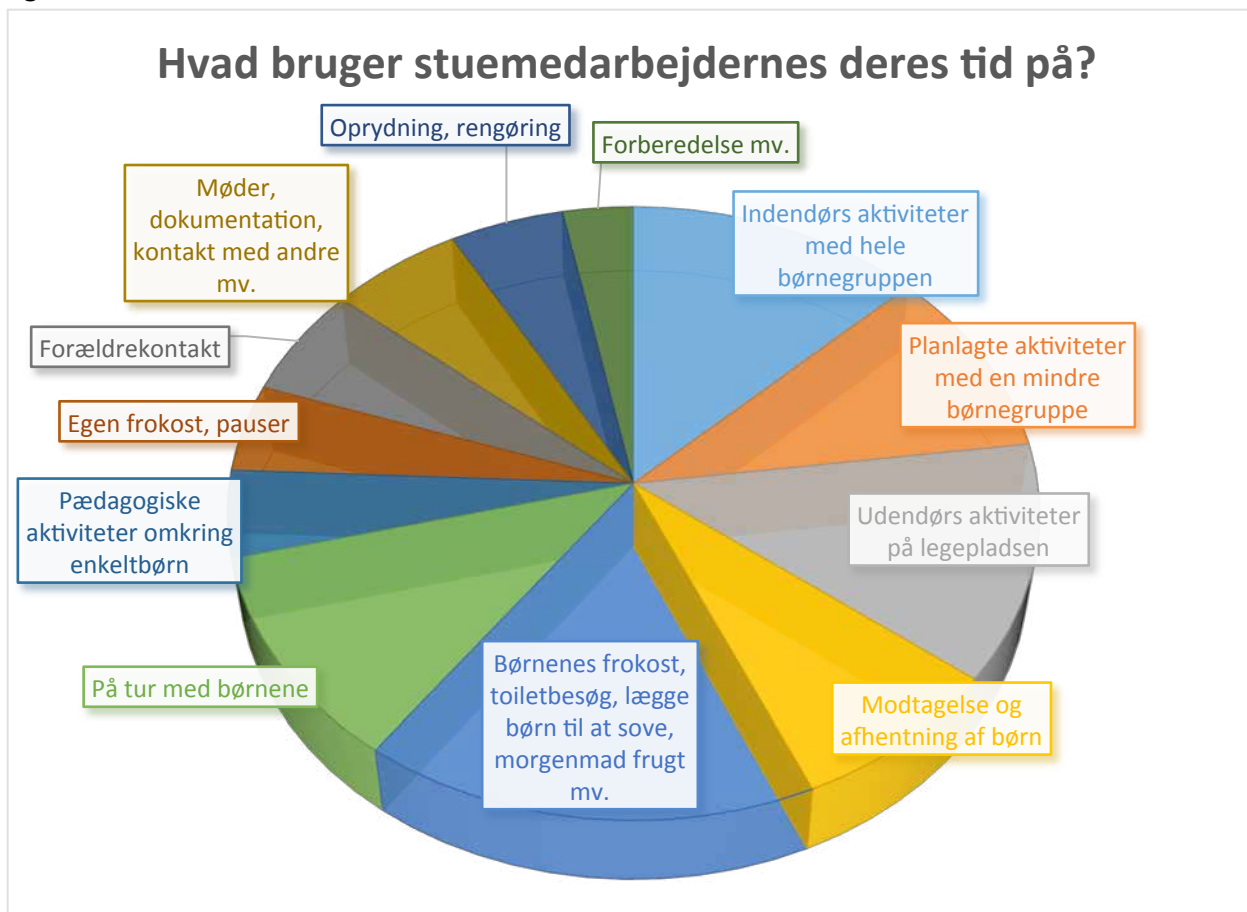

Kilde: Spørgeskema til lederne

Lederne kommunale daginstitutioner har flest møder og deltager mest i diverse kommunale projekter.

Figur 1.12 viser, hvordan stuemedarbejdernes mener, deres tidsanvendelse fordeler sig.

Figur 1.12

Kilde: Spørgeskema til stuedarbejderne

I forhold til diskussionen om sikring af pædagogisk kvalitet bemærkes især, at medarbejderne kun anvender ca. 1/10 af deres tid på planlagte aktiviteter i mindre børnegrupper, selv om disse aktiviteter er ofte i fokus i en række projekter omkring kvalitetsudvikling, men den bemanning, der er i daginstitutionerne, giver typisk ikke mulighed for at arbejde i mindre grupper i stort omfang. Det skal dog bemærkes, at ture ud af huset også kan være med mindre børnegrupper. Det betyder, at den pædagogiske kvalitet ikke blot må vurderes ud fra de planlagte forløb i mindre grupper. Det er mindst lige så vigtigt, at den pædagogiske tænkning og daginstitutionens værdier præger fx frokost, modtagelse osv.³

1.9 Børn med særlige behov

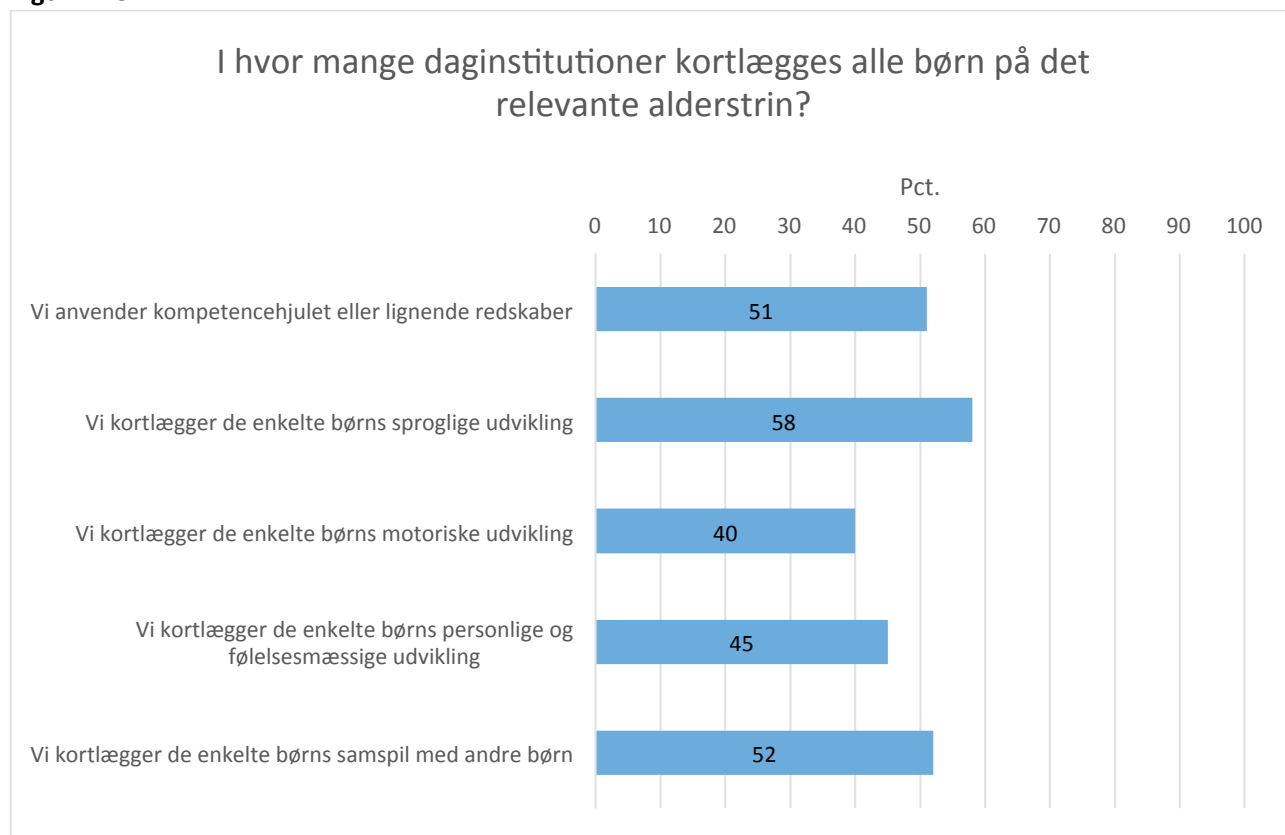
Når det gælder opsporing af børn med særlige behov kan dette principielt ske på to måder:

- Man kan gennemføre systematiske iagttagelser af *alle* børn (eller alle børn på de relevante alderstrin)
- Man kan nøjes med at se nærmere på de børn, hvor man vurderer, at der er behov for det.

Figur 1.13 viser, hvor stor en andel af daginstitutionerne, der oplyser, at der sker en kortlægning i forhold til alle børn på det relevante alderstrin.

³ Det bemærkes, at en nøjagtig fordeling fås gennem observationsstudier. Figuren kan ikke uden videre sammenlignes med resultater fra sådanne studier, som typisk finder, at en endnu større andel af tiden anvendes på andet end aktiviteter med børn.

Figur 1.13

Kilde: Spørgeskema til lederne

Antallet af områder, hvor man anvender kortlægning af alle børn hænger bl.a. sammen med bemanningen. Jo højere bemanning, jo hyppigere kortlægges alle børn.

Ekstern sparring gives især af PPR-klinikkerne og af sprogkonsulenter. Man kan tænke sig, at dette afspejler, at der især er kommet stor fokus på sprog og på de udviklingsmæssige vanskeligheder (fx diagnoser), som er forbundet med PPR-rådgivning.

80 pct. af de stuemedarbejdere, der arbejder i daginstitutioner, der *ikke* har fået tillagt særlige opgaver, vurderer, at de har børn på stuen, som har behov for en særlig indsats, hvis de skal fungere sammen med de andre børn. I gennemsnit mener stuemedarbejderne, at de har godt 2,8 sådanne børn på stuen.

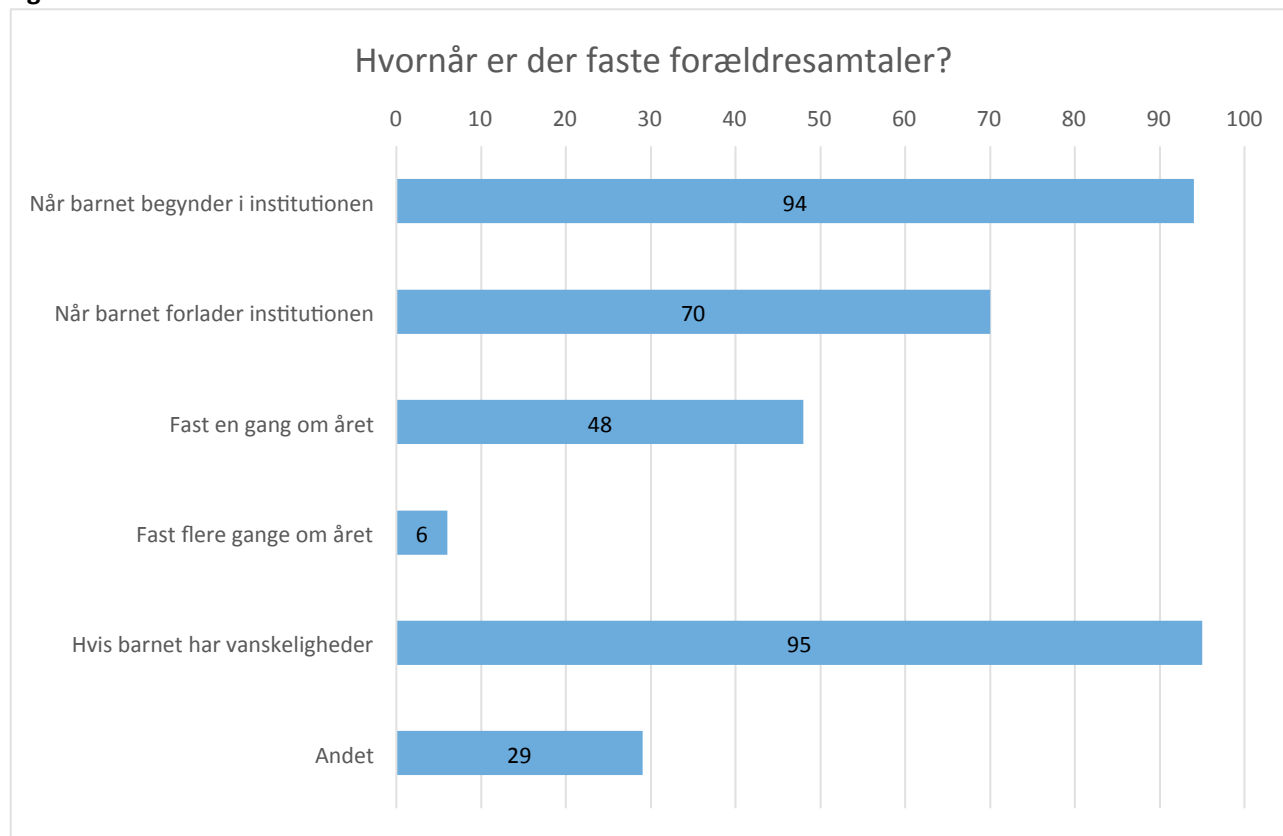
Stuemedarbejdernes vurdering af, hvor godt inklusionen lykkes, er meget forskellige. Halvdelen mener ikke, der er tilstrækkeligt personale til at sikre en god inklusion, og mere end en tredjedel vurderer, at inklusionen går ud over omsorgen for de andre børn. Alligevel mener over halvdelen, at det lykkes rigtig godt at få børn med særlige behov med i fællesskabet.

Ca. en fjerdedel efterlyser mere viden om børn med særlige behov.

1.10 Samarbejde og ledelse

Figur 1.14 viser hyppigheden af faste forældresamtaler.

Figur 1.14

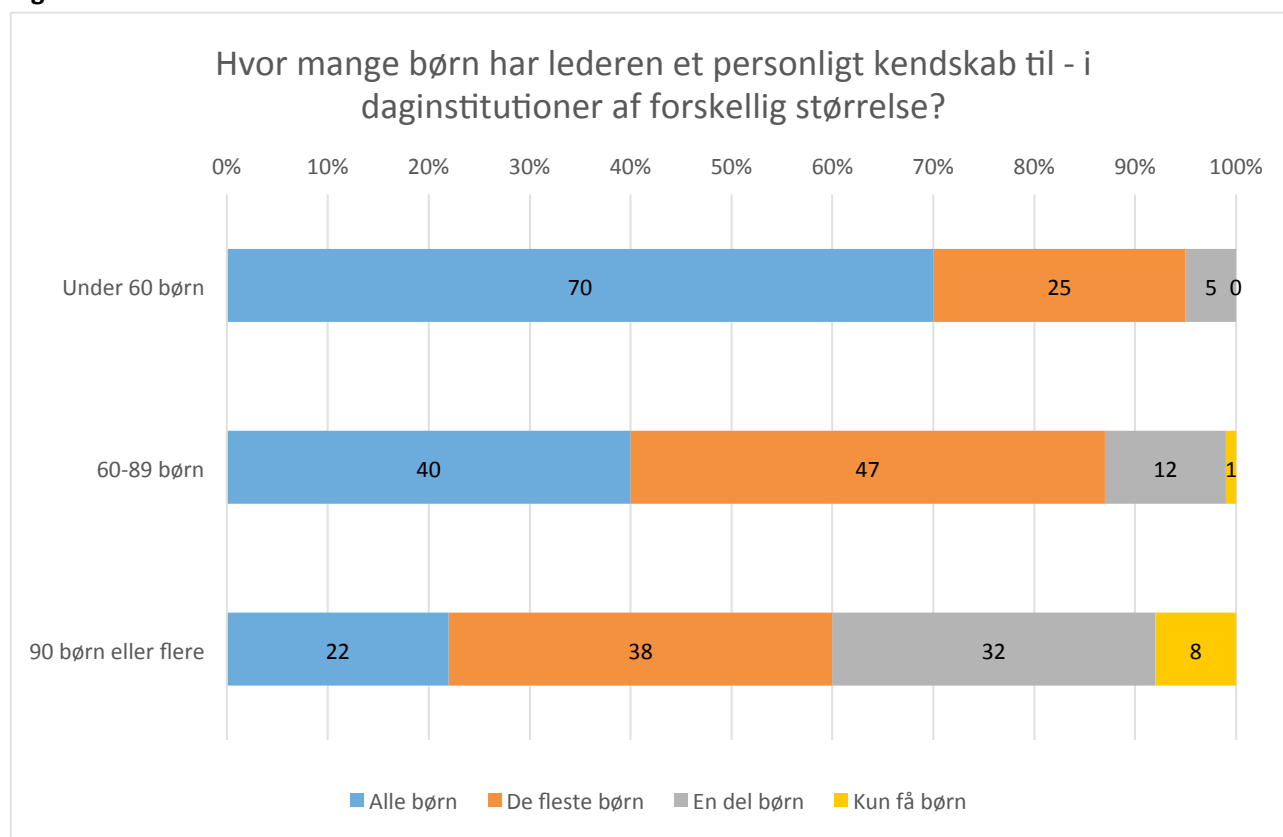

Kilde: Spørgeskema til lederne

Spørgsmålet om faste samtaler hænger sammen med bemanningen. I daginstitutioner, hvor man har faste samtaler årligt eller flere gange årligt, er der i gennemsnit 8,0 børneenheder pr. pædagogisk medarbejder. I daginstitutioner, hvor man ikke har sådanne samtaler, er gennemsnittet 8,5.

Lederne er blevet spurgt om de har et personligt kendskab til børn og familier. Svarene afhænger navnlig af daginstitutionsstørrelsen, som det fremgår af Figur 1.15.

Figur 1.15

Kilde: Spørgeskema til lederne

Desuden afhænger svarene af, hvor meget lederen deltager i arbejdet i børnegrupperne.

Stuemedarbejderne er blevet spurgt, hvor hyppigt de har følgende oplevelser:

Du får ikke givet information videre om et barn, der har haft konflikter eller problemer i dagens løb

Du må skære forældre af, der gerne vil snakke om deres barn

Du får ikke taget problematisk adfærd hos et barn op med forældrene

Du får ikke givet en ordentlig forklaring til forældrene om, hvorfor I gør, som I gør

Du får ikke givet vejledning til forældre til udsatte børn

44 pct. af de stuemedarbejdere, der arbejder i vuggestuegrupper, oplyser, at de dagligt eller flere gange om ugen har en af de fem oplevelser. For ansatte i børnehavegrupper er tallet 27 pct. (34 pct. for alle).

Stuemedarbejderne er blevet spurgt om deres vurdering af, hvor meget lederne griber ind i de enkelte stuers arbejde. Svarene peger i retning af, at stuerne de fleste steder har vidtstrakt selvstyre. Det gælder navnlig i daginstitutioner med områdeledelse.

63 pct. af stuemedarbejderne er således enige eller overvejende enige i, at lederne som hovedregel kun griber ind i stuernes arbejde, hvis medarbejderne bliver uenige, eller der kommer klager.

1.11 Kvalitetssikring

Daginstitutionernes arbejde med kvalitetssikring er belyst ved, at lederne har taget stilling til en række udsagn. Svarfordelingen fremgår af Tabel 1.1.

Tabel 1.1 Hvordan sikrer daginstitutionen, at personalet på de enkelte stuer arbejder efter de målsætninger og værdier, I har vedtaget?

Udsagn	Helt enig	Over-vejende enig	Hverken enig eller uenig	Over-vejende uenig	Helt uenig	I alt
En vigtig kvalitetssikring sker gennem de uformelle drøftelser, vi har i frokostpausen	4	18	29	27	23	100
Man kan bedømme meget ud fra den rapportering, personalet på stuerne giver til ledelsen og til kommunen	8	47	31	9	5	100
Lederen tager regelmæssigt eksempler på god og dårlig praksis på stuerne op med de pågældende ansatte	24	43	20	9	4	100
Vi tager ofte strukturerede diskussioner på personalemøder, hvor vi sætter situationer i forhold til vore værdier og mål	63	31	5	1	0	100
Stuerne er i vidt omfang selvstyrende med hensyn til sikring af kvaliteten	8	38	22	20	12	100

Kilde: Spørgeskema til lederne

Svarene peger i retning af, at den vigtigste kvalitetssikring sker ved, at daginstitutionen gennemfører strukturerede diskussioner på personalemøder, hvor situationer sættes i forhold til værdier og mål. Der er også mange steder, hvor lederen regelmæssigt tager eksempler på god og dårlig praksis op med de ansatte.

Sikring af en sammenhæng mellem mål og praksis kan fx ske gennem systematisk anvendelse af hverdagsbeskrivelser. I undersøgelsen er lederne blevet spurgt, hvilke hverdagsbeskrivelser de har.

Sverene peger i retning af, at daginstitutionerne i vidt omfang har hverdagsbeskrivelser. Flest i forhold til sprogarbejde, mens det kun er godt halvdelen, der har beskrivelser af morgensamling eller "den vanskelige samtale".

Det er imidlertid kun ca. 1/3 af daginstitutionerne, der løbende drøfter deres hverdagsbeskrivelser.

En mulig forklaring kan være, at man i en del daginstitutioner oplever, at man bruger så megen tid på anden form for dokumentation, at der ikke også bliver tid til at gennemføre den opfølgning i forhold til egne mål og egen praksis, som Dagtilbudsvejledningen lægger op til.

Endelig er lederne blevet spurgt om, hvordan de oplever samarbejdet med forvaltning og kommune i det daglige og i forhold til kvalitet. Et lille flertal mener, de har en god dialog med forvaltningen om det pædagogiske arbejde. Derimod er der kun 16 pct. af lederne, der mener, at kommunens politikere kender de reelle problemer i daginstitutionerne, mens et flertal vurderer, at politikerne ikke kender de reelle

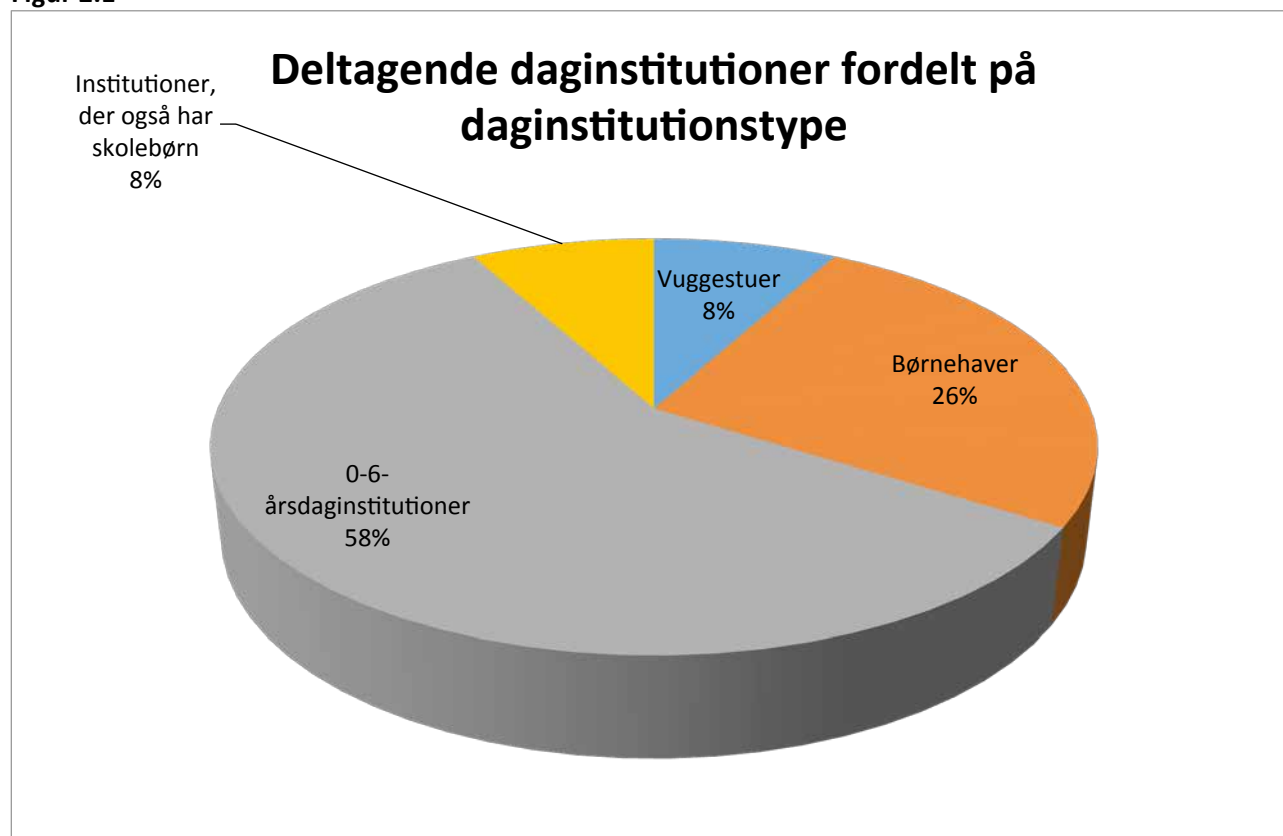
problemer. Det tyder på, at daginstitutionernes dokumentationsarbejde kun har begrænset gennemslagskraft opad i det kommunale system.

2. Daginstitutionerne

Som det fremgår af Figur 2.1, er et flertal af de daginstitutioner, der deltager i undersøgelsen, 0-6-årsdaginstitutioner.⁴

Figur 2.1

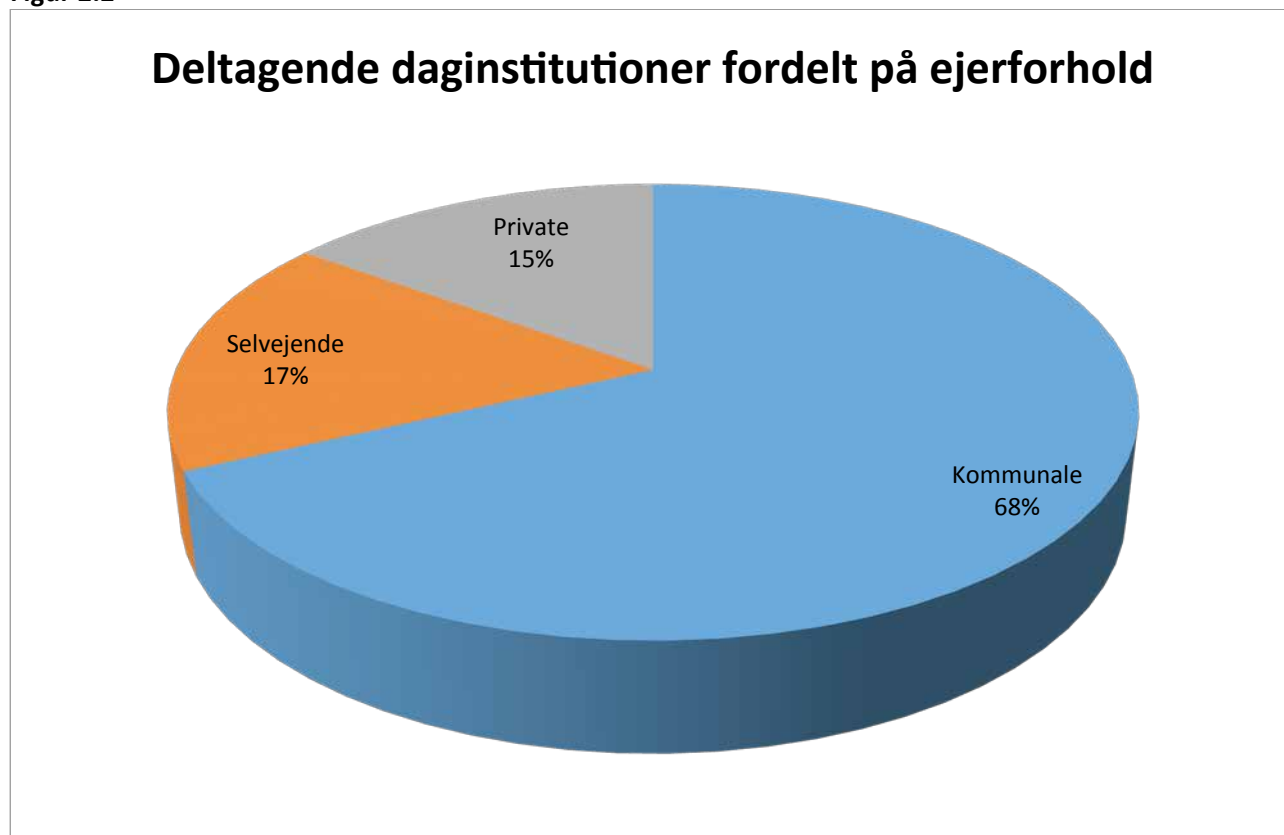

Kilde: Spørgeskema til lederne

Figur 2.2 viser daginstitutionernes ejerforhold.

⁴ Til sammenligning fordeler institutionerne i Danmarks Statistiks seneste opgørelse pr. oktober 2014 sig med 6 pct. vuggestuer, 31 pct. børnehaver og 63 pct. aldersintegrerede daginstitutioner (incl. aldersintegrerede institutioner med skolebørn). Eftersom der stadig pågår sammenlægninger og nedlæggelser navnlig af vuggestuer og børnehaver, er der en særdeles god overensstemmelse.

Figur 2.2

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at ca. 1/6 af daginstitutionerne er private.⁵

Det gennemsnitlige børnetal i de forskellige daginstitutioner fremgår af Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Gennemsnitligt børnetal i daginstitutioner af forskellig type

Daginstitutionstype	Gennemsnitligt antal børn
Vuggestue	37
Børnehave	47
0-6-års	81
Aldersintegrerede daginstitutioner med skolebørn	121
I alt	73

Kilde: Spørgeskema til lederne

Tabel 2.2 viser, hvordan alle undersøgelsens førskolebørn (når integrerede daginstitutioner med skolebørn også er med) fordeler sig på de to parametre: Daginstitutionstype og ejerforhold.

⁵ Enkelte puljeordninger er medregnet her. Til sammenligning er der i Danmarks Statistiks opgørelse pr. efteråret 2014 70 pct. kommunale, 17 pct. selvejende og 13 pct. private daginstitutioner blandt vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede daginstitutioner.

Tabel 2.2 Førskolebørn (vuggestue- og børnehavebørn) i undersøgelsen fordelt på daginstitutionens ejerforhold og daginstitutionstype

	Vuggestuer	Børnehaver	0-6-års-daginstitutioner	Daginstitutioner med skolebørn	I alt
	Pct. af børn i undersøgelsen				
Kommunal	2	10	59	4	75
Selvejende	1	4	8	2	15
Privat	0	3	5	1	9
I alt	5	19	68	9	100

Kilde: Spørgeskema til lederne. Det bemærkes, at der fx er private vuggestuer i undersøgelsen, men de har så få børn, at deres andel er 0, når der afrundes.

Det fremgår, at over halvdelen af de børn, undersøgelsen omfatter, er i kommunale 0-6-årsdaginstitutioner. Meget få børn er i "rene" vuggestuer og kun en mindre del i "rene" børnehaver. De private daginstitutioner omfatter kun 9 pct. af førskolebørnene – mod 15 pct. af daginstitutionerne – fordi de private daginstitutioner typisk er små.

51 pct. af daginstitutionerne (med 54 pct. af førskolebørnene) er omfattet af område-/klyngeledelse.

Områderne/klyngerne omfatter i gennemsnit 6 daginstitutioner/huse/enheder.

19 pct. omfatter ud over daginstitutioner også dagpleje.

8 pct. omfatter SFO.

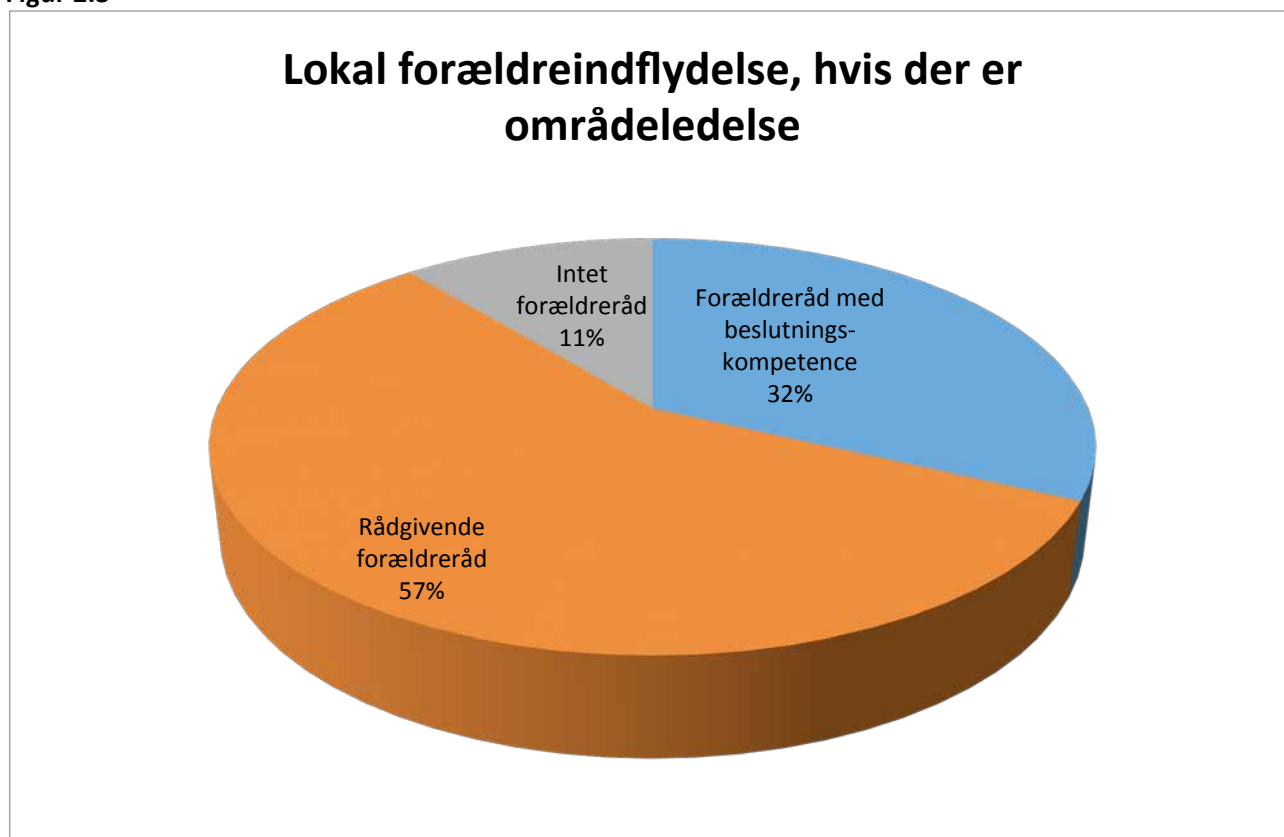
4 pct. omfatter klubber.

I daginstitutioner, der *ikke* indgår i en område/klyngestruktur, er der en forældrebestyrelse for daginstitutionen. Men hvis der er tale om et dagtilbud, der er organiseret som områdedaginstitution med flere børnehuse, skal der efter loven kun være en fælles forældrebestyrelse for det samlede dagtilbud.⁶

Mange steder har man dog valgt at have lokale forældreråd i det enkelte børnehus – evt. kun med rådgivende kompetence. Figur 2.3 viser, hvordan de daginstitutioner, der har områdeledelse, har organiseret forældreindflydelsen i de enkelte lokale enheder.

⁶ Ifølge rapporten "Forældreindflydelse og forældrenes medvirken i daginstitutionerne" (FOA, FOA, Bureau 2000, 2013) opleves dette af forældrene som svækket indflydelse.

Figur 2.3

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at kun ca. en tredjedel af daginstitutionerne har forældreråd med beslutningskompetence. 11 pct. har ingen formel lokal forældreindflydelse.

32 pct. af daginstitutionerne har fået tillagt særlige opgaver.

Blandt de daginstitutioner, der har fået tillagt særlige opgaver, har:

- 27 pct. en eller flere handicapgrupper
- 54 pct. særlige opgaver i forhold til flygtninge/asylsøgere
- 48 pct. andre særlige opgaver i forhold til udsatte familier
- 14 pct. tilknyttet dagpleje
- 2 pct. nat- eller weekendåbent
- 15 pct. andre særlige opgaver, fx i forhold til inklusion.

3. Stuer, grupper og fysiske rammer

3.1 Børnegrupper

Indtil begyndelsen af 80'erne angav de statslige retningslinjer, at en vuggestuegruppe normalt havde en størrelse på max. 10 børn, mens en børnehavegruppe normalt var på max. 20 børn.

I dag er den gennemsnitlige gruppestørrelse 11,7 børn i vuggestuerne og 21,2 børn i børnehaverne. Figur 3.1 og 3.2 viser den nærmere fordeling.

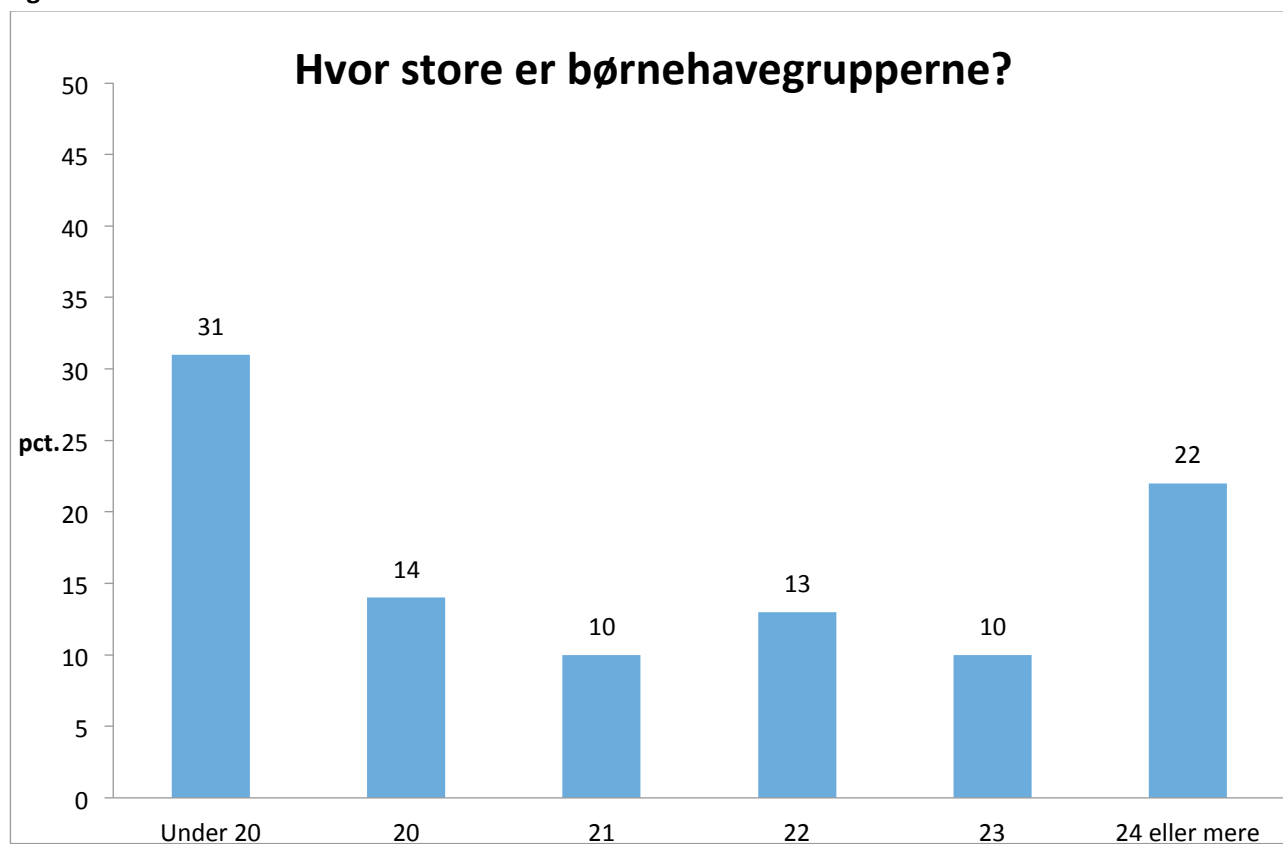
Figur 3.1

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at der angives en meget forskellig størrelse på vuggestuegrupperne.

Figur 3.2

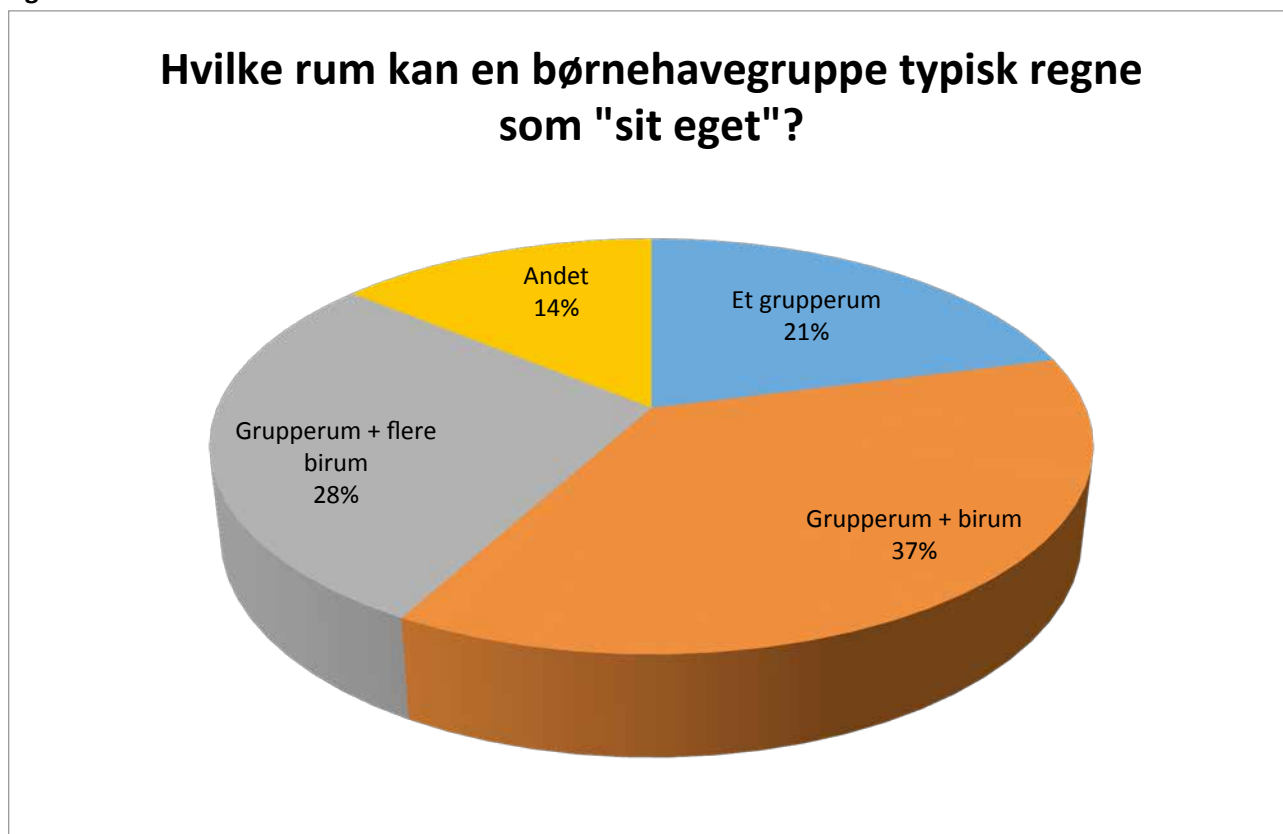
Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at mere end halvdelen af vuggestuegrupperne er på 12 børn eller mere. Knap halvdelen af børnehavegrupperne er på 22 børn eller mere.

3.2 De fysiske rammer

Ofte består en stue ikke kun af selve stuen, men råder også fx over et birum. Dette fremgår af Figur 3.3.

Figur 3.3

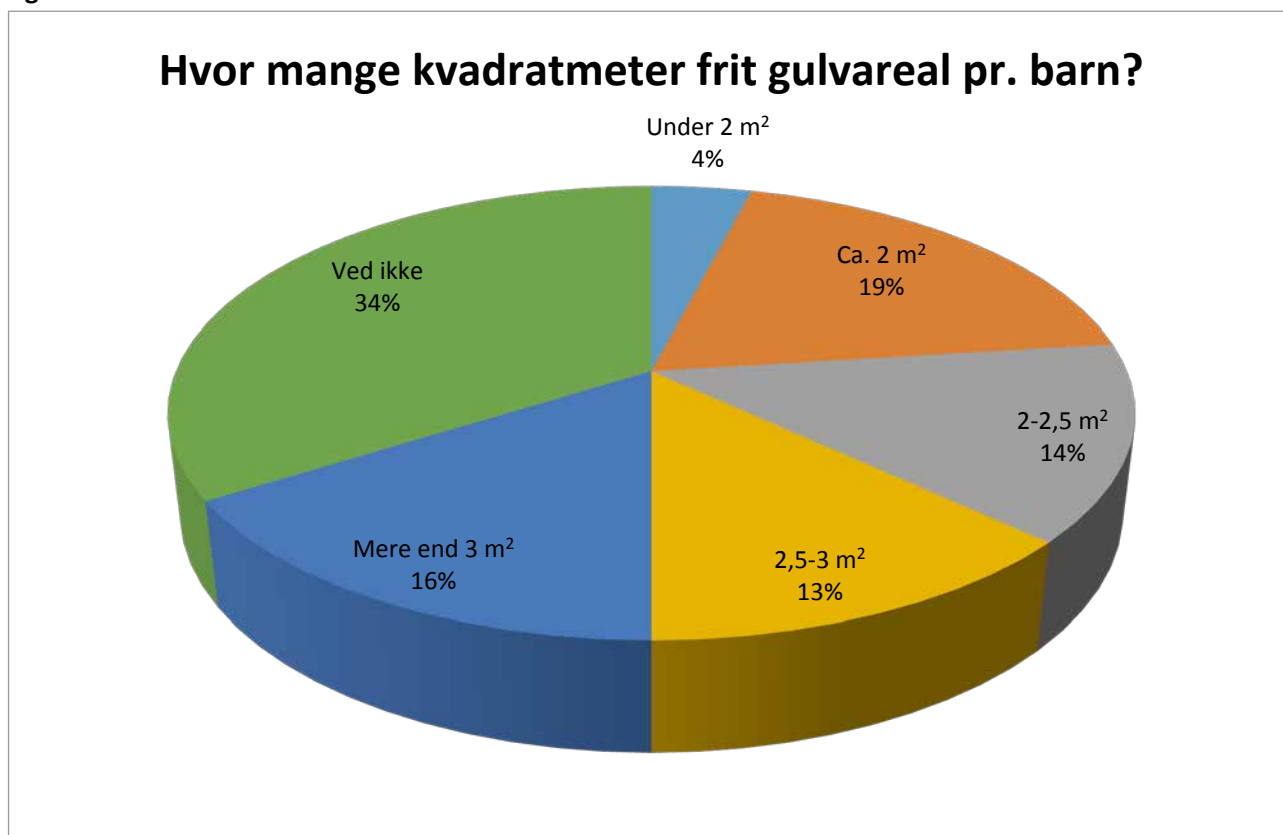

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at en femtedel af børnehavegrupperne som udgangspunkt kun har det ene rum. Hertil kan dog komme benyttelse af fælles indendørs arealer. Gruppen "andet" omfatter bl.a. en del daginstitutioner, hvor man arbejder funktionsopdelt, dvs. på tværs af traditionelle stuer.

Lederne er også blevet spurgt, om de ved, hvor mange kvadratmeter frit gulvareal pr. barn der typisk er til rådighed i børnehavegrupperne. Svarfordelingen fremgår af Figur 3.4.

Figur 3.4

Kilde: Spørgeskema til lederne

Fraregner man de daginstitutioner, hvor lederen ikke kan svare, er der en tredjedel af daginstitutionerne, hvor der er 2 eller færre m² frit gulvareal pr. barn. Traditionelt regnes i Danmark med et myndighedskrav på mindre 2 m² frit gulvareal pr. barn i børnehaver og 3 m² i vuggestuer.

Mange steder betyder de fysiske rammer, at børnenes aktiviteter inden døre begrænses. Dette fremgår af Tabel 3.1, som viser stuemedarbejdernes vurdering.

Tabel 3.1 Hvilke begrænsninger giver de fysiske rammer inden døre for børnenes aktiviteter?

Giver de fysiske rammer begrænsninger for	I høj grad begrænsninger	I nogen grad begrænsninger	Kun små begrænsninger	I alt
	Pct.			
... at børnene frit kan udfolde sig motorisk?	17	47	37	100
... at børnene kan indrette "huler" eller lignende inden døre?	9	32	59	100
... at der kan arbejdes med rytmik og dans?	9	28	64	100
... at børnene kan opdeles i 3-4 mindre grupper?	26	32	41	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

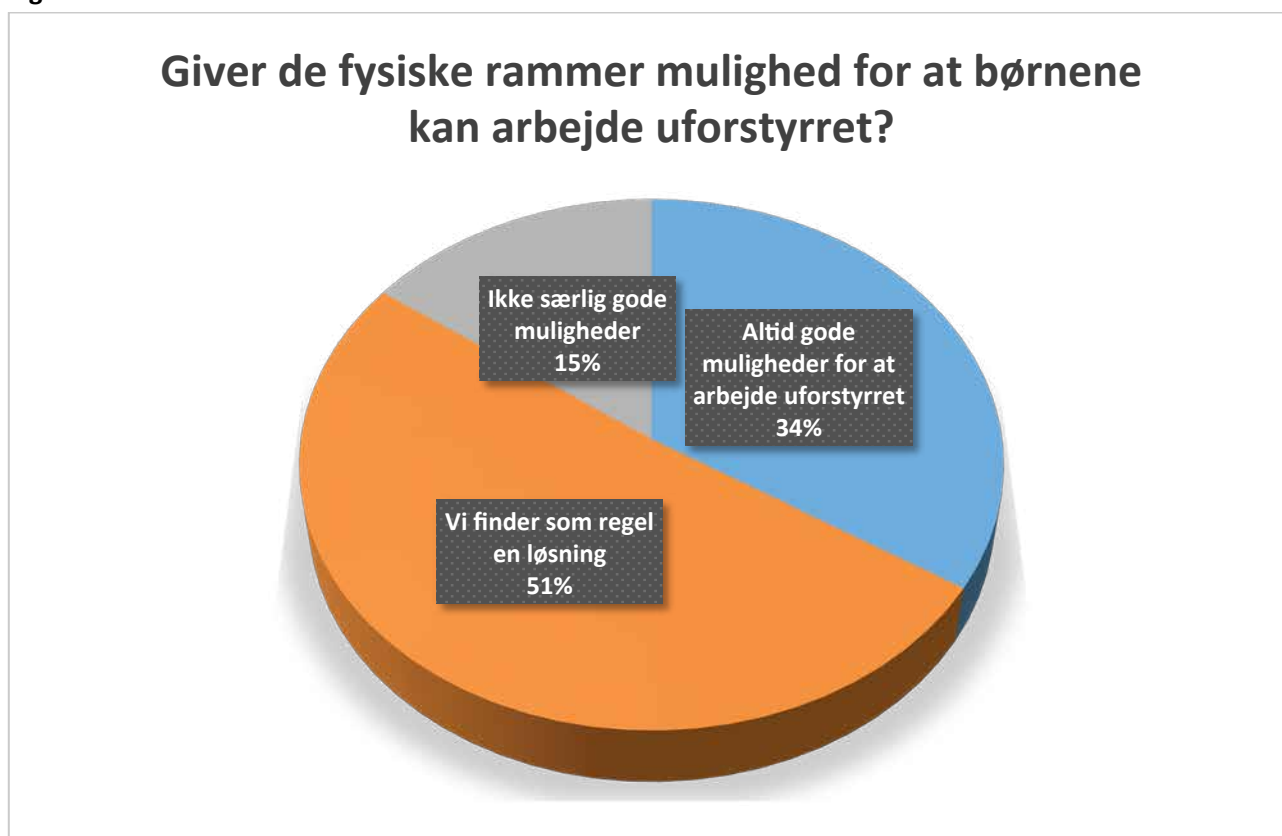

Det ses, at de fysiske rammer mange steder navnlig betyder, at man højst kan opdele børnene i to grupper. Desuden er der en del steder begrænsninger i forhold til motorisk udfoldelse, rytmik mv.

Spørgsmålet om muligheder for opdeling i mindre grupper er centralt for den pædagogiske praksis. Mange aktiviteter i hverdagen forudsætter sådanne mindre grupper. Derfor har også lederne fået nærmere spørgsmål herom.

Nogle steder giver selve grupperummet ikke mulighed for opdeling, men man finder en løsning ved at inddrage andre rum i daginstitutionen. Figur 3.5 illustrerer dette.

Figur 3.5

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at godt halvdelen af lederne mener, at der *altid* er gode muligheder for opdeling. Andre steder skal man "finde en løsning".

Som det fremgår af Figur 3.6, er der i en tredjedel af daginstitutionerne tale om, at gruppen kan opdeles i to grupper, fx en stor og en lille. I resten af daginstitutionerne kan man opdele i flere grupper.

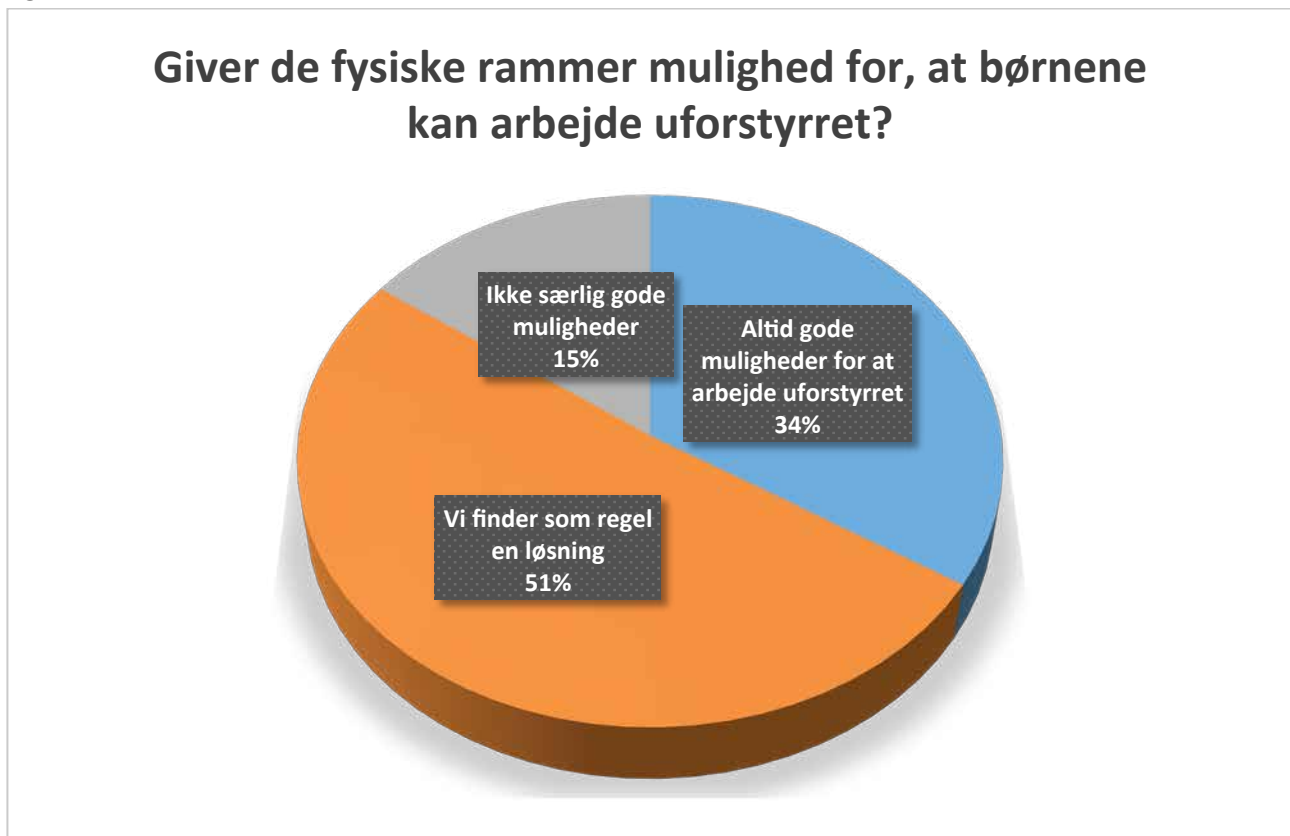
Figur 3.6

Kilde: Spørgeskema til lederne

Figur 3.7 viser ledernes vurdering af, at om børnene har mulighed for at arbejde uforstyrret.

Figur 3.7

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at kun en tredjedel af lederne mener, at der *altid* er gode muligheder for, at en gruppe børn kan arbejde uforstyrret.

79 stuemedarbejdere har nærmere kommenteret de fysiske rammer. En del af kommentarerne beskriver daginstitutioner med særlige forhold, fx de særlige muligheder i skovbørnehaver, hvor man har hele skoven som "legeplads".

De meget forskellige muligheder i daginstitutionerne afspejler sig også i kommentarerne. Flere giver udtryk for, at man har ganske fine fysiske rammer. Eksempler:

"Ud over vores eget grupperum/stue har vi en gymnastiksal, som vi benytter mindst en gang om ugen. Vi har et værksted, hvor vi kan booke os ind. Vi har et wellnessrum, hvor vi kan booke os ind. Vi har et ekstra grupperum, hvor vi kan booke os ind. Og så har vi en kæmpe legeplads som er til fri afbenyttelse, og som børnene gladeligt benytter både formiddag og eftermiddag."

"Vi er en daginstitution der arbejder med princippet rum, leg og læring. Børnehaven er delt op i fordybelsesrum, kreativt rum, konstruktionsrum, teaterum, motorikrum, køkken. Vores uderum består af legeplads, bålhytte, boldbane, gynger, bakker osv. Daginstitutionen er beliggende tæt ved skov og strand, som også bruges til udeaktiviteter."

"Vi har gode fysiske rammer, mange funktionsopdelte rum, hvor børnene kan vælge at være: Udklædningsrum/dansenum, legorum, boldrum, hyggerum/hule, stilleleg, dukkekrog, computerhjørne og grupperummene."

"Vores hus er stort og har mange rum. Huset er indrettet sådan, at børnene har mange muligheder for forskellige aktiviteter, uden at de forstyrrer hinanden."

Omvendt er der mange kommentarer om snævre fysiske rammer og/eller støjproblemer:

"Den ene af stuerne er lille, så her tilstræber [vi] at børnene ikke løber..."

"Vi kan ikke være inde i huset så mange ad gangen, så vi deler os op i mindre grupper når vi er inde."

"Vores grupperum er et stort rum, som er svær at "dele op". Derfor går vi i vores fokusgrupper, og prøver at finde andre små rum, men det er ikke optimalt. Det er faktisk en meget stor udfordring."

"Fri motorisk udfoldelse er ikke muligt på grund af støjniveau."

"Hvis der er personalemangel, og alle børnegrupper er nødt til at være inde i børnehaven (vores legeplads ligger knap 1 km fra børnehaven), bliver støjniveauet ret højt, og konfliktniveauet stiger. Det gør børnene "stressede"."

"Store rum, opdelt af spanske vægge, giver visuel ro til leg, med ikke lydæssigt. Kan ikke synge/danse med nogen et sted uden at forstyrre andre."

"Vi har kun 2 stuer og en større garderobe, hvor alle 40 børn har deres ting. Så den gruppe der er ude, spiser i garderoben for at blive sammen."

Flere kommentarer beskriver, hvordan man finder løsninger inden for de rammer, der er:

"Når de ældre børn har holdt samling og er gået ud, bruger vi deres rum."

"Når der deles op i mindre grupper på stuen, sker det ved, at fx bordene, garderoben er inddraget. Vi har en hems, de kan bruge."

"Rummets størrelse er for småt, men indretning med motorik i fokus er der taget højde for – ingen borde og stole, men vægborde der slås op."

"Vi forsøger som udgangspunkt at finde plads og rum og er mobile, hvis hele stuen skal bruges eksempelvis til rytmik, hvor de andre kan gå ud på legepladsen eller de andre bi-rum."

3.3 International sammenligning

Bureau 2000 har tidligere gennemført en sammenligning af dansk daginstitutionstandard med standarden i tre af vore nabolande, nemlig Norge, Sverige og Nordrhein-Westfalen.⁷ Nordrhein-Westfalen er valgt for

⁷ Dagtilbud i Danmark, Norge, Sverige og Nordrhein-Westfalen (FOA, Bureau 2000, 2012)

at have et land med uden for Skandinavien med en pædagogisk tradition i børnehaverne tæt på den danske. Reglerne er forskellige i de tyske delstater, men Nordrhein-Westfalen er den største delstat med 18 mio. indbyggere.

Sammenligningen nedenfor bygger videre på denne analyse, idet data er opdateret med nye tal, hvor det er relevant.

Gruppestørrelse

I Norge har man en stillingsstruktur med en "pædagogisk styrer" i spidsen for hver daginstitution. Det svarer til dét, man i Danmark kalder leder. Styreren skal være uddannet pædagog.

I spidsen for hver gruppe af 14-18 børn (7-9 børn, hvis de er i vuggestuealderen) skal man have en "pædagogisk leder", som også skal være pædagog. Der kan dog gives dispensation for uddannelseskravene, hvis der fx er pædagogmangel, hvad der har været i en årrække.

Hertil kommer andet personale. De skal have et passende antal, men der er ikke centrale regler. Disse udgør lige godt halvdelen af personalet.⁸ Udgangspunktet er med andre ord en børnegruppe på 18 børn.

I Sverige er der ikke centrale regler for gruppestørrelsen, og direkte sammenligning vanskeliggøres af, at man i Sverige ikke skelner mellem vuggestue- og børnehavebørn, når der laves regler.

Den gennemsnitlige gruppestørrelse var i 2014 16,9 børn pr. gruppe.⁹ Men da der indgår 0-2-årige i beregningsgrundlaget, er gruppestørrelsen i Sverige formentlig samlet omtrent på niveau med den danske.

I Nordrhein-Westfalen er der en lovmæssig fastsat norm på 20 børn i børnehaver og 10 børn i vuggestuer.¹⁰

Areal

Ser vi på legeareal pr. barn, har det norske Utdanningsdirektoratet udstukket en vejledende retningslinje på mindst 4 m² areal pr. barn, hvor børnene kan lege (1/3 mere, hvis børnene er under 3 år). Heri indgår alle rum, hvor børn kan lege, men ikke fx køkken, toilettet mv. Statistisk Sentralbyrå offentliggør en kommunefordelt statistik, hvor man kan se legeareal pr. barn i alle kommuner. Gennemsnittet er 5,5 m² pr. barn.¹¹

I Sverige har man ikke centrale normer for gulvareal, men den svenske socialstyrelses gamle norm, som blev anvendt indtil 1998, anbefaler et areal på ca. 7,5-9,5 m² pr. barn (afhængigt af bl.a. alder) i de rum, hvor børnene passes. I dette areal indgår personalerum, kontor, depoter, vaskerum mv. ikke. Derimod kan fællesrum mv. indregnes.

⁸ Ifølge Statistisk Sentralbyrå er 7 pct. af personalet (omregnet til fuldtids) styrere, 34 pct. er pædagogiske ledere og 51 pct. er "assistenter". Blandt assistenterne er ca. en fjerdedel uddannede pædagoger.

⁹ Ifølge Skolverkets statistik.

¹⁰ Fastsat i flg. Kinderbildungsgesetz § 19.

¹¹ Dog inkl. børn i vuggestuealderen.

Som det ses, er der efter disse normer mindst dobbelt så meget plads pr. barn i de svenske daginstitutioner som i de danske. Og selv om der ikke er tale om nogen gældende centralt fastsat norm, opretholdes den stadig i mange kommuner, ligesom den naturligvis slår igennem i de forventninger, man har i Sverige til, hvordan en daginstitution skal se ud.

I Nordrhein-Westfalen er det for børnegrupper et lovkrav, at der skal være en lokaleenhed på mindst 68 m² til gruppen. Enheden skal bestå af et stort lokale, et mindre lokale og et puslerum/toilet. Grupperum + birum omfatter således typisk mindst ca. 64 m². Dette svarer til ca. 3 m² pr. barn for børnehavegrupper og i grupper med 2-5-årige – og til ca. 6 m² pr. barn i vuggestuegrupper.

Som det ses, har danske børn typisk mindre plads og større børnegrupper, end man ser i vore nabolande.

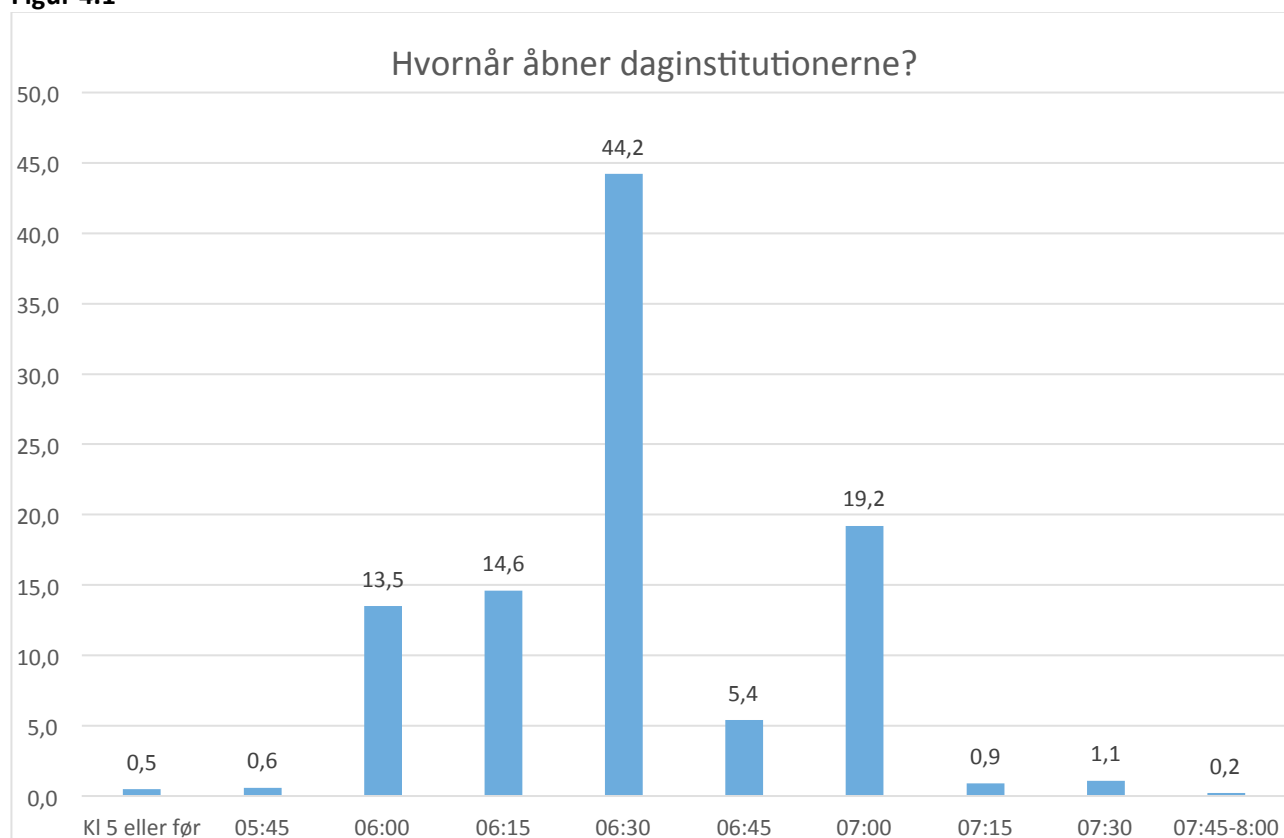
4. Åbningstider

4.1 Den daglige åbningstid

Den gennemsnitlige ugentlige åbningstid er 51,7 timer.¹²

Figur 4.1 viser, hvornår daginstitutionerne åbner om morgenen.

Figur 4.1

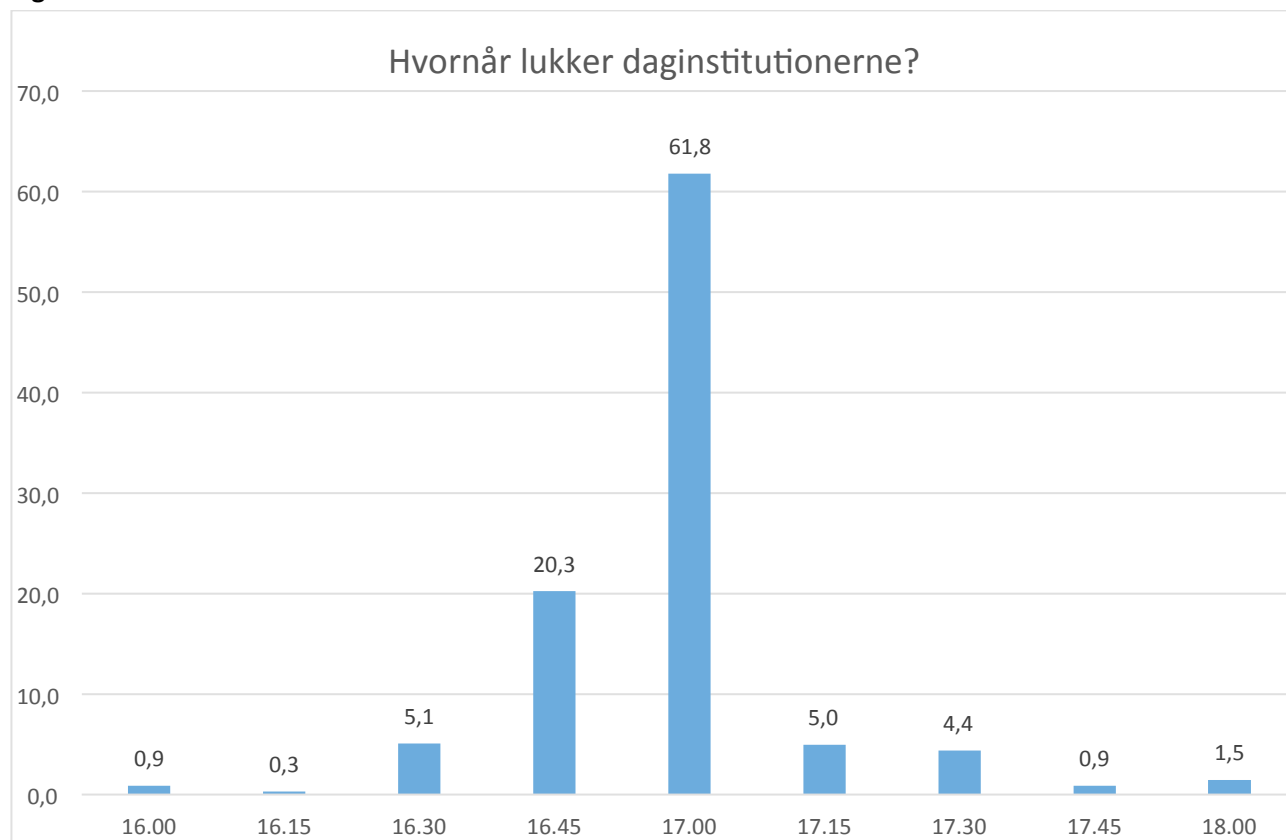
Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at en åbningstid kl. 6:30 er mest almindelig. Det gennemsnitlige tidspunkt for åbning om morgenen er kl. 6:31.

Figur 4.2 viser, hvornår daginstitutionerne lukker:

¹² Tallet vedr. den ugentlige åbningstid for den enkelte daginstitution er tillige oplyst af Danmarks Statistik, hvor man pr. oktober 2014 finder en gennemsnitlig åbningstid på 51,5 timer pr. uge. Tallene er i lighed med de øvrige resultater i dette afsnit vægtet med antal indskrevne børn og viser med andre ord, hvor længe børnene i gennemsnit kan være i daginstitutionen.

Figur 4.2

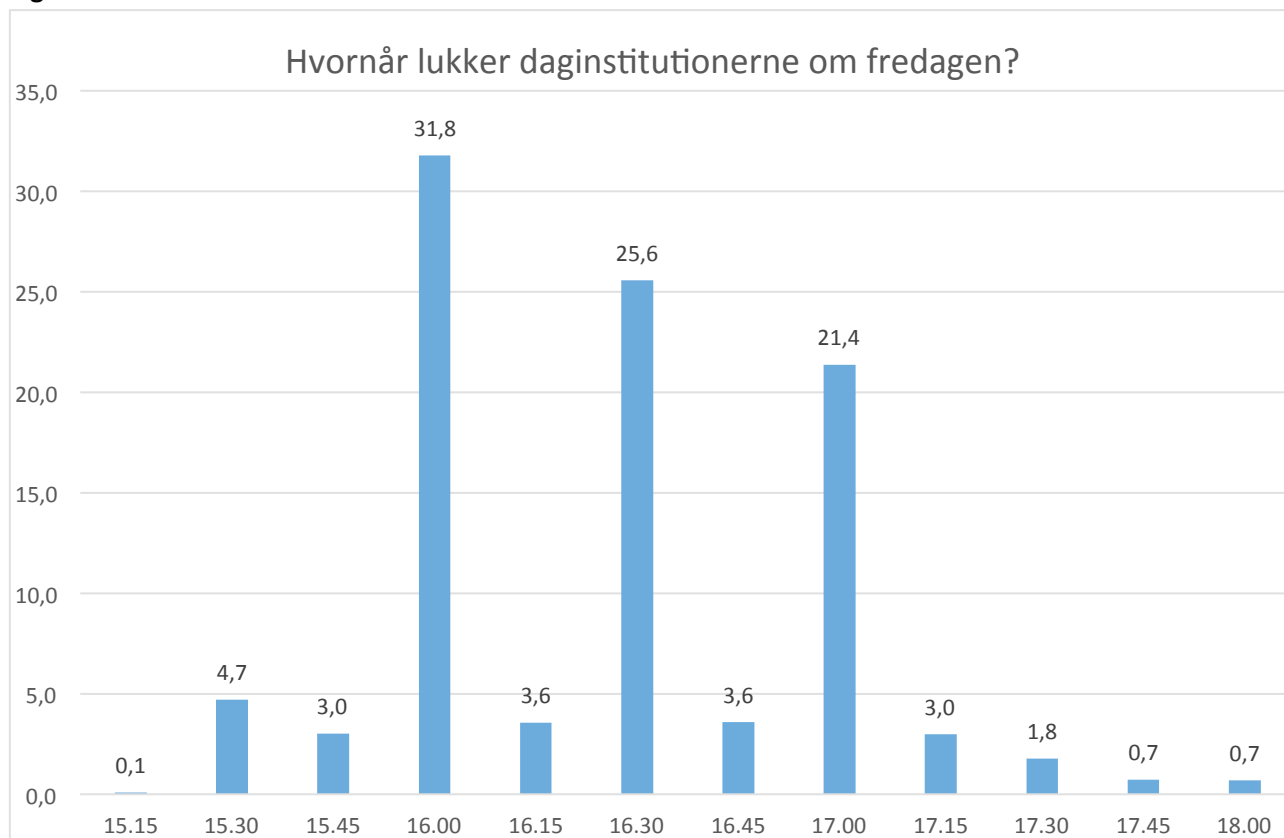
Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at de fleste daginstitutioner lukker kl. 17. Det gennemsnitlige tidspunkt er kl. 16:59.

Som det fremgår af Figur 4.3 ligger tidspunktet for lukning mere spredt om fredagen.

Figur 4.3

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det gennemsnitlige tidspunkt for lukning om fredagen er 16:26.

4.2 Ferielukning

Tabel 4.1 viser, hvornår der er planlagt ferielukning, hvis vi ser bort fra sommerferien.

Tabel 4.1 Planlagt ferielukning 2016

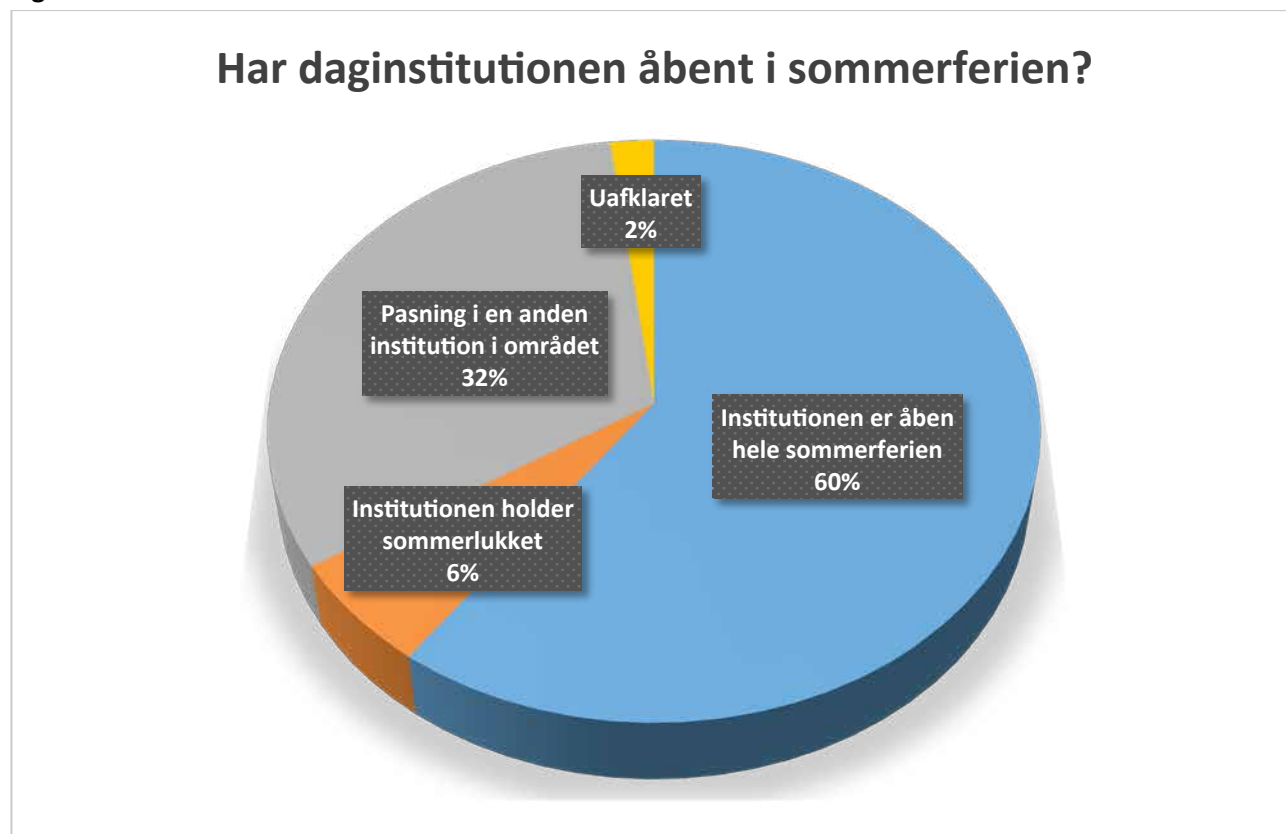
	Daginstitutionen er åben	Kun åben nogle dage	Daginstitutionen er lukket	Daginstitutionen er lukket, men der er åbent et andet sted i område-daginstitutionen	Uafklaret	I alt
	Pct. af indskrevne børn					
Mandag-onsdag op til påske	49	6	9	35	1	100
Fredag efter Kristi himmelfart	20	0	32	46	2	100
Mellem jul og nytår 2016	17	1	26	54	3	100

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at ca. halvdelen af børnene kan blive passet i deres egen daginstitution i dagene op til påske. Når det gælder fredag efter Kristi himmelfart og juleferien, er det de færreste børn, der kan blive passet i deres egen daginstitution.

Når det gælder sommerferien, fremgår svarene af Figur 4.4.

Figur 4.4

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at et flertal af børnene kan regne med pasning i deres egen daginstitution i sommerferien.

I de tilfælde, hvor daginstitutionen er sommerlukket (evt. med pasning i en anden daginstitution), er der for 20 pct. af børnene tale om en uges lukning. 43 pct. har to ugers lukning. 36 pct. har tre ugers lukning, mens 1 pct. har 3½ eller fire ugers lukning.

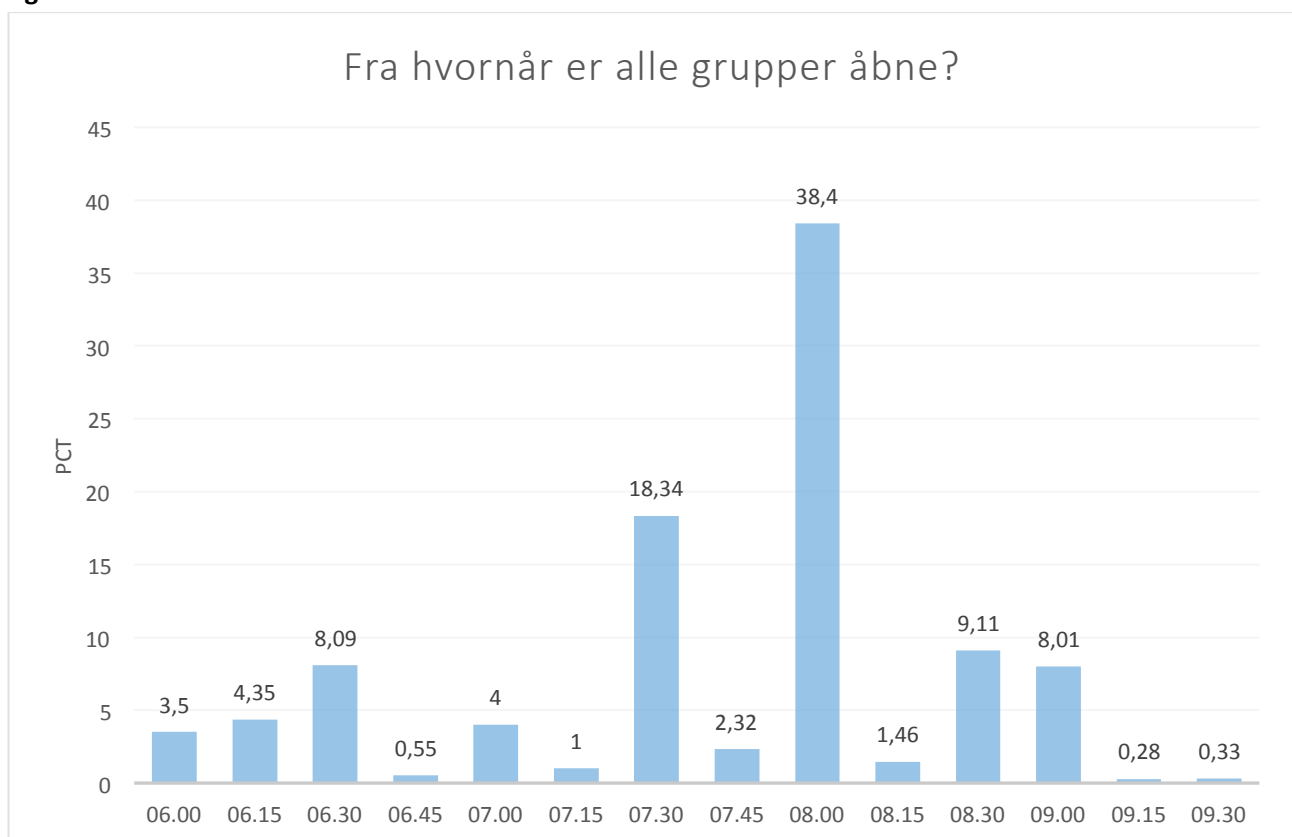
5. Dagens gang

5.1 Stuernes åbningstid

Mens daginstitutionernes samlede åbningstid på en almindelig hverdag i gennemsnit er 10 timer og 28 minutter, er der i gennemsnit kun 8 timer og 14 minutter, hvor alle stuer er åbne. Ofte sådan, at stuerne fx er slået sammen de første 1½ time om morgenen og den sidste time om eftermiddagen.

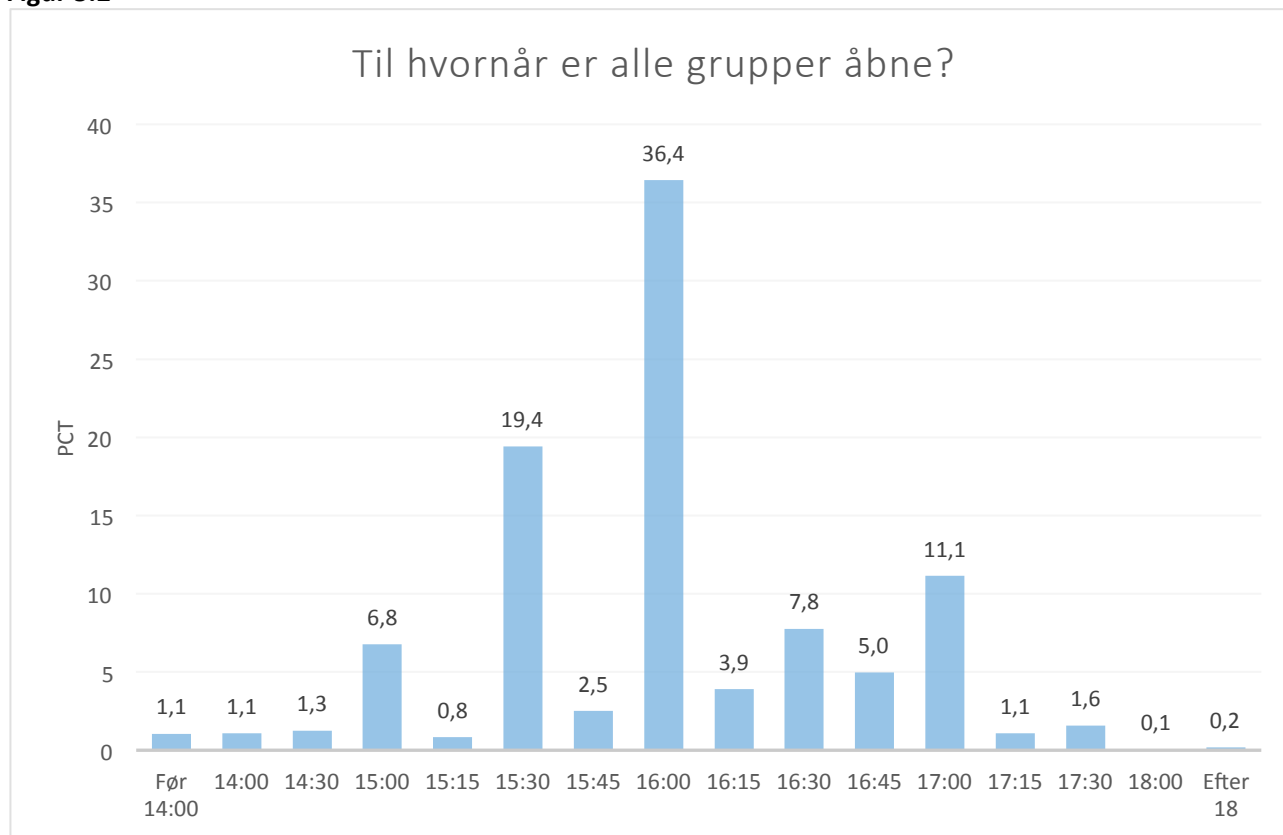
Figur 5.1 og 5.2 viser dette.

Figur 5.1

Kilde: Spørgeskema til lederne

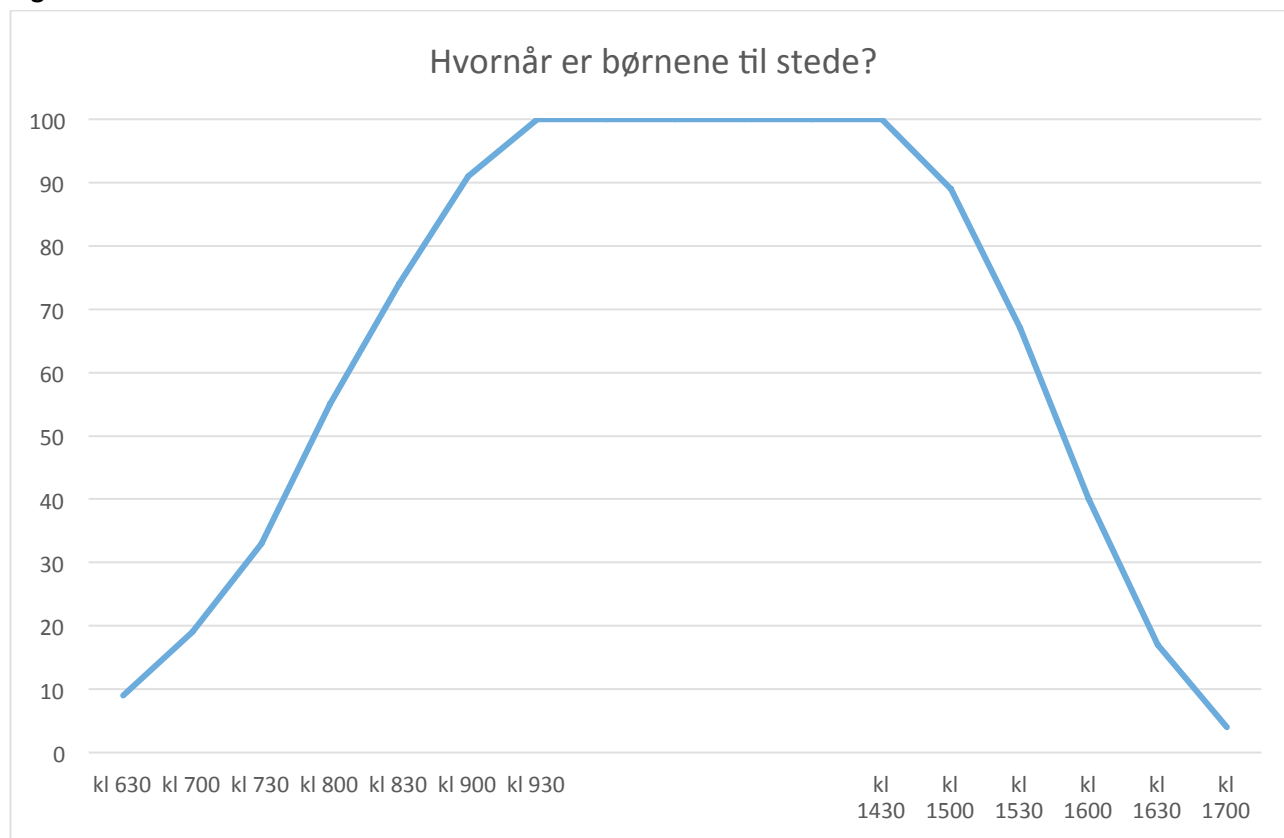
Figur 5.2

Kilde: Spørgeskema til lederne

Figur 5.3 viser, hvornår børnene typisk møder, og hvornår de tager hjem. Figuren bygger på både vuggestue- og børnehavegrupper.

Figur 5.3

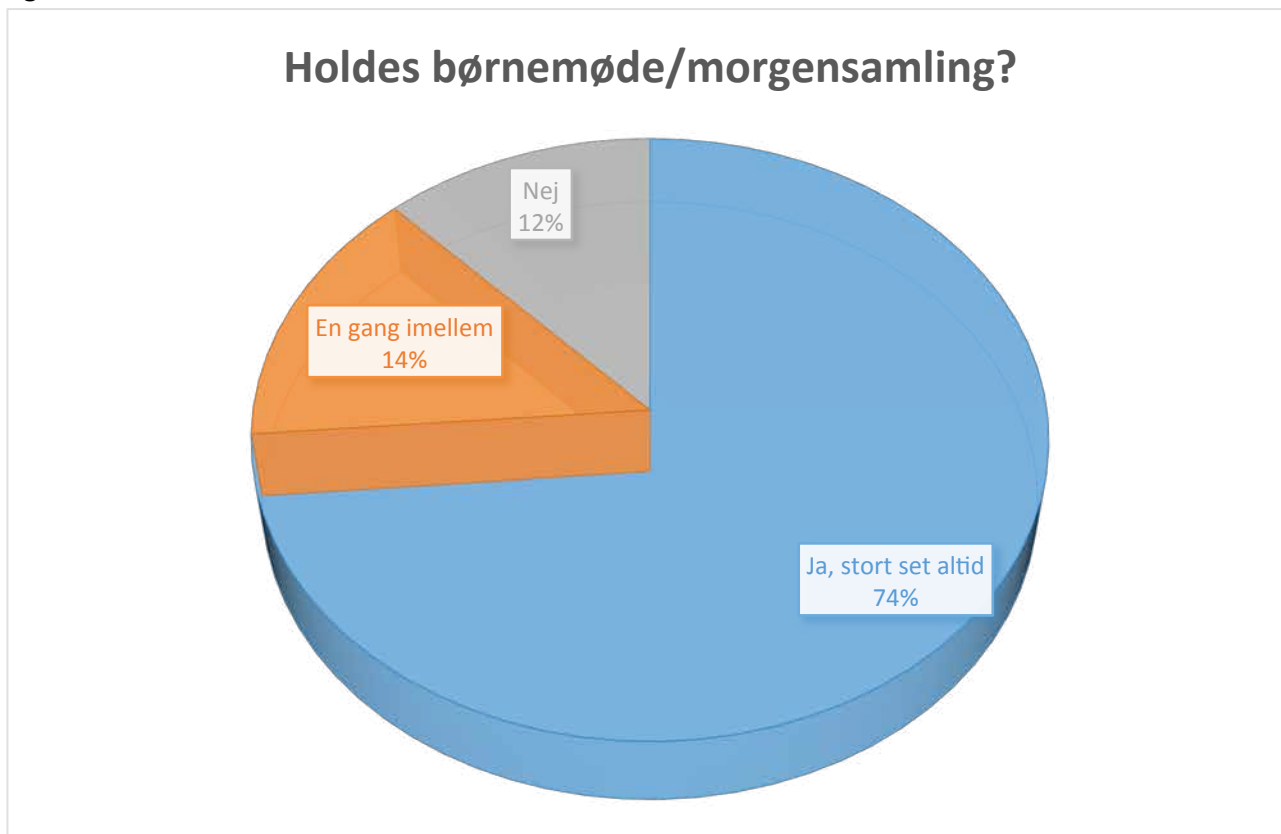
Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at børnene typisk kommer mellem 7:30 og 9 og tager hjem mellem 15 og 16.

5.2 Formiddagen

Når børnene er samlet på stuen, begynder langt de fleste daginstitutioner dagen med morgensamling/børnemøde, jf. Figur 5.4.

Figur 5.4

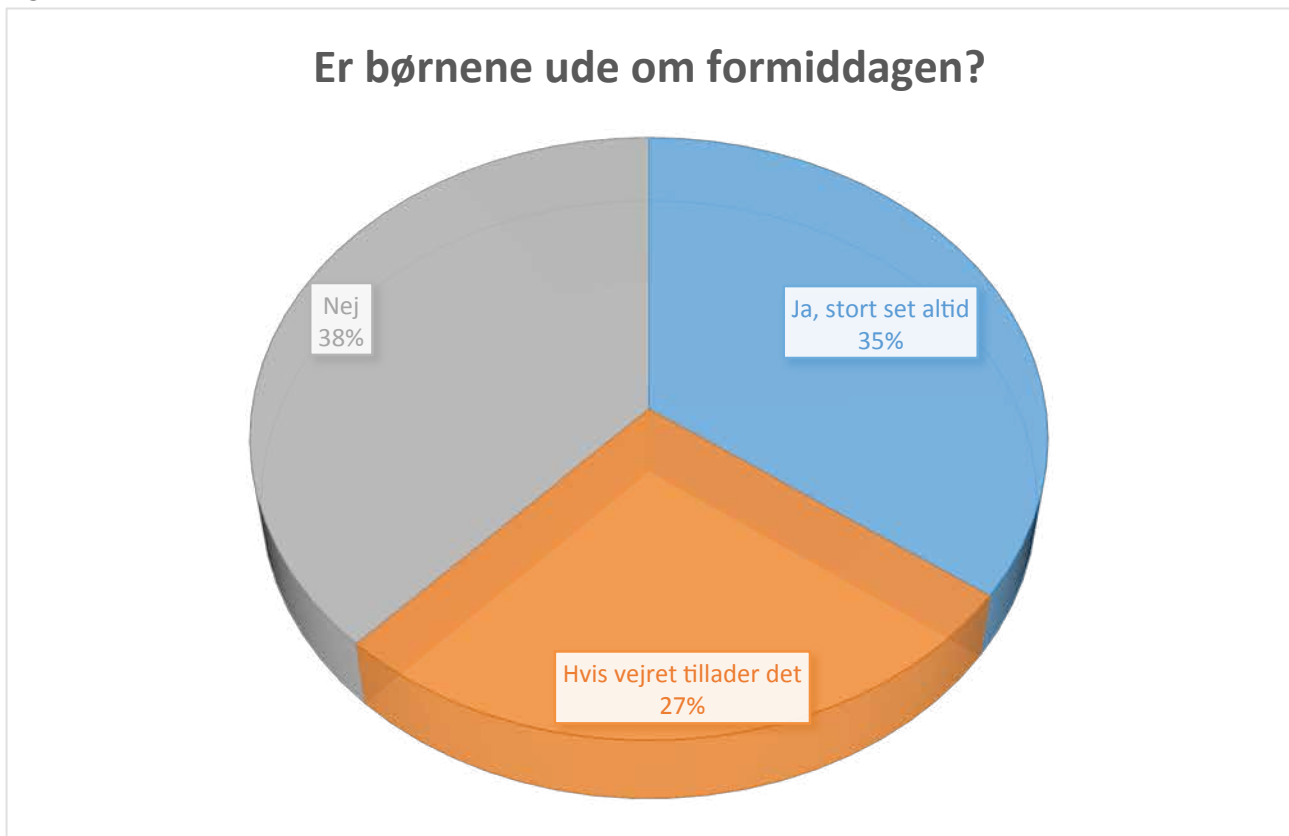

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Om formiddagen kan der derudover være aktiviteter tilrettelagt af de voksne – enten for hele stuen eller for grupper af børn. Der kan være lege på legepladsen, eller der kan være aktiviteter inden døre, som børnene selv tager initiativ til.

Figur 5.5 viser, i hvilket omfang børnene er på legepladsen om formiddagen.

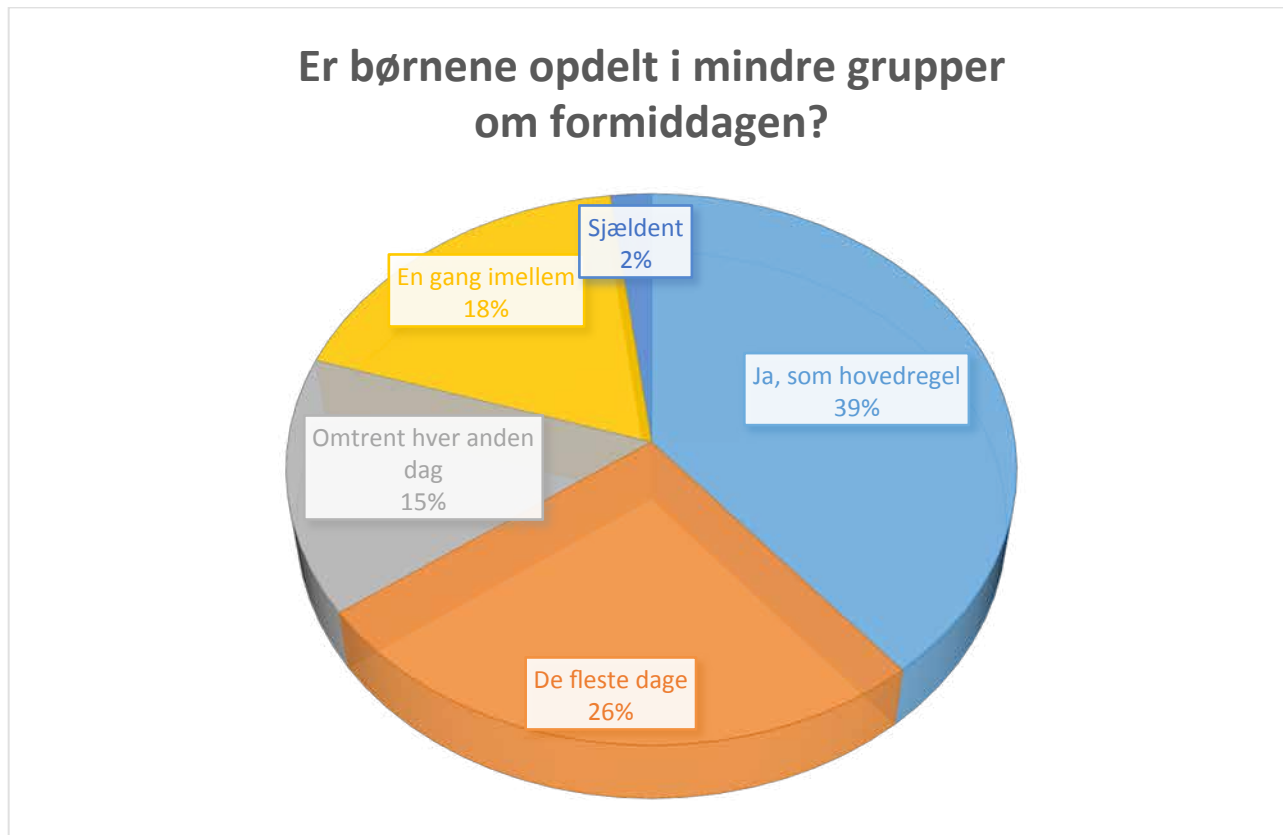
Figur 5.5

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

De fleste daginstitutioner opdeler børnene i mindre grupper – i hvert fald de fleste dage, jf. Figur 5.6.

Figur 5.6

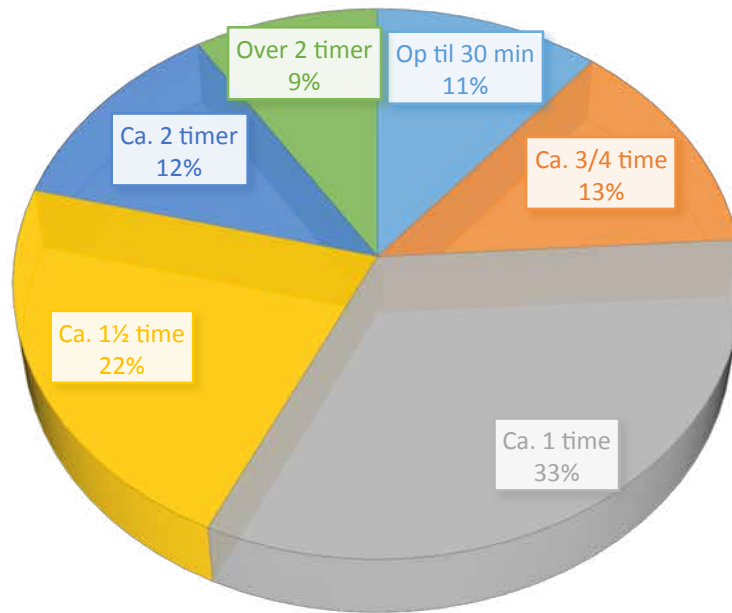
Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Figur 5.7 viser, hvor lang tid børnene typisk er i mindre grupper om formiddagen, hvis der er sådanne grupper.

Figur 5.7

Hvor lang tid er børnene i små grupper om formiddagen?

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at varigheden varierer meget. 1-1½ time er ikke ualmindeligt.

Stuemedarbejderne er blevet spurgt, om der på forhånd er en plan for, hvad børnene skal beskæftige sig med i de mindre grupper. I Tabel 5.1 er svarene sat i sammenhæng med, hvor hyppigt der opdeles i mindre grupper.

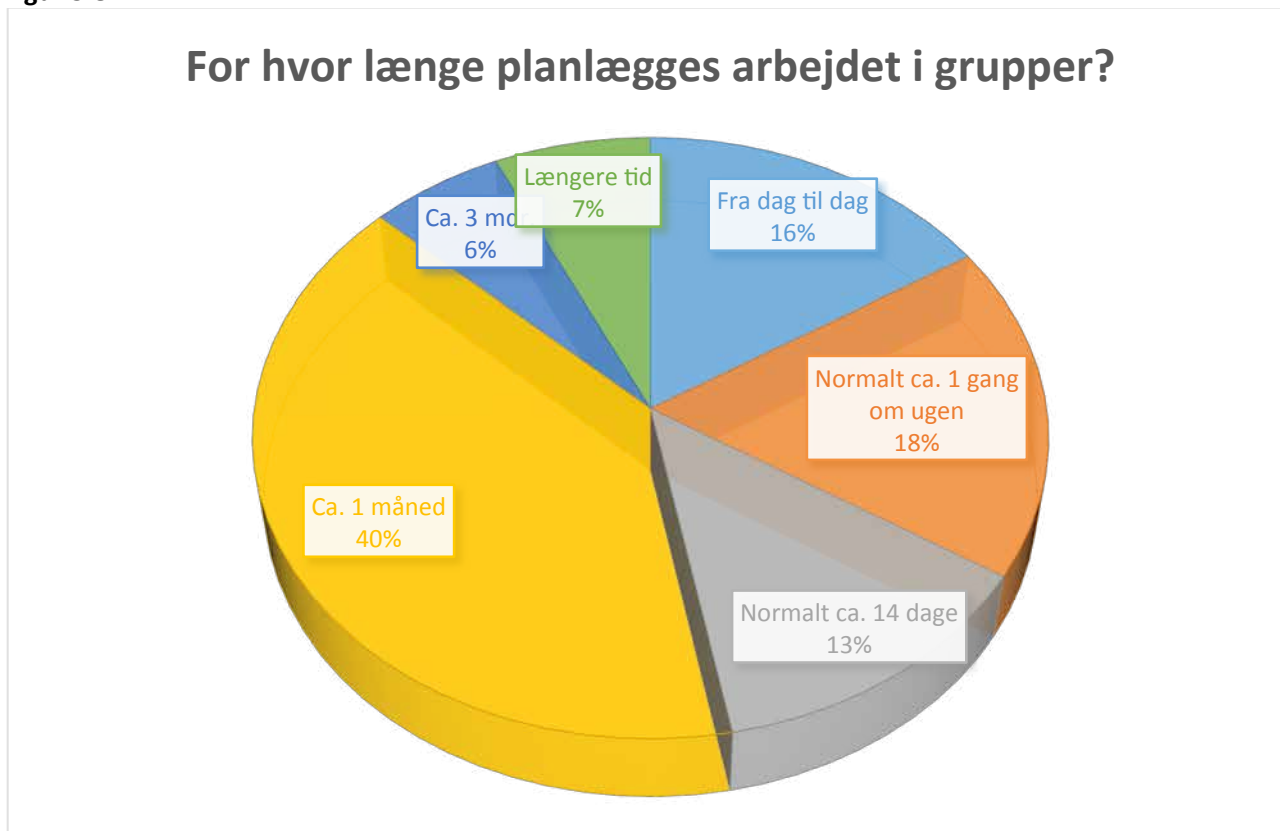
Tabel 5.1 Stuemedarbejdernes angivelse af, om der arbejdes i mindre grupper, og om det på forhånd er planlagt, hvad grupperne skal beskæftige sig med

Opdeles i mindre grupper om formiddagen?	Er der på forhånd en plan for, hvad grupperne skal beskæftige sig med?					
	Ja, som regel	Ja, men vi kan beslutte noget andet	Nogle gange	Vi improviserer	Nej	I alt
	Pct. af svar					
Ja, som hovedregel	58	36	5	1	0	100
De fleste dage	46	39	14	0	1	100
Omtrent hver anden dag	27	49	22	2	0	100
En gang imellem	24	50	24	1	1	100
Sjældent	25	50	13	13	0	100
I alt	45	41	13	1	1	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Figur 5.8 viser, hvor lang tid i forvejen arbejdet i de mindre grupper planlægges.

Figur 5.8

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at der er meget stor forskel på, hvor lang en planlægningsperiode man har.

For den nærmere analyse er daginstitutionerne opdelt i to grupper med hensyn til gruppearbejde om formiddagen:

- Daginstitutioner med "planlagt gruppearbejde". Her er børnene som hovedregel eller de fleste dage opdelt i mindre grupper. Desuden er aktiviteterne som regel planlagt – eller man kan evt. afvige fra det planlagte.

- Daginstitutioner, hvor dette ikke er tilfældet.

62 pct. af daginstitutionerne (67 pct. af vuggestuegrupperne og 59 pct. af børnehavegrupperne) har efter denne definition "planlagt gruppearbejde" om formiddagen. I Tabel 5.2 er planlagt gruppearbejde sat i forhold til stuens bemanning.

Tabel 5.2 Medarbejdertimer i gruppens åbningstid i grupper med forskellig anvendelse af planlagt gruppearbejde

	Planlagt gruppearbejde	Ikke-planlagt gruppearbejde
	Medarbejdertimer i gruppens daglige åbningstid	
Vuggestuegrupper	20,3	17,6
Børnehavegrupper	17,9	16,1

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at der i grupper uden planlagt opdeling om formiddagen i gennemsnit er færre medarbejdertimer end i grupper med planlagt gruppearbejde.¹³

Det nærmere indhold af aktiviteterne i de mindre grupper er meget forskelligt. Mange nævner:

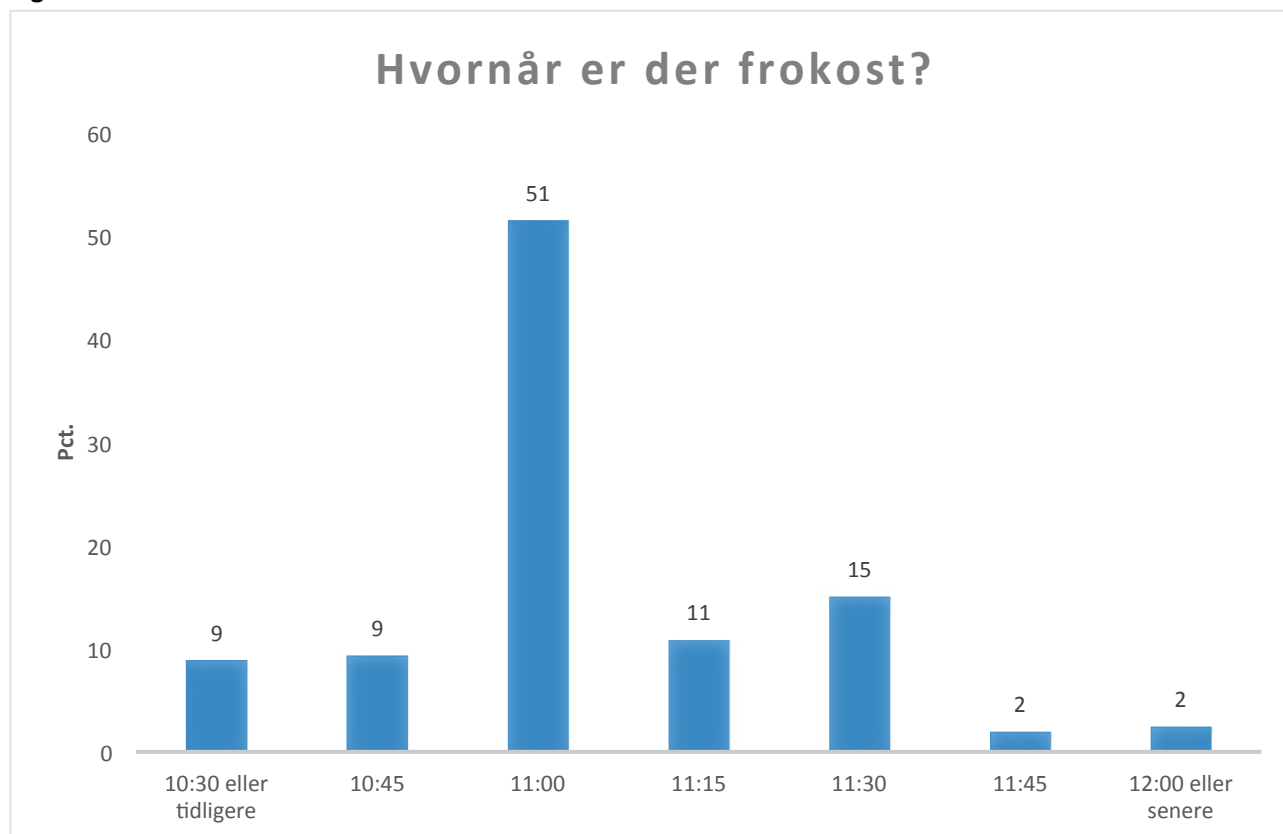
- motorik, rytmik mv.
- sprogarbejde, dialogisk læsning
- ture.

¹³ Sammenhængen er statistisk signifikant ved en regressionsanalyse, hvor gruppetype og medarbejdertimer indgår.

5.3 Middag

Som det fremgår af Figur 5.9, begynder frokosten typisk omkring kl. 11.

Figur 5.9

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Efter frokosten er der de fleste steder mulighed for hvilepause. I vuggestuegrupper ser man de fleste steder, at alle børn hviler sig på samme tid, mens det de fleste steder kun er nogle børn, der holder hvilepause i børnehavegrupperne. Se nærmere i Tabel 5.3.

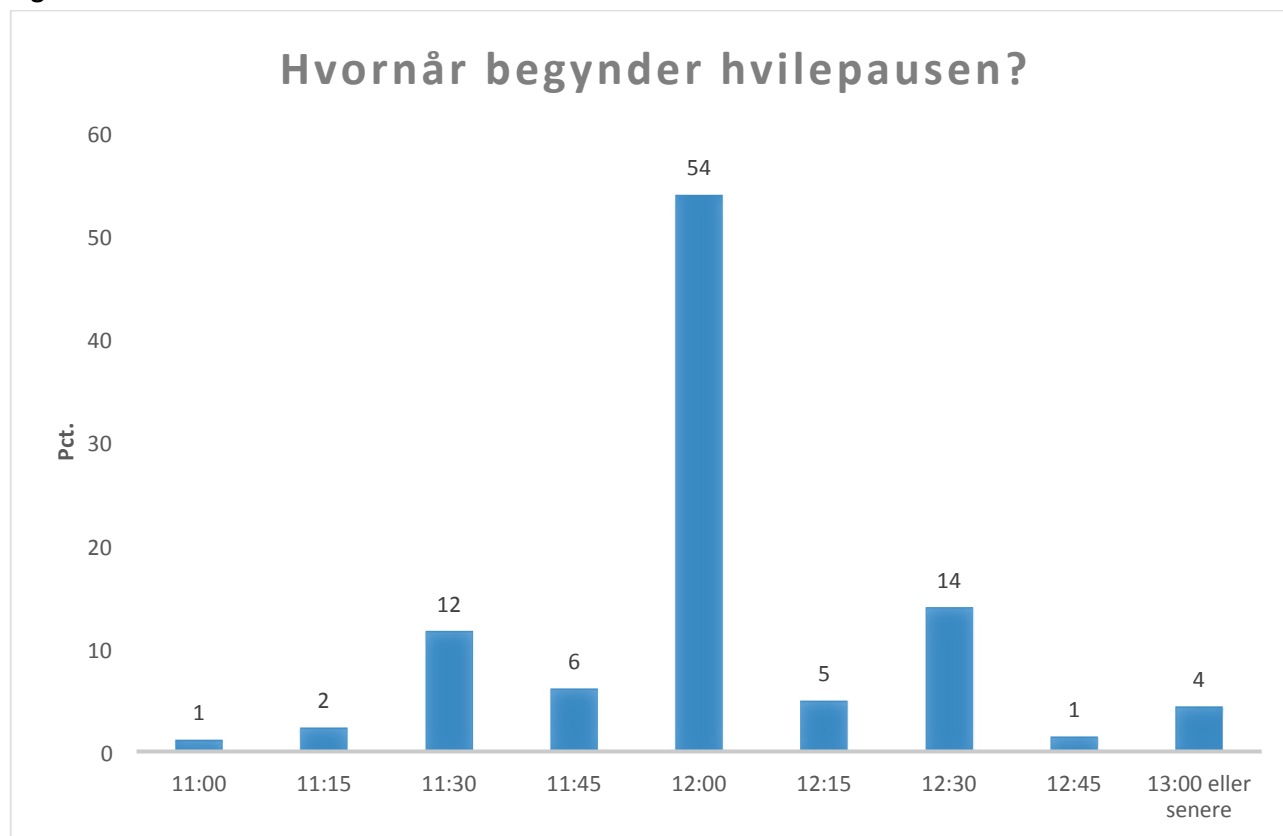
Tabel 5.3 Spørgsmålet om hvilepause fordelt på aldersgruppe

Stuetype	Nej, børnene holder sædvanligvis ikke hvilepause	Alle børn hviler sig på samme tid	Nogle børn holder hvilepause	I alt
	Pct.			
Vuggestuegrupper	1	91	8	100
Børnehavegrupper	25	9	65	100
I alt	17	38	45	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Som det fremgår af Figur 5.10, begynder hvilepausen typisk kl. 12.

Figur 5.10

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Tabel 5.4 viser den gennemsnitlige varighed af hhv. frokostpausen og hvilepausen

Tabel 5.4 Gennemsnitlig varighed af frokost og hvilepause i vuggestue og børnehavegrupper

	Frokost	Hvilepause
	Gennemsnitlig varighed	
Vuggestuer	43 min.	2 timer 27 min.
Børnehaver	44 min.	1 time 37 min
I alt	44 min	1 time 56 min.

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

5.4 Eftermiddagen

De fleste børn er fast ude om eftermiddagen. Som det fremgår af Tabel 5.5, er der dog mange vuggestuegrupper, hvor det ikke er tilfældet.

Tabel 5.5 Er børnene fast ude om eftermiddagen – i vuggestue- og børnehavegrupper?

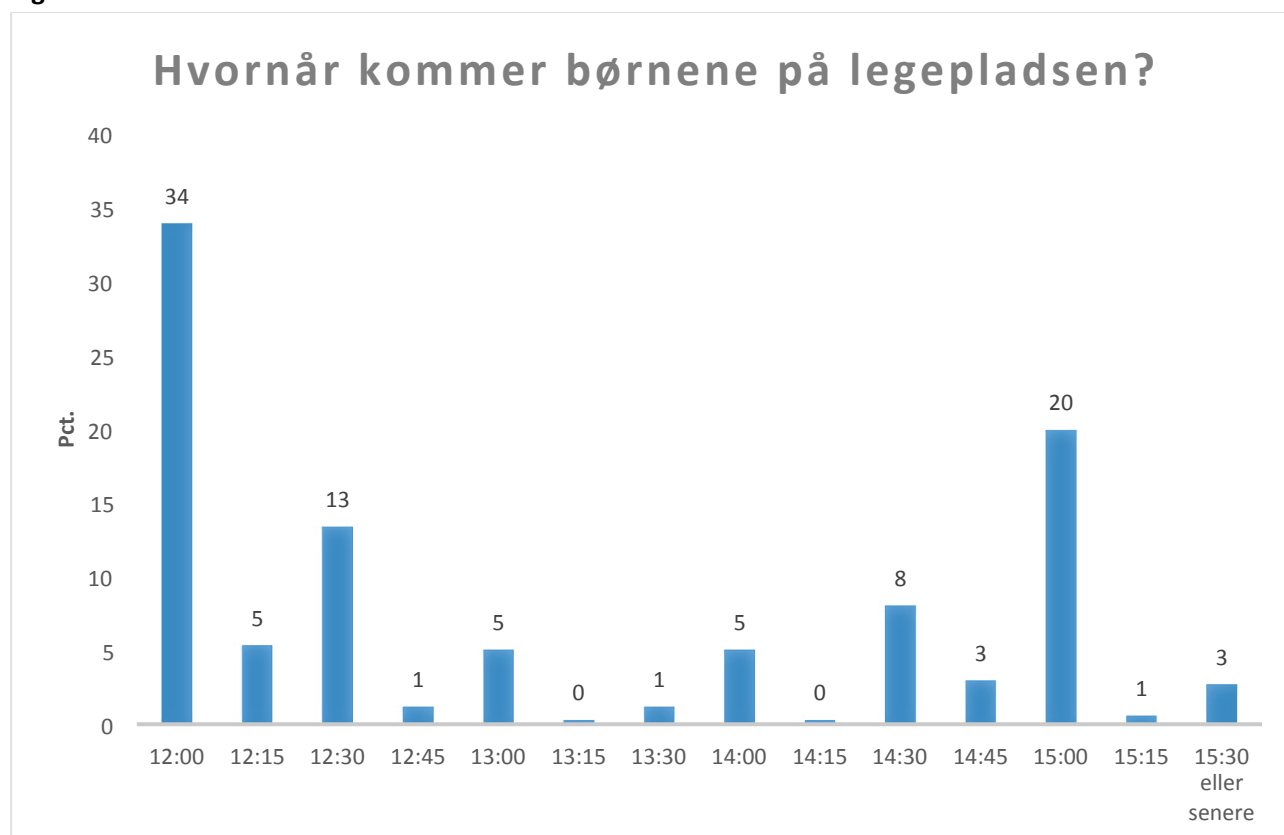
	Ja, stort set altid	Hvis vejret tillader det	Nej	I alt
	Pct.			
Vuggestuer	6	63	31	100
Børnehaver	82	10	7	100
I alt	55	29	16	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

I 37 pct. af børnegrupperne kommer børnene på legepladsen to gange om eftermiddagen.

Figur 5.10 viser, hvornår børnene kommer på legepladsen

Figur 5.10

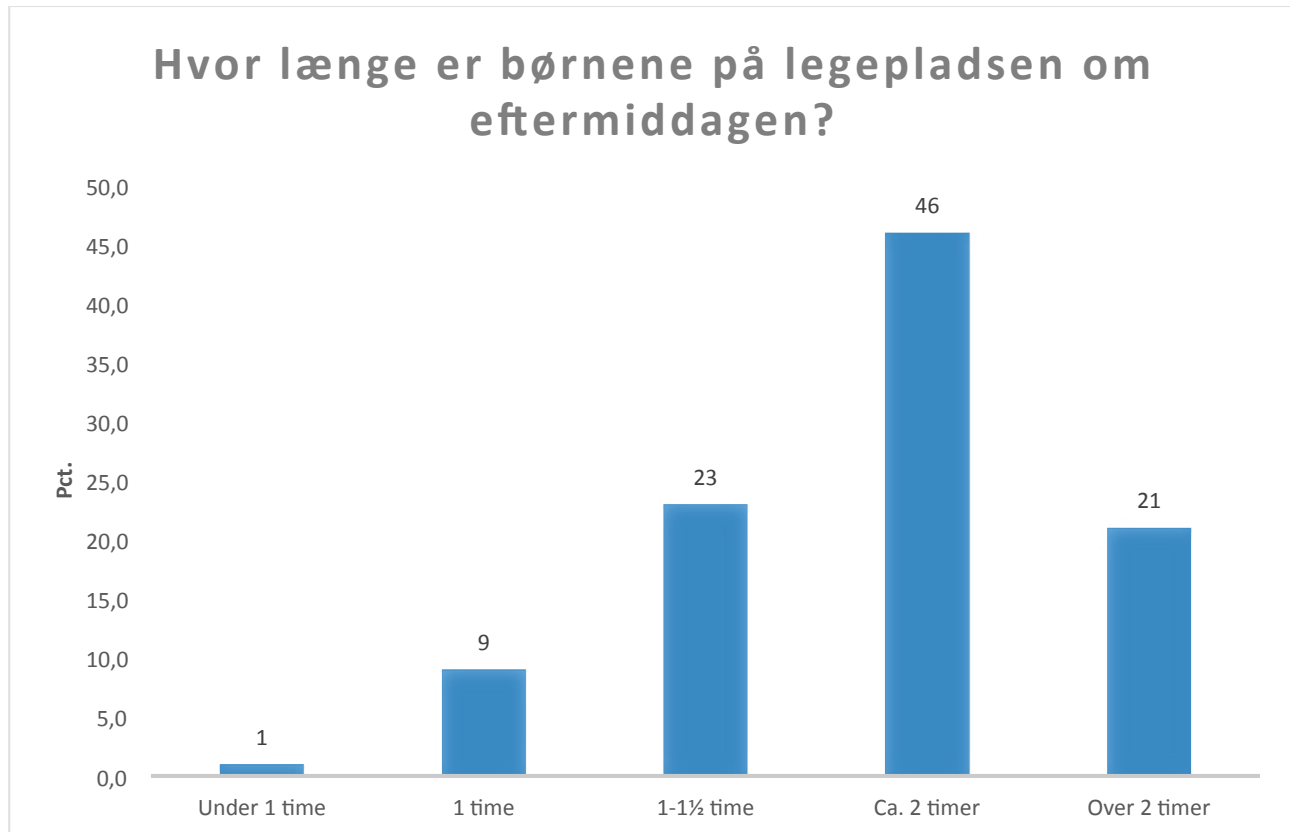

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at børnene mange steder kommer på legepladsen lige efter frokost. En del steder venter man dog til efter hvilepausen, og børnene kommer så typisk ud ved 14:30-15-tiden.

I gennemsnit er børnene på legepladsen 2 timer og 1 minut. Figur 5.11 viser fordelingen.

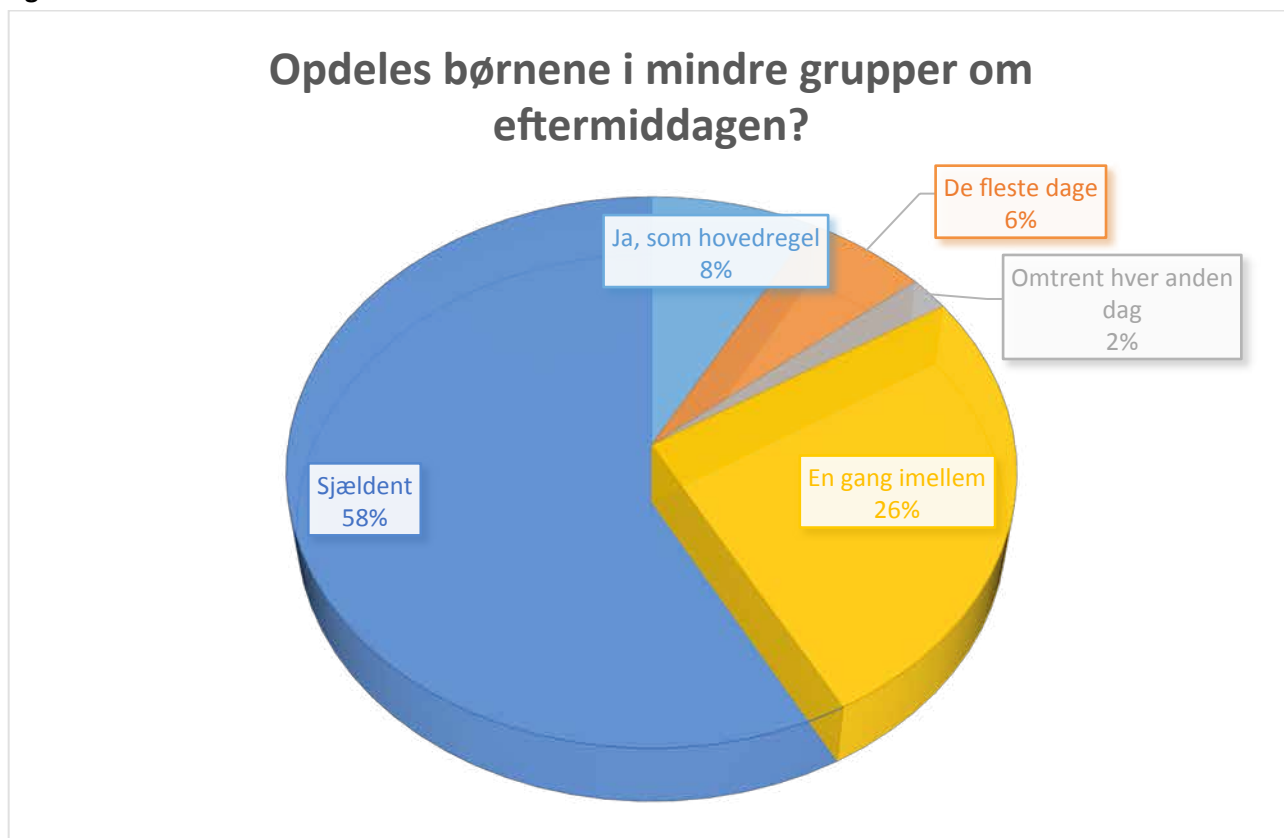
Figur 5.11

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Som det fremgår af Figur 5.12, bliver børnene sædvanligvis *ikke* opdelt i mindre grupper om eftermiddagen.

Figur 5.12

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

De steder, hvor der sker en opdeling om eftermiddagen, er der typisk tale om, at en mindre gruppe går fra, mens resten forbliver i den "store" gruppe. Den typiske varighed er ca. 1 time.

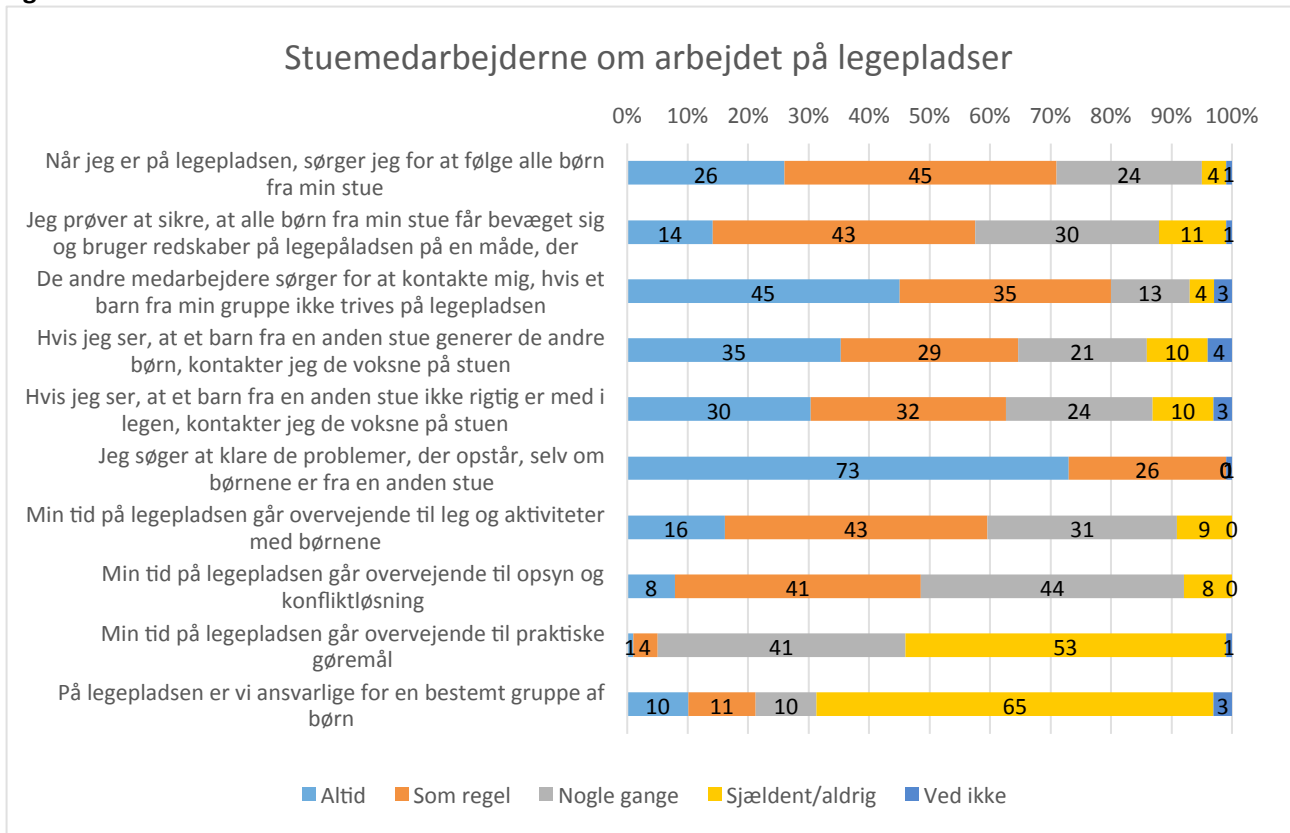
5.5 Arbejdet på legepladsen

Stuemedarbejderne er blevet bedt om at beskrive arbejdet på legepladsen. Hensigten med disse spørgsmål har navnlig været at vurdere, om arbejdet er struktureret sådan, at det pædagogiske personale følger bestemte børn, eller om aktiviteterne på legepladsen mere har karakter af "fri leg" med voksenstøtte.

Stuemedarbejdernes bedømmelse fremgår af Figur 5.13.

Figur 5.13

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Svarene er ikke altid entydige, men der er i hvert fald et klart flertal, der afviser, at de voksne er ansvarlige for bestemte grupper af børn, ligesom et klart flertal griber ind over for problemer, selv om de vedrører børn fra en anden stue. Den gruppeopdeling, man har inden døre, videreføres med andre ord som regel ikke på legepladsen.

Nogle svar kan være præget af, at man på nogle steder ikke arbejder med en meget skarp stueopdeling. En stuemedarbejder anfører fx:

"Det har i nogle tilfælde været svært at svare entydigt på spørgsmålene i skemaerne, da der meget er lagt op til, at jeg som pædagog kun er ansvarlig for "mine børn" på stuen. Vi er ét hus, med to stuer, men arbejder rigtig meget "på tværs" af stuerne. Børnene er af og til opdelt i aldersopdelte grupper (igen på tværs af stuerne). Alle børn er "vores børn" og derfor tager vi alle hånd om de situationer, der opstår med børnene. Dette er ikke afhængigt af om det er "mine" eller "deres" børn. Jeg er kontaktpædagog og har særligt ansvar for stuens børn samt forældresamtaler, men i det daglige er alle børn "mine" børn, og derfor opsøger jeg ikke mine kollegaer, når "deres" børn har det svært, men tager selv hånd om det!!"

Som det ses, har medarbejderne en meget forskellig oplevelse af, hvad de bruger tiden på legepladsen til – er det opsyn og konfliktløsning, eller er det leg og aktiviteter.

Svarpersonerne kan inddeles i to ydergrupper:

42 pct. oplever, at deres tid på legepladsen overvejende eller som regel går med leg og aktiviteter, *samtidig med*, at opsyn og konfliktløsning sjældent eller kun nogle gange beslaglægger tiden. Disse svarpersoner bruger i gennemsnit 14,3 pct. af deres arbejdstid på legepladsen.

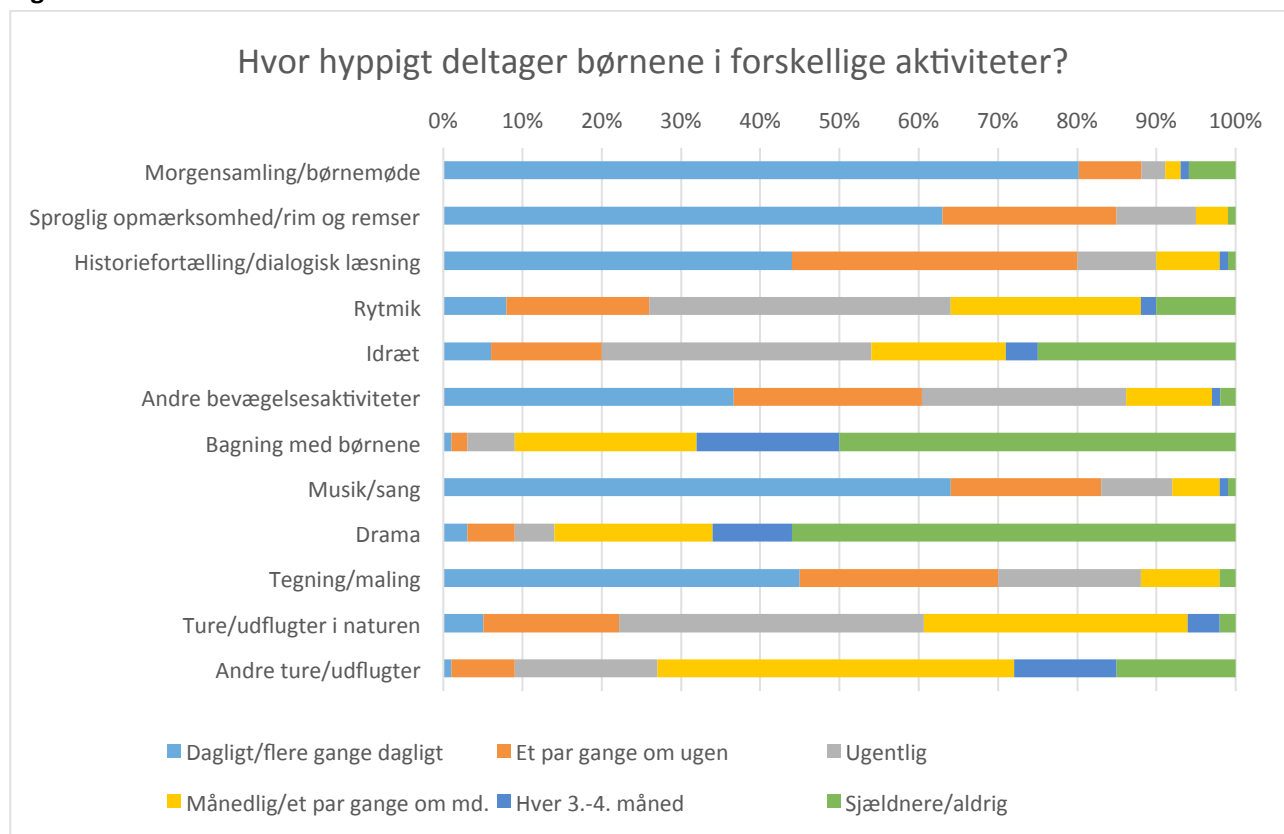
31 pct. oplever, at deres tid på legepladsen overvejende eller som regel går med opsyn og konfliktløsning, *samtidig med*, at leg og aktiviteter sjældent eller kun nogle gange præger tiden. Disse svarpersoner bruger i gennemsnit 9,6 pct. af deres arbejdstid på legepladsen.¹⁴

Der er således meget forskellige tilgange til arbejdet på legepladsen. Men bruger man mere tid på legepladsen, reduceres tiden til andre aktiviteter naturligvis.

5.6 Faste aktiviteter

Stuemedarbejderne har oplyst, hvor hyppigt børnene – hvis de ønsker det – har mulighed for at deltage i forskellige aktiviteter, som de voksne tager initiativ til. Svarfordelingen fremgår af Figur 5.14.

Figur 5.14

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

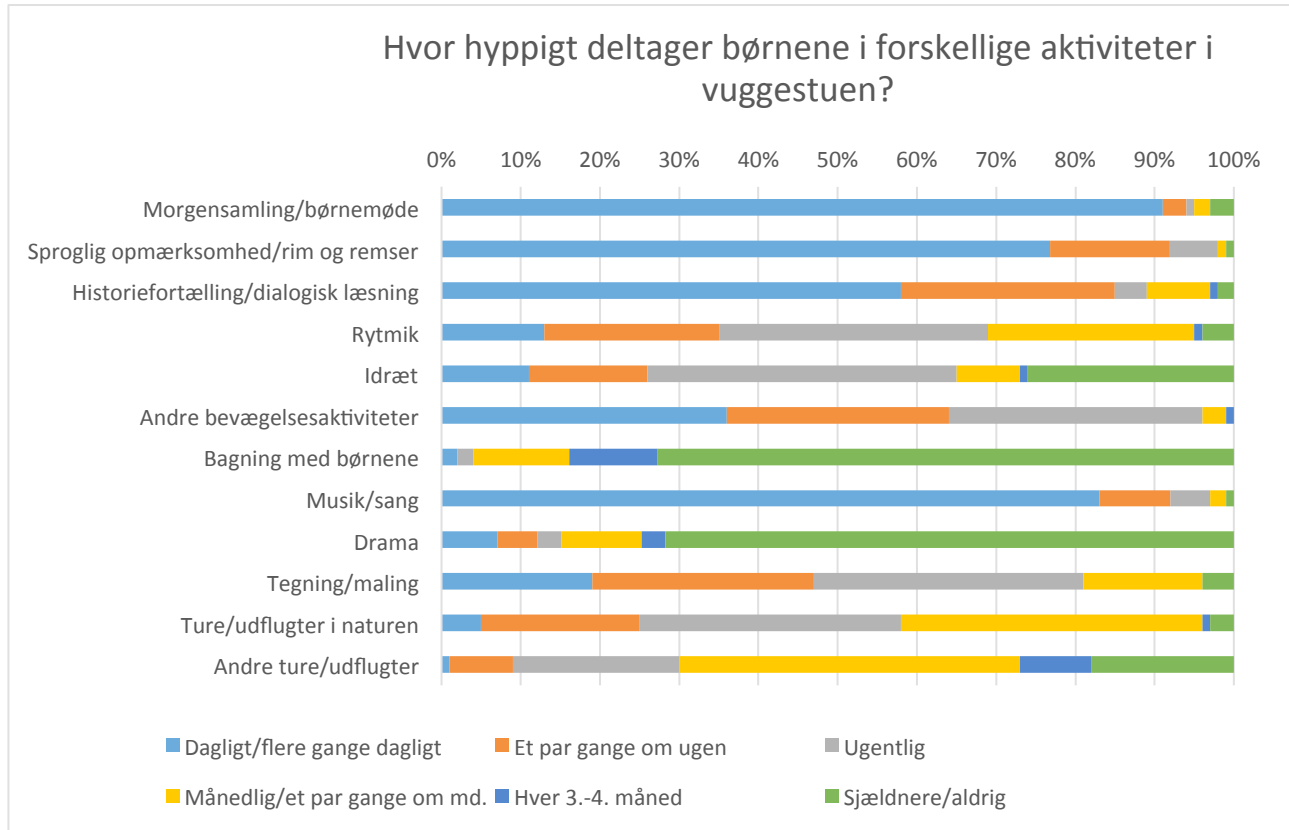
Det ses, at centrale aktiviteter er børnemøde/morgen samling, rim og remser, historiefortælling, musik/sang og tegning/maling. Hertil kommer forskellige bevægelsesaktiviteter. Rytmik og idræt finder dog typisk kun sted en gang om ugen. Det samme gælder ture.

¹⁴ De sidste 27 pct. har ikke svaret konsistent, eller har svaret ved ikke.

Drama og bagning er sjældne aktiviteter.

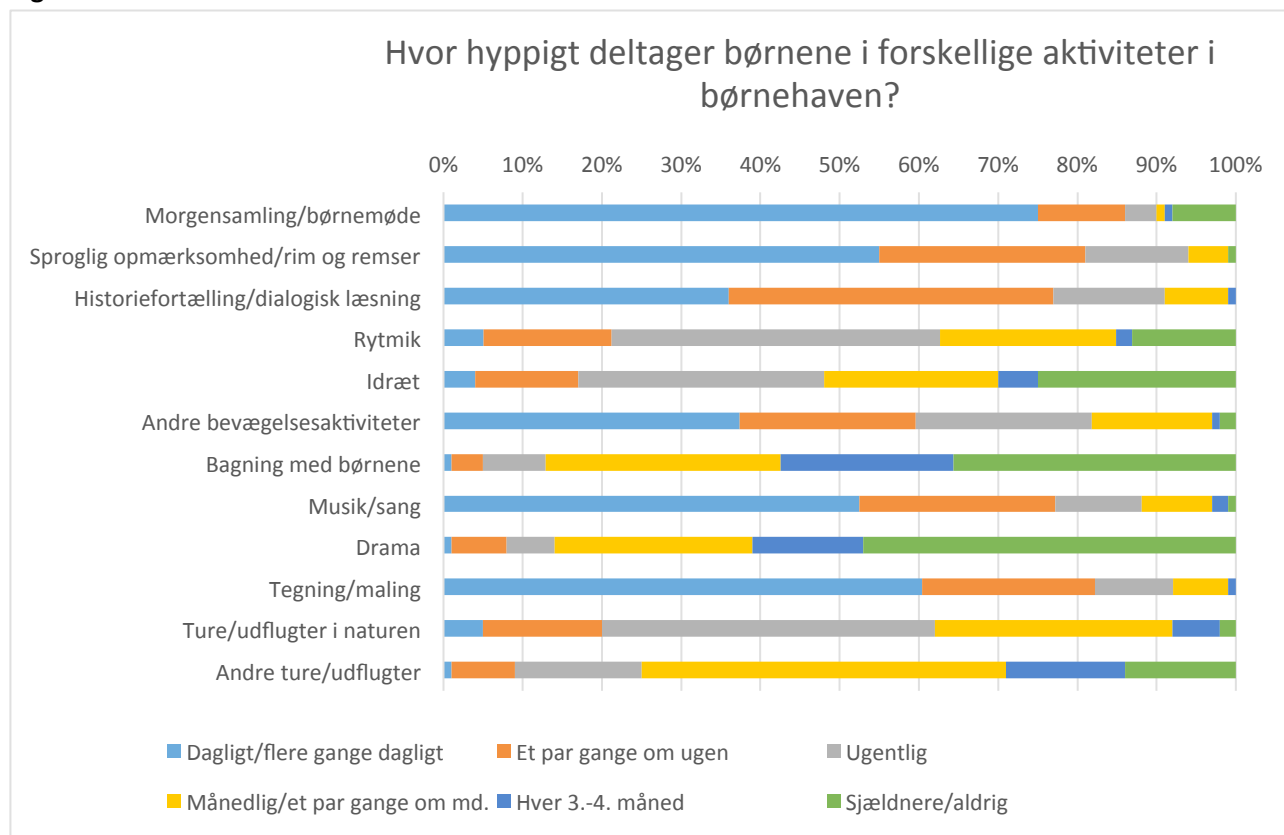
Figur 5.15 og 5.16 viser de tilsvarende resultater for hhv. vuggestue- og børnehavegrupper.

Figur 5.15

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Figur 5.16

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Der er ikke den store forskel på de to aldersgrupper. Dog er der mere musik/sang i vuggestuerne end i børnehaverne, hvor der til gengæld er mere tegning/maling.

6. Bemanding

6.1 Bemanding overordnet

Tabel 6.1 viser den gennemsnitligt bemanding for daginstitutionerne, hvor daginstitutioner med skolebørnsgrupper dog ikke indgår.

Tabel 6.1 Daginstitutionernes gennemsnitsbemanding fordelt på personalegrupper

Medarbejdertype	Timer pr. daginstitution	Pct. af timetal
Daginstitutionsledelse	38	7,5
Adm. hjælp	2,9	0,6
Pædagoger	247,4	48,7
Pædagogiske assistenter	24,9	4,9
Pædagogmedhjælpere	119,2	23,4
Støttepædagoger til enkeltbørn	7,6	1,5
Asylansøgere i praktik	1,5	0,3
Køkken	17	3,3
Aktivering	11,5	2,3
Ansæt rengøring	3,6	0,7
Rengøringstimer fra rengøringsfirma	10,8	2,1
Pædagogstuderende	16,4	3,2
PAU-elever	7,7	1,5
I alt	508,5	100

Kilde: Spørgeskema til lederne. Pædagogstuderende og PAU-elever indgår i denne tabel med 20 timer om ugen

De grupper, der typisk har en pædagoguddannelse, udgør 57,7 pct. af den samlede faste personalestab, mens pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter tilsammen udgør 28,3 pct.¹⁵

Personalestandarder opgøres gerne som antal børn pr. voksen. Eftersom de fleste daginstitutioner i dag rummer såvel vuggestue- som børnehavebørn, forudsætter en sammenligning, at man tager højde for, at de mindste børn kræver mest personale. Det sker traditionelt ved, at vuggestuebørn omregnes til to "børneenheder". Børnehavebørn tæller som én børneenhed.

Man må desuden tage stilling til, hvilke personalegrupper, der skal medregnes. I nærværende rapport medregnes det faste personale, der har med børn at gøre. Det vil sige:

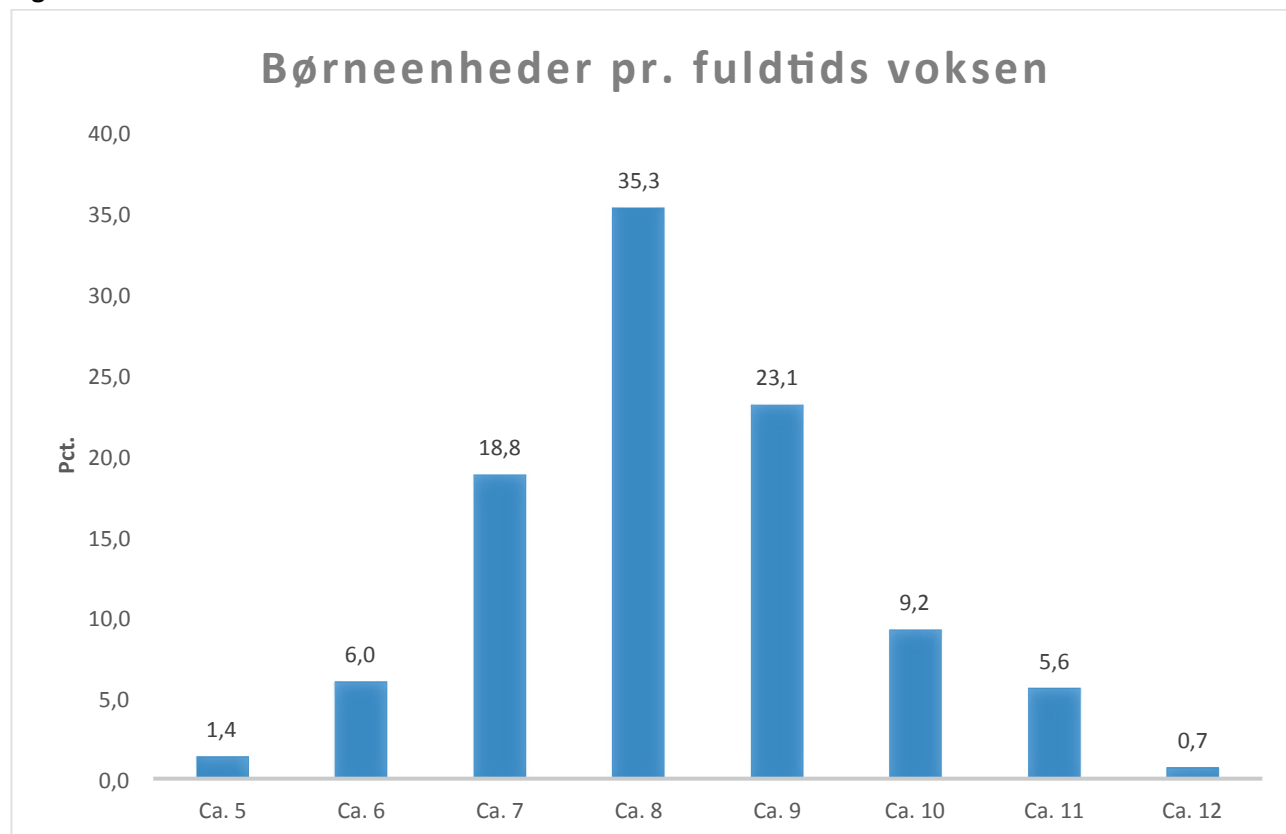
¹⁵ Danmarks Statistik når frem til en lavere pædagogandel i sine opgørelser. Det hænger sammen med, at Danmarks Statistik medregner timelønnede vikarer mv. i sin opgørelse. Disse er typisk ikke-uddannede. Desuden er personer i aktivering mv. typisk henregnet til gruppen af pædagogmedhjælpere mv. Tabellen oven for viser kun den *faste* bemanding.

- Lederen, i det omfang hun har timer med børnene
- Pædagoger
- Pædagogiske assistenter
- Pædagogmedhjælpere
- Pædagogstuderende og elever fra den pædagogiske assistentuddannelse. Personer under uddannelse medregnes dog kun med 20 timer om ugen.

I gennemsnit er der herefter 8,3 børneenheder pr. fuldtidsansat voksen.¹⁶

Figur 6.1 viser fordelingen.

Figur 6.1

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det bemærkes, at tallene afspejler den samlede arbejdstid for de pædagogiske medarbejdere. Tager man højde for, at en del af arbejdstiden anvendes til dokumentation, møder og tilfældige afbrydelser, og at medarbejderne har frokostpause, bliver antallet af børn pr. voksen, der faktisk er til stede, væsentligt

¹⁶ Beregningen omfatter ikke daginstitutioner med grupper for skolebørn eller daginstitutioner med en særlig handicapgruppe.

højere. I Bureau 2000s notat "Udviklingen i daginstitutionernes bemanning siden 1986" når man således frem til, at der er knap 12 børneenheder i gennemsnit pr. voksen, der faktisk er til stede.¹⁷

6.2 Alene med børnene i hele daginstitutionen

Vi så i Afsnit 5, at børnene typisk møder mellem 8 og 9 om morgenen og tager hjem mellem 15 og 16 om eftermiddagen. Der er således ikke så mange børn først og sidst på dagen, og stuerne er da som regel også slået sammen i de yderste timer.

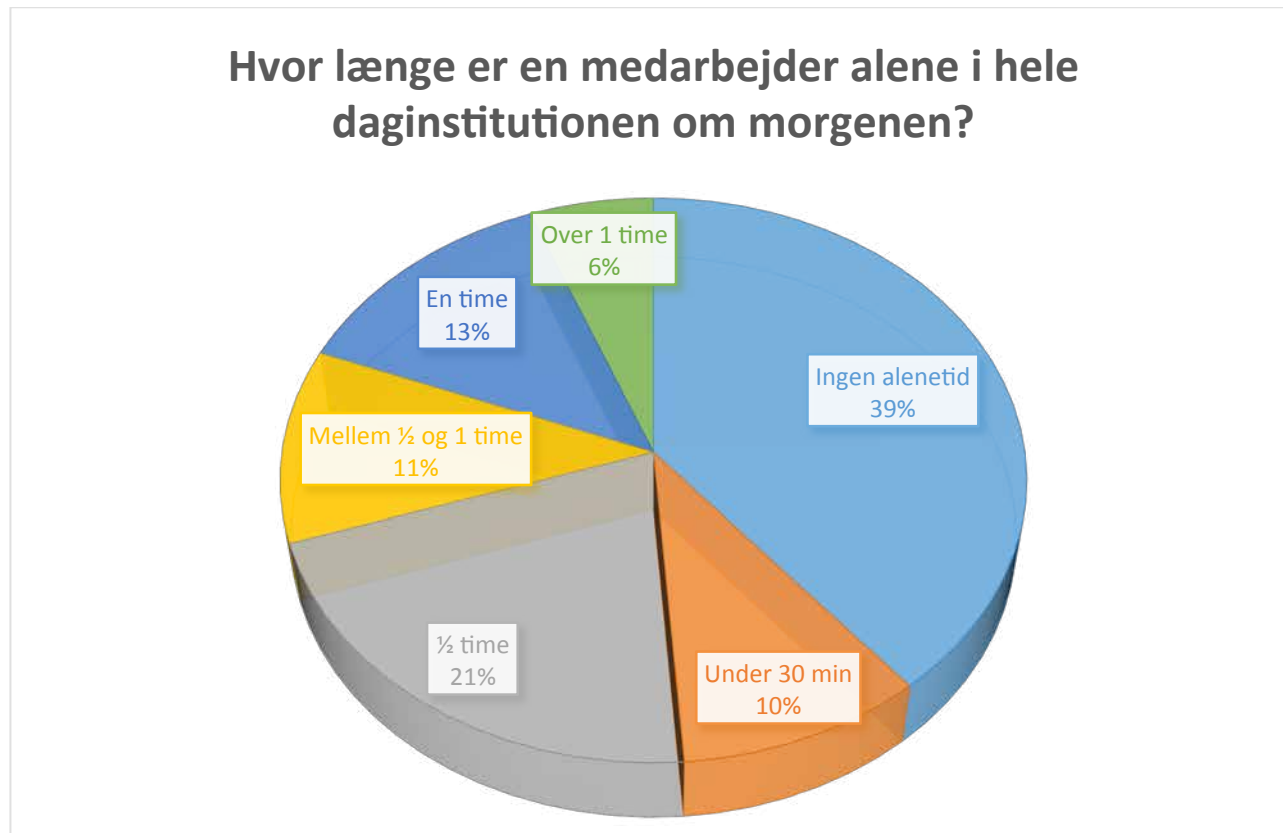
Samtidig fremgik det, at de voksne ofte opdeler børnene i mindre grupper om formiddagen, hvor der som regel også er morgensamling, inden man får frokost – fx kl. 11.

Dette gør, at de fleste daginstitutioner søger at have mere end to medarbejdere til en børnegruppe i hvert fald nogle af timerne om formiddagen. Omvendt betyder dette en del steder, at en medarbejder er alene med en børnegruppe en del af tiden.

Ser vi først på de tidlige morgentimer og de sene eftermiddagstimer – dvs. før og efter, at alle stuer er åbne – kan en medarbejder være eneste voksen i hele daginstitutionen.

Figur 6.2 viser, hvor længe medarbejderne er alene om morgenen.

Figur 6.2

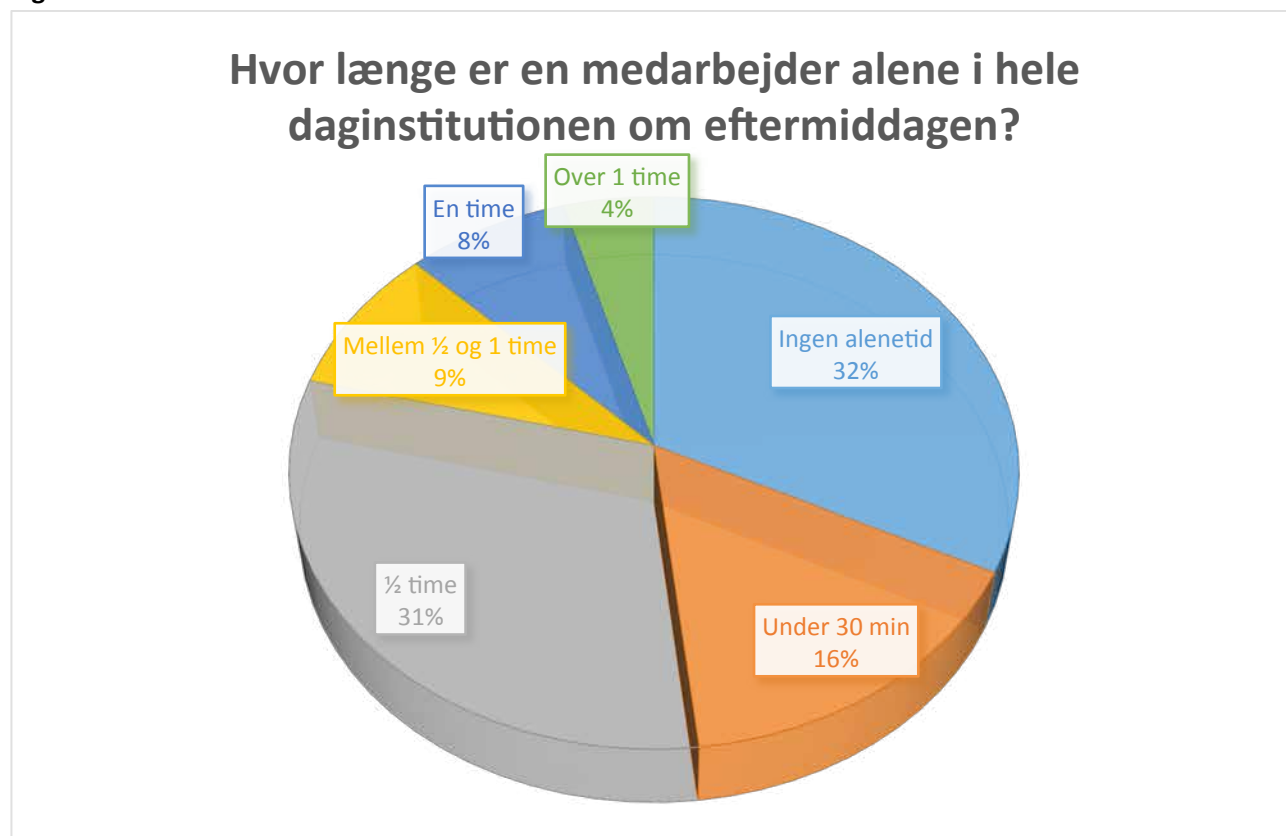
Kilde: Spørgeskema til lederne

¹⁷ Findes på www.bureau2000.dk. Notatet indregner børnenes fremmødetid og tilfældige afbrydelser, således som dette er vurderet i andre undersøgelser.

I de daginstitutioner, hvor en medarbejder er alene om morgenen, er hun gennemsnitligt 42 minutter alene.

Figur 6.3 viser, hvor længe en medarbejder er alene i hele daginstitutionen om eftermiddagen.

Figur 6.3

Kilde: Spørgeskema til lederne

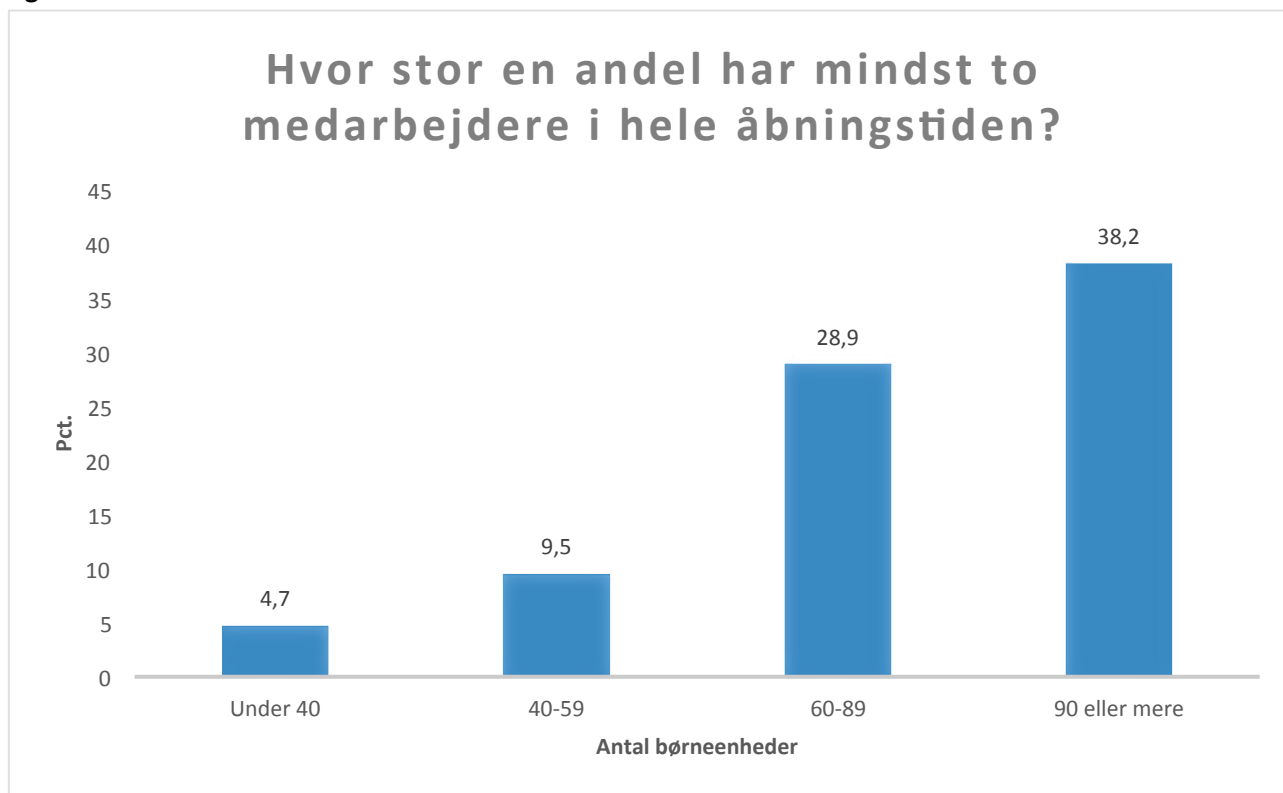
I de daginstitutioner, hvor en medarbejder er alene om eftermiddagen, er hun gennemsnitligt 36 minutter alene.

25 pct. af daginstitutionerne har hverken alenetid morgen eller eftermiddag.

Som det fremgår af Figur 6.4, er det først og fremmest daginstitutionsstørrelsen, der afgør, om der er alenetid enten morgen eller eftermiddag.

Figur 6.4

Kilde: Spørgeskema til lederne

Men selv i daginstitutioner på 90 børneenheder eller mere er det kun 38 pct., hvor der er mindst to medarbejdere i daginstitutionen, fra den åbner, til den lukker.

6.3 Skemalagt alenetid i børnegruppen

Lederne er blevet spurgt, om der i det tidsrum, hvor stuerne er åbne, er perioder, hvor der kun er skemalagt én medarbejder til en børnegruppe.¹⁸

Svarfordelingen fremgår af tabel 6.2.

Tabel 6.2 Skemalagt alenetid inden for den tid, hvor stuerne er åbne

Hvilken børnegruppe er der taget udgangspunkt i?	Ingen skemalagt tid alene	Under 1 time	1-½ time	2 timer	Over 2 timer	I alt
	Pct. af svar					
En vuggestuegruppe	48	35	12	2	3	100
En børnehavegruppe	44	20	20	8	8	100
I alt	45	25	17	6	7	100

Kilde: Spørgeskema til lederne

¹⁸ Lederne er blevet bedt om at tage den børnegruppe, hvis navn kommer sidst i alfabetisk orden, med mindre gruppen er atypisk.

Der er en sammenhæng mellem forekomsten af alenearbejde og bemanningen: Jo flere børneenheder pr. voksen, jo større længere er varigheden af alenearbejde. I daginstitutioner uden alenearbejde er der således i gennemsnit 8,1 børneenheder pr. voksen. I daginstitutioner med 1 times alenearbejde eller mere er tallet 8,4 børn. Denne sammenhæng er ikke overraskende.¹⁹

6.4 Tre eller flere medarbejdere til børnegruppen

Ligesom lederne er spurgt om, hvor længe en medarbejder er alene med en børnegruppe, spørges der også, i hvilket omfang der er tre eller flere medarbejdere sammen med børnegruppen. Svarfordelingen fremgår af Tabel 6.4.

Tabel 6.4 Daginstitutioner fordelt på, hvor længe der er tre eller flere medarbejdere til en børnegruppe

Aldersgruppe	Ingen timer	Under en time	1-1½ time	2-2½ time	3-3½ time	4-4½ time	5 timer eller mere	I alt
	Pct.							
En vuggestuegruppe	10	1	2	9	34	21	24	100
En børnehavegruppe	21	1	3	10	25	19	21	100
I alt	17	1	2	10	28	19	22	100

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at man typisk har tre medarbejdere til børnegruppen i 3 timer eller mere. Disse timer vil ofte være placeret i formiddagstimerne, herunder tiden hvor børnene spiser frokost, og hvor mange børn lægges til at sove.

Der er en sammenhæng mellem spørgsmålet, om der er mindst tre medarbejdere til børnegruppen og bemanningen: Jo færre børneenheder pr. voksen, jo længere er varigheden af perioden med mindst tre voksne. I daginstitutioner med mindst tre voksne i 2 timer eller mere er der i gennemsnit 8,1 børneenheder pr. voksen. I daginstitutioner, hvor det ikke er tilfældet er tallet 8,4 børn. Heller ikke denne sammenhæng er overraskende.²⁰

6.5 Vikarforbrug

Den bemanning, som er beskrevet ovenfor, er den faste bemanning. Pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere har imidlertid et højt sygefravær.²¹ Det er nærliggende bl.a. at sætte dette i sammenhæng med de mange infektioner, man kan blive udsat for i en daginstitution.

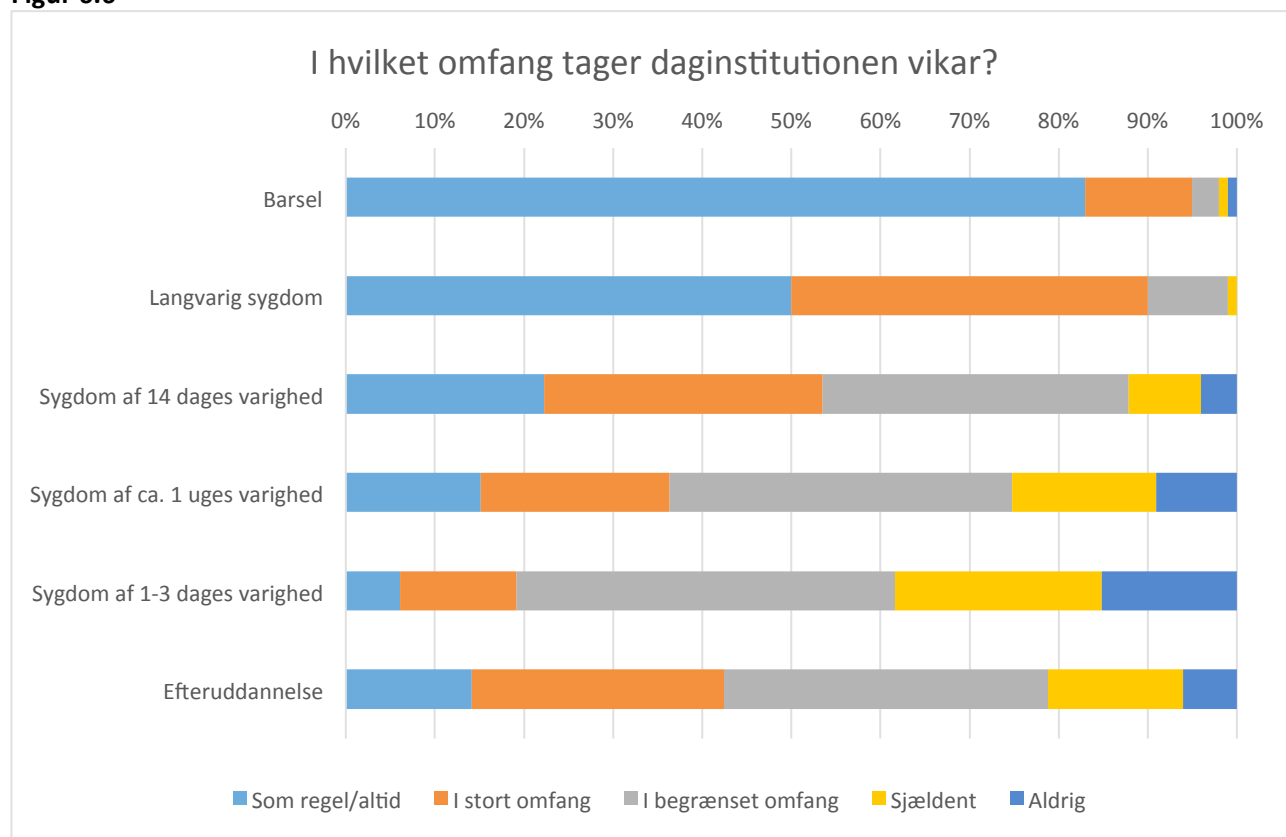
Derfor er det vigtigt for de muligheder, man har i hverdagen, om evt. sygefravær kompenseres med vikar. Figur 6.6 viser dette.

¹⁹ Sammenhængen er statistisk signifikant, vurderet med analyseværktøjet proc reg fra programpakken SAS.

²⁰ Også her er sammenhængen statistisk signifikant, vurderet med analyseværktøjet proc reg fra programpakken SAS.

²¹ Ud fra tal i KRL kan det fx beregnes, at pædagogernes sygefravær er ca. 21 pct. højere, end hvad der gælder for kommunalt ansatte som helhed.

Figur 6.6

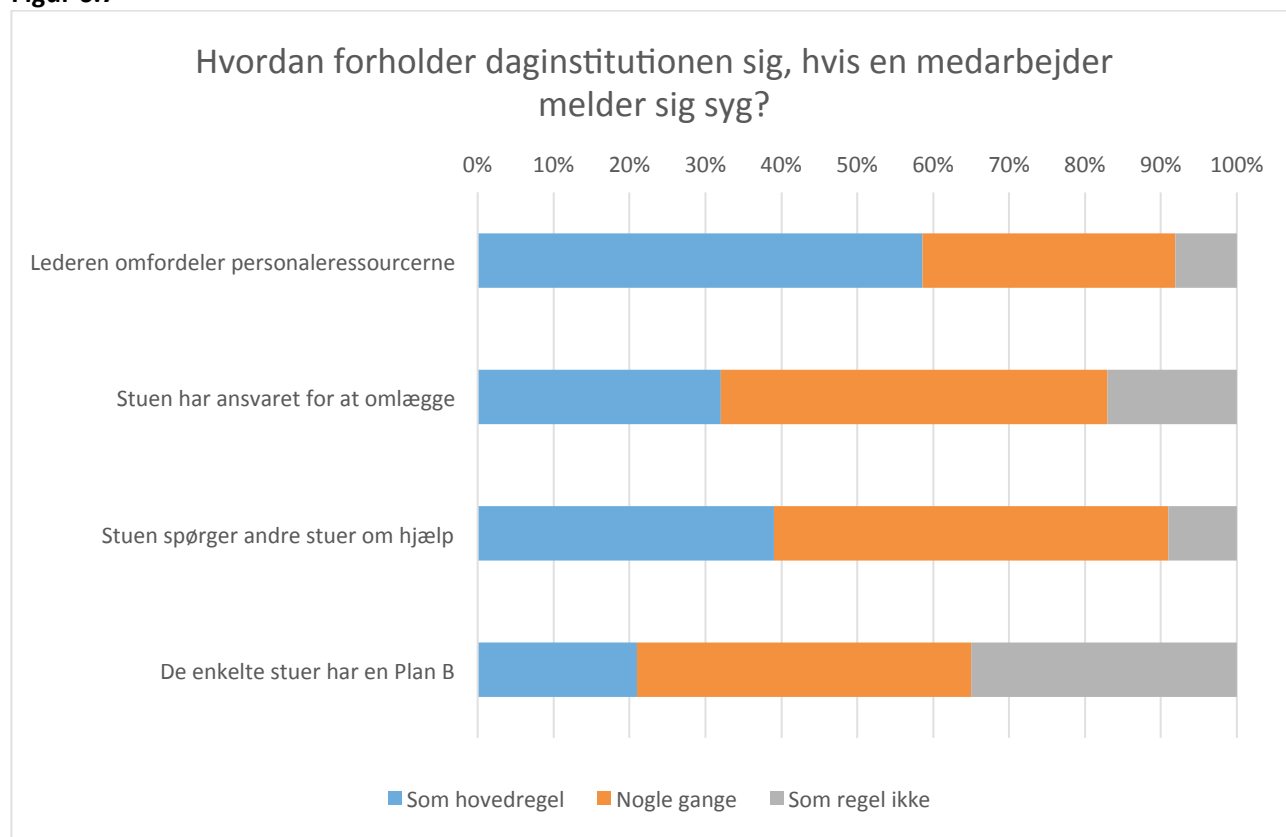

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at kortere sygefravær som regel ikke fører til, at der ansættes vikar.

Når der som hovedregel ikke tages vikar ved sygdom, melder spørgsmålet sig, hvordan daginstitutionen organiserer sig, hvis en medarbejder melder sig syg. Laver lederen fx en ny arbejdsfordeling, eller klarer stuerne sig på bedste beskub – evt. med lidt hjælp fra kolleger fra en anden stue. Figur 6.7 belyser dette.

Figur 6.7

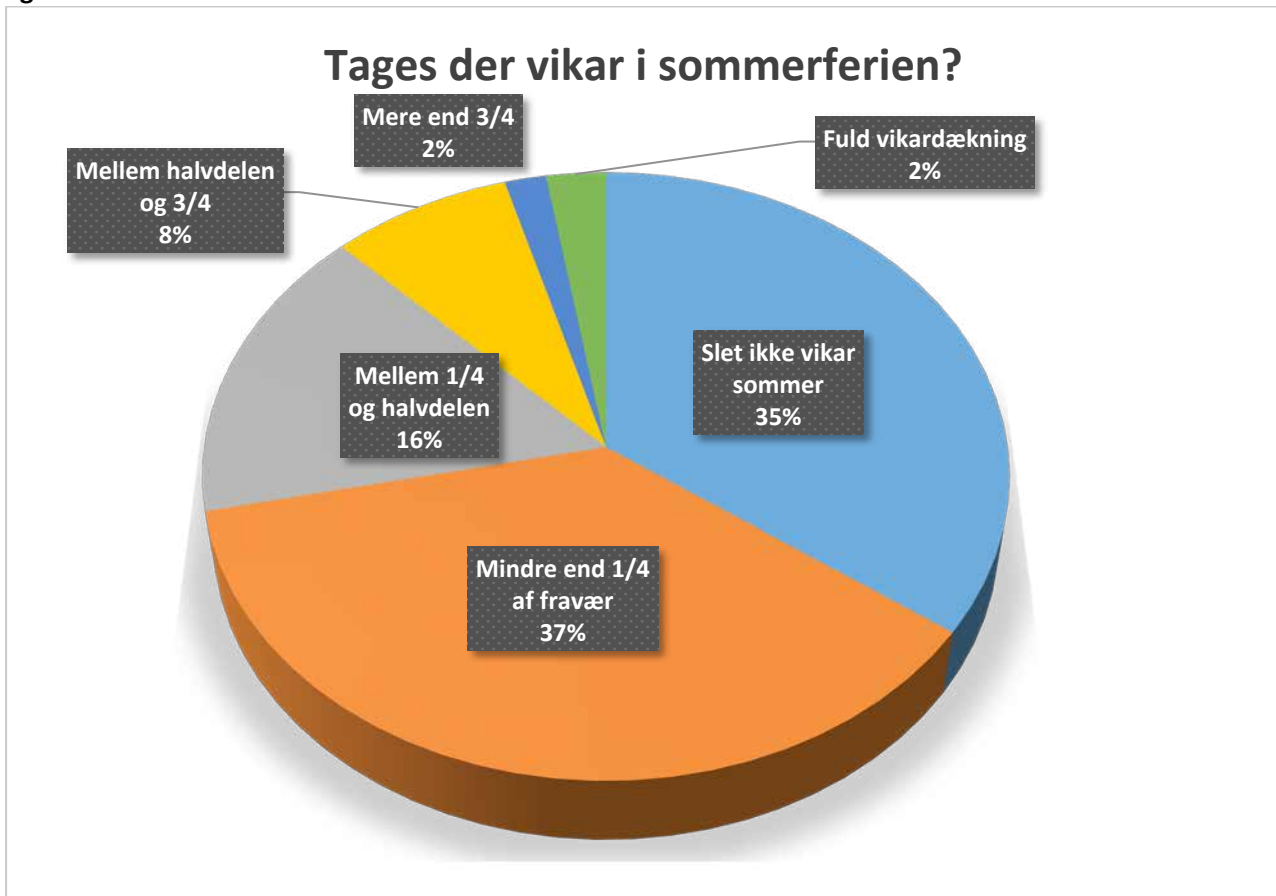

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at der ofte ikke er noget klart svar. Lederen kan være inde over situationen, men hvis der ikke kan gives vikar, må stuen lægge arbejdet om, evt. ved selv at spørge andre stuer om hjælp. Kun 20 pct. angiver, at stuen har en egentlig "Plan B" ved sygdom.

Figur 6.8 viser i hvilket omfang, der ansættes vikar i sommerferien.

Figur 6.8

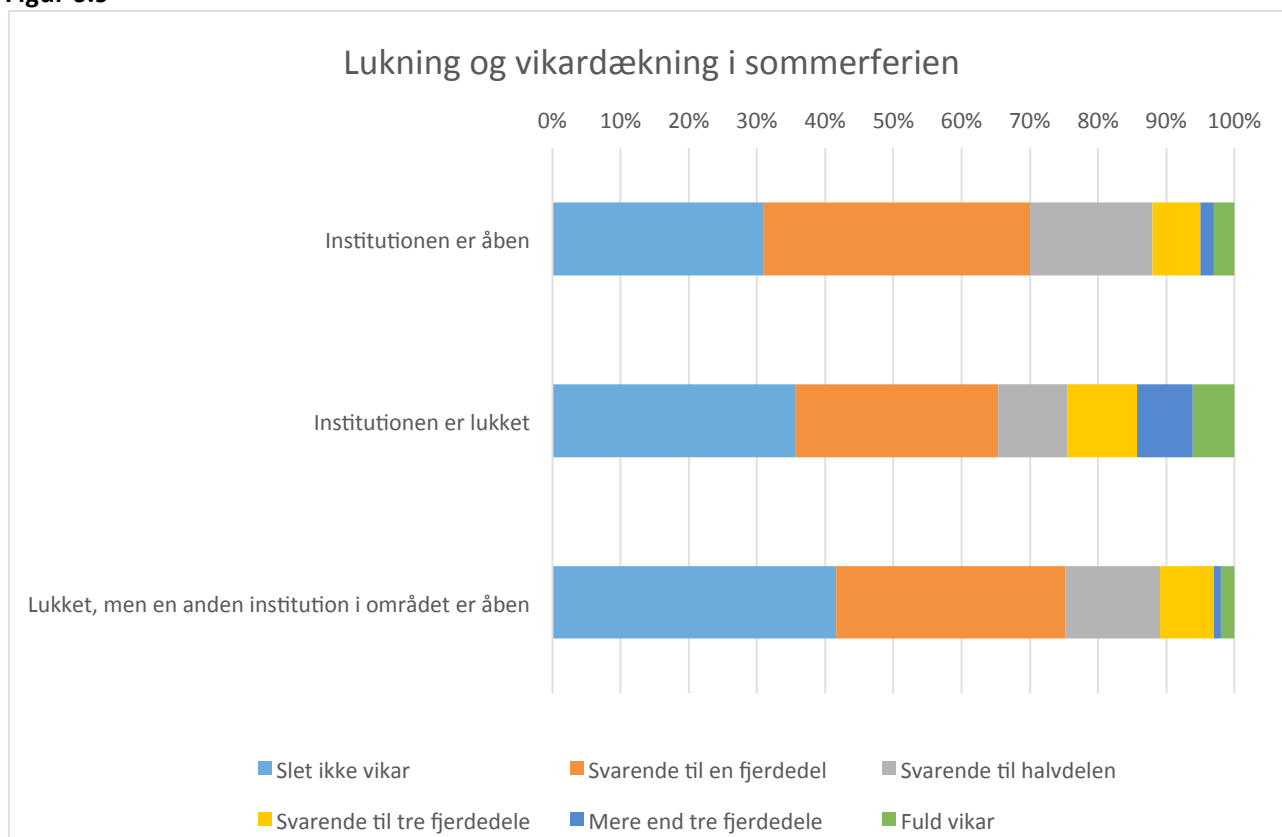

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at langt de fleste daginstitutioner enten slet ikke tager vikar eller kun tager få vikarer i sommerferien.

I Figur 6.9 er vikarforbrug om sommeren sat i forhold til, om daginstitutionen har sommerlukket.

Figur 6.9

Kilde: Spørgeskema til lederne

Figuren viser, at eventuel sommerlukning kun har begrænset virkning på vikarforbruget. Forklaringen er følgende:

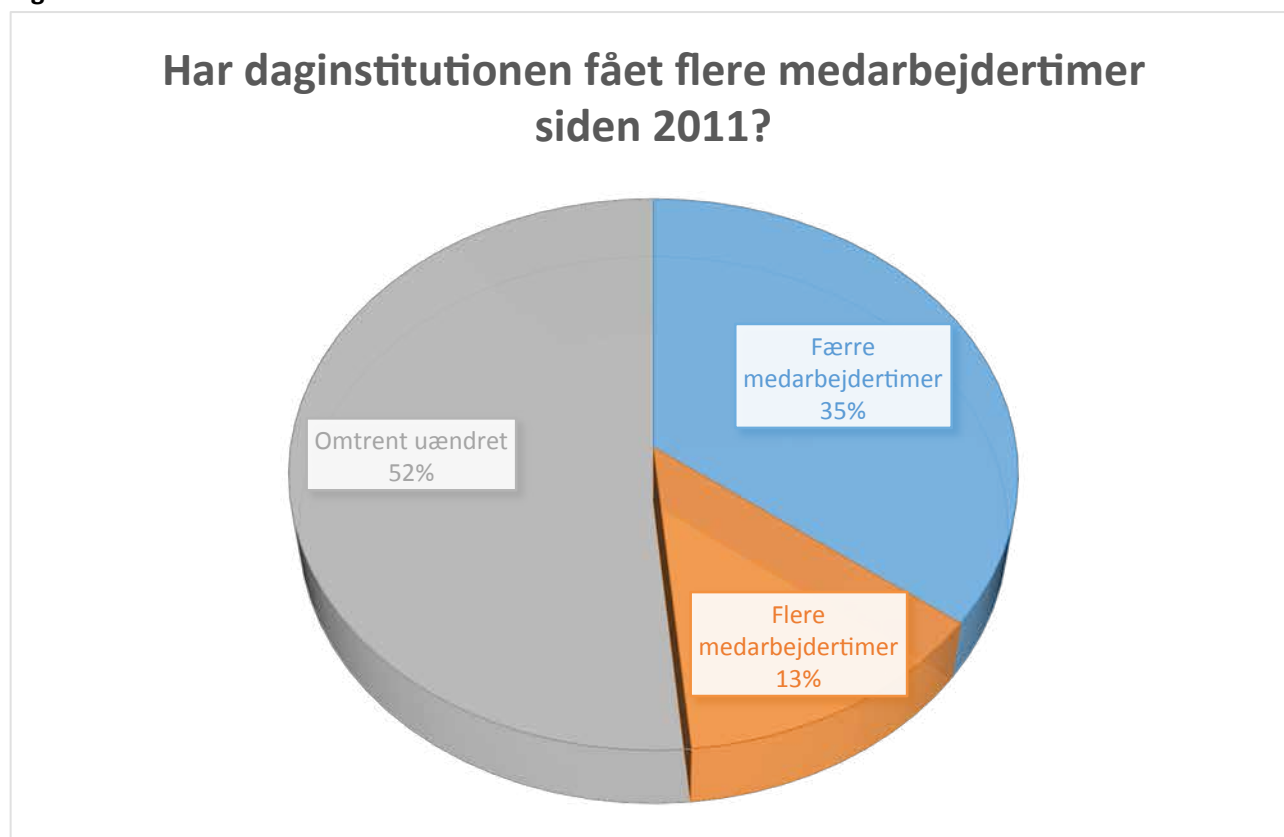
- Hvis daginstitutionen er åben om sommeren, holder medarbejderne typisk sommerferie, når der er få børn. Men børnenes og medarbejdernes ferie kan være spredt over en længere periode.
- Hvis daginstitutionen er lukket, tvinges børn og personale på ferie samtidig, men daginstitutionens ressourceforbrug er omtrent uændret.

Der er således ingen nævneværdig besparelse ved at holde daginstitutionerne lukket om sommeren.

6.8 Udviklingen i bemanningen

Lederne er blevet spurgt, om der siden 2011 er sket ændringer i daginstitutionens bemanning, som ikke kan henføres til ændret børnetal, andre opgaver eller lignende. Svarfordelingen fremgår af Figur 6.10.

Figur 6.10

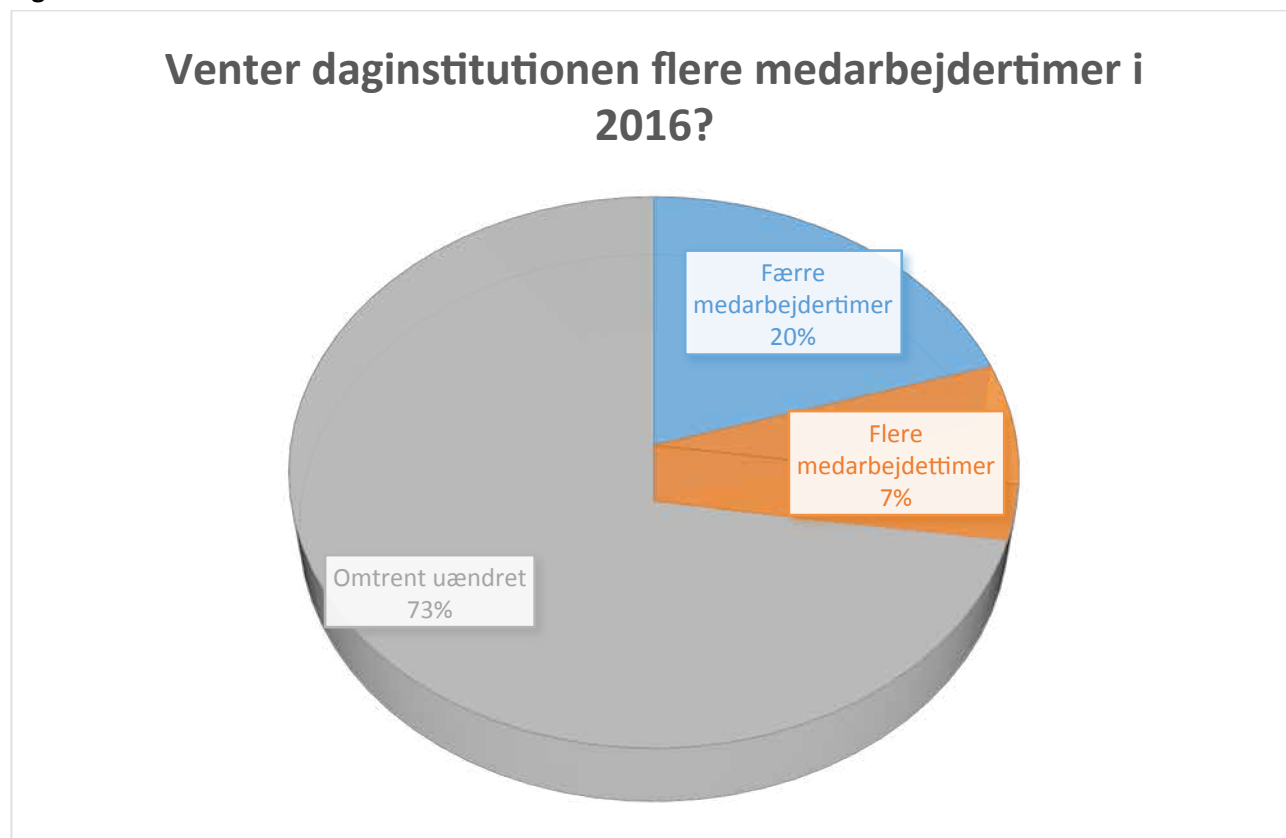

Kilde: Spørgeskema til lederne

I gennemsnit vurderer lederne, at daginstitutionen siden 2011 har mistet 4,5 personaletimer, som ikke kan henføres til ændret børnetal mv.

Adspurgte om daginstitutionen venter flere eller færre medarbejdertimer i 2016, når man tager højde for ændring i børnetal, svarer lederne som vist i Figur 6.11:

Figur 6.11

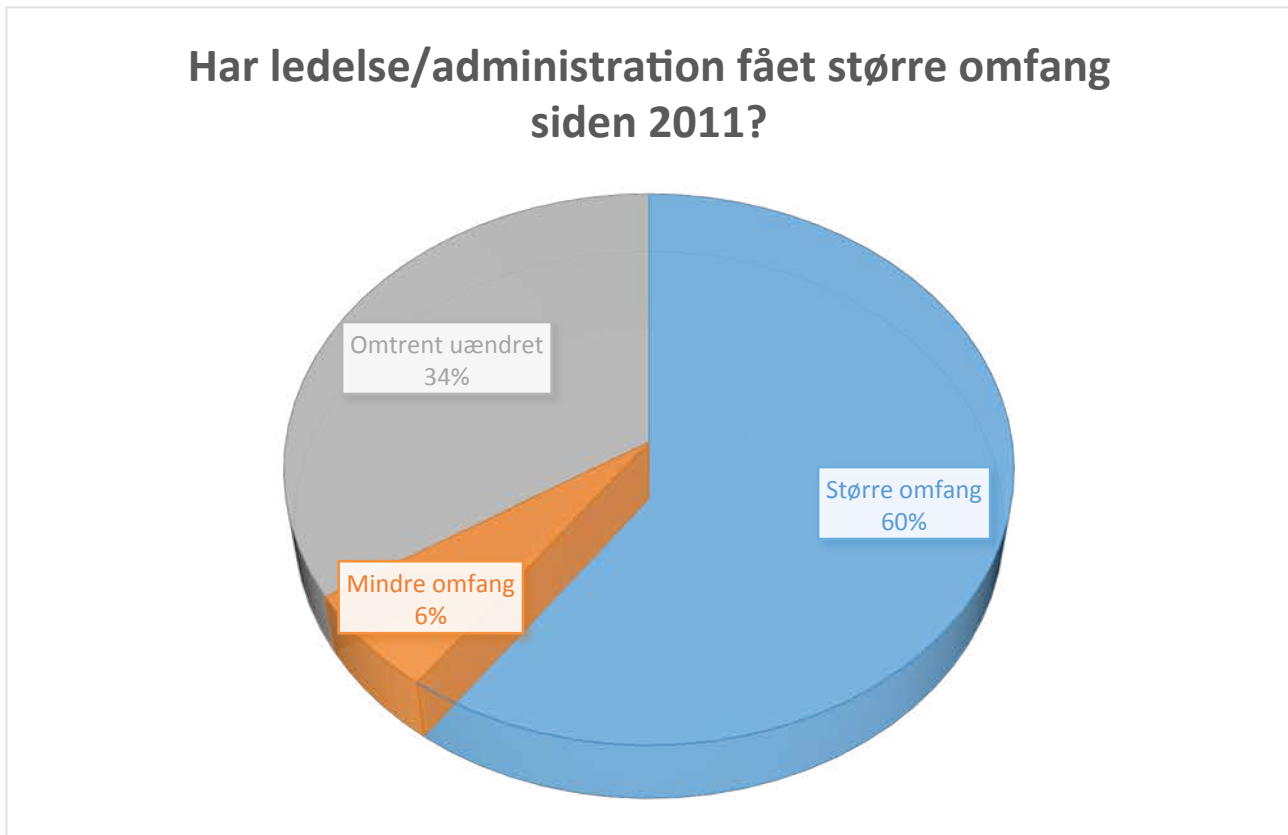
Kilde: Spørgeskema til lederne

I gennemsnit venter lederne, at deres daginstitution mister yderligere 1,7 medarbejdertimer i 2016, når man tager højde for ændret børnetal.

Lederne har tilsvarende vurderet, om de ledelsesmæssige/administrative opgaver har ændret omfang. Svarfordelingen fremgår af Figur 6.12.

Figur 6.12

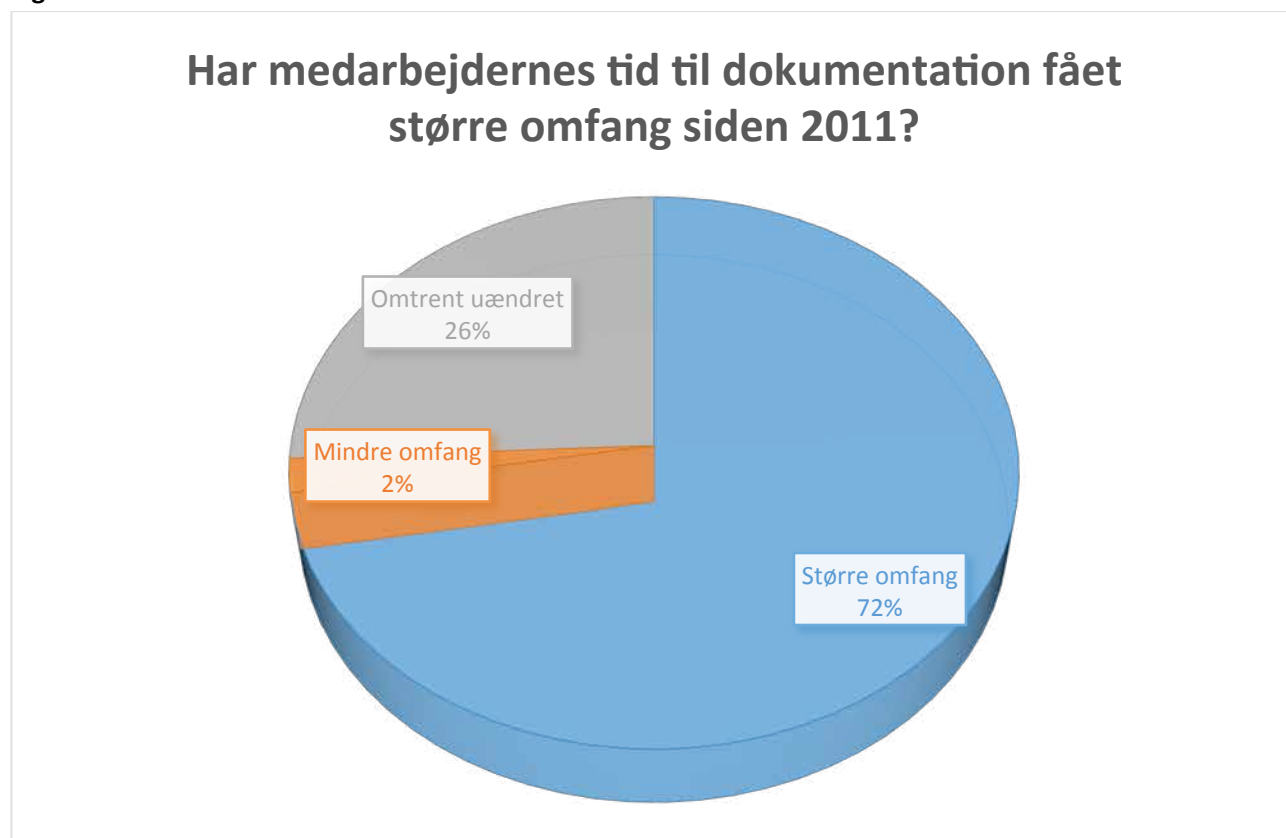

Kilde: Spørgeskema til lederne

I gennemsnit vurderer lederne, at omfanget af ledelsesmæssige/administrative opgaver er vokset med 4,5 timer pr. daginstitution.

Endelig har lederne vurderet, om medarbejderne bruger mere tid på dokumentation mv., end de gjorde i 2011. Svarfordelingen fremgår af Figur 6.13.

Figur 6.13

Kilde: Spørgeskema til lederne

I gennemsnit vurderes dokumentationsopgaverne at være steget med 1,9 timer pr. medarbejder.

Hvis en daginstitution fx har 10 medarbejdere, kan et regnestykke derfor se således ud:

Mere tidsforbrug til dokumentation: $10 \times 1,9 \text{ timer} = 19 \text{ timer pr. uge}$.

Mere tidsforbrug til ledelse/administration: 4,5 timer pr. uge.

Færre personaletimer: 4,5 timer pr. uge.

I alt ca. 28 færre timer til børnene pr. uge. Tager man den forventede udvikling i 2016 med, bliver tallet knap 31 timer.

Det skal understreges, at beregningen bygger på skøn som kan være behæftet med usikkerhed. Det gælder navnlig for lederens skøn for, hvor meget mere tid medarbejderne bruger på dokumentation, møde mv. Alligevel giver beregningen et godt indtryk af *størrelsesordenen* af de ændringer, der er sket. Samtidig viser beregningen, at udviklingen i kommunernes krav til ledelse, administration og dokumentation formentlig spiller en større rolle end udviklingen i selve personaletallet.

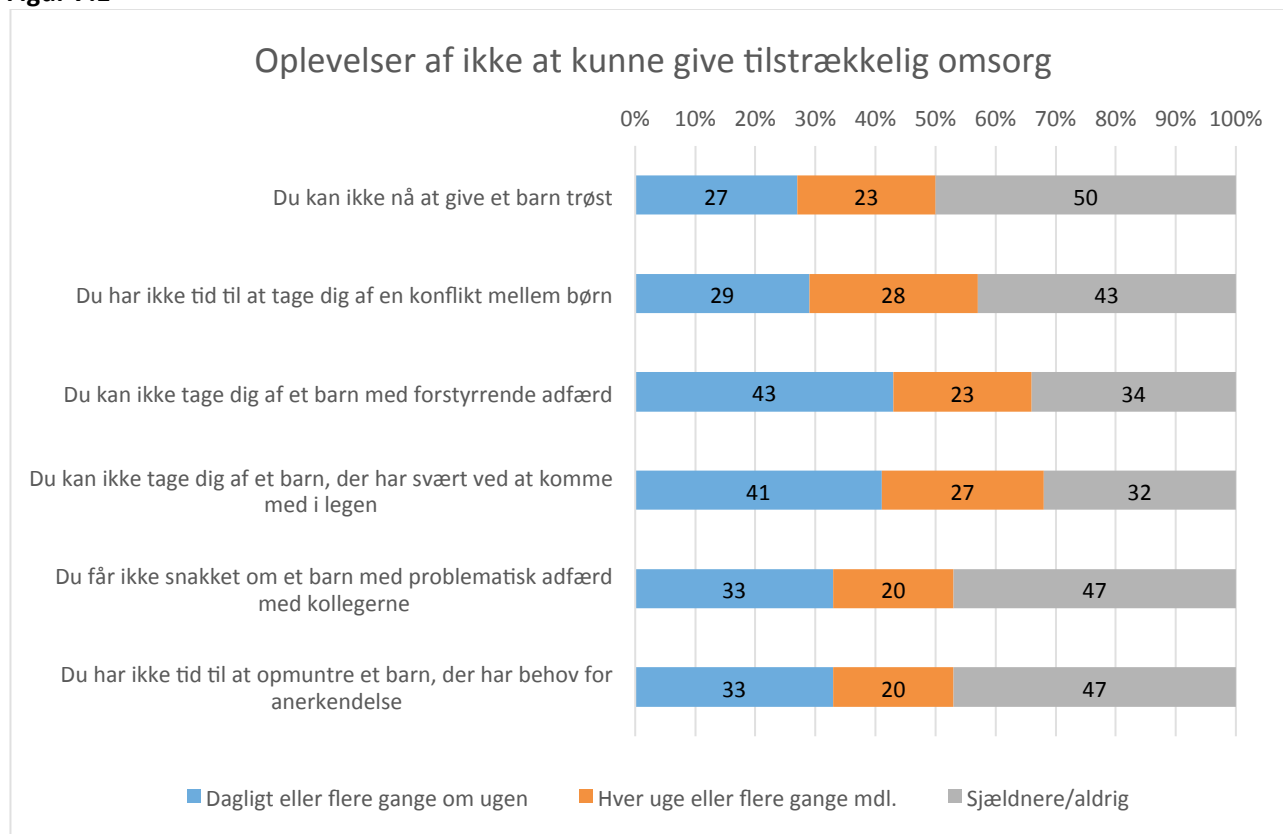
7. Den daglige omsorg

I lighed med tidligere år har stuemedarbejderne fået en række spørgsmål, der belyser deres oplevelser, når det drejer sig om at sikre børnene tilstrækkelig omsorg, idet de er blevet spurgt, hvor hyppigt de har følgende oplevelser:

- *Du kan ikke nå at give et barn trøst*
- *Du har ikke tid til at tage dig af en konflikt mellem børn*
- *Du kan ikke tage dig af et barn med forstyrrende adfærd*
- *Du kan ikke tage dig af et barn, der har svært ved at komme med i legen*
- *Du får ikke snakket om et barn med problematisk adfærd med kollegerne*
- *Du har ikke tid til at opmuntre et barn, som har behov for anerkendelse*

Svarfordelingen fremgår af Figur 7.1.

Figur 7.1

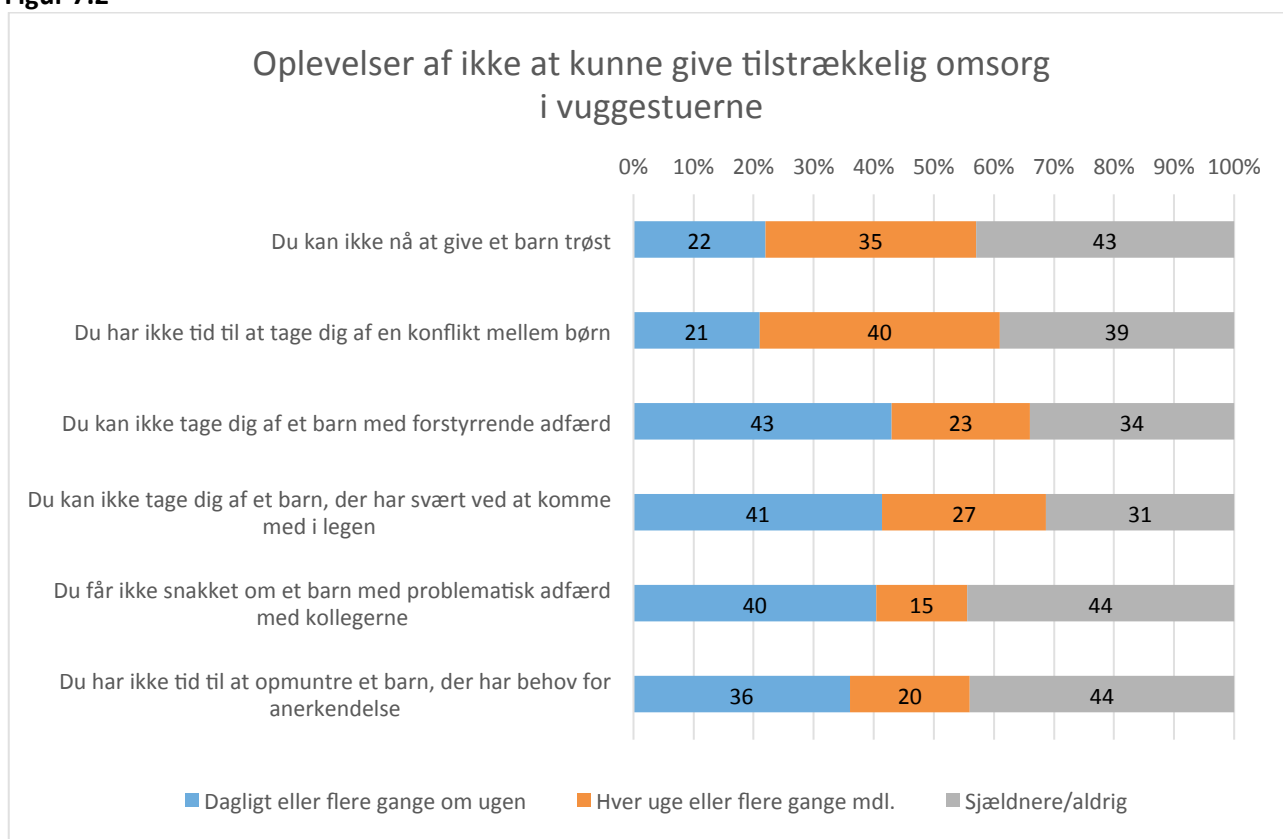

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder.

Det ses, at der navnlig er mange svarpersoner, der har oplevelser af, at man ikke formår at gøre nok for, at børn kommer godt ind i legen – ved at tage sig af konflikter, forstyrrende adfærd, sikre at alle er med i legen. 43 pct. oplever fx dagligt eller flere gange om ugen, at de ikke kan tage sig af et barn med forstyrrende adfærd, og 41 pct. oplever dagligt eller flere gange om ugen, at de ikke får sikret, at et barn kommer med i legen.²²

I Figur 7.2 og 7.3 ses svarfordelingen i henholdsvis vuggestuer og børnehaver.

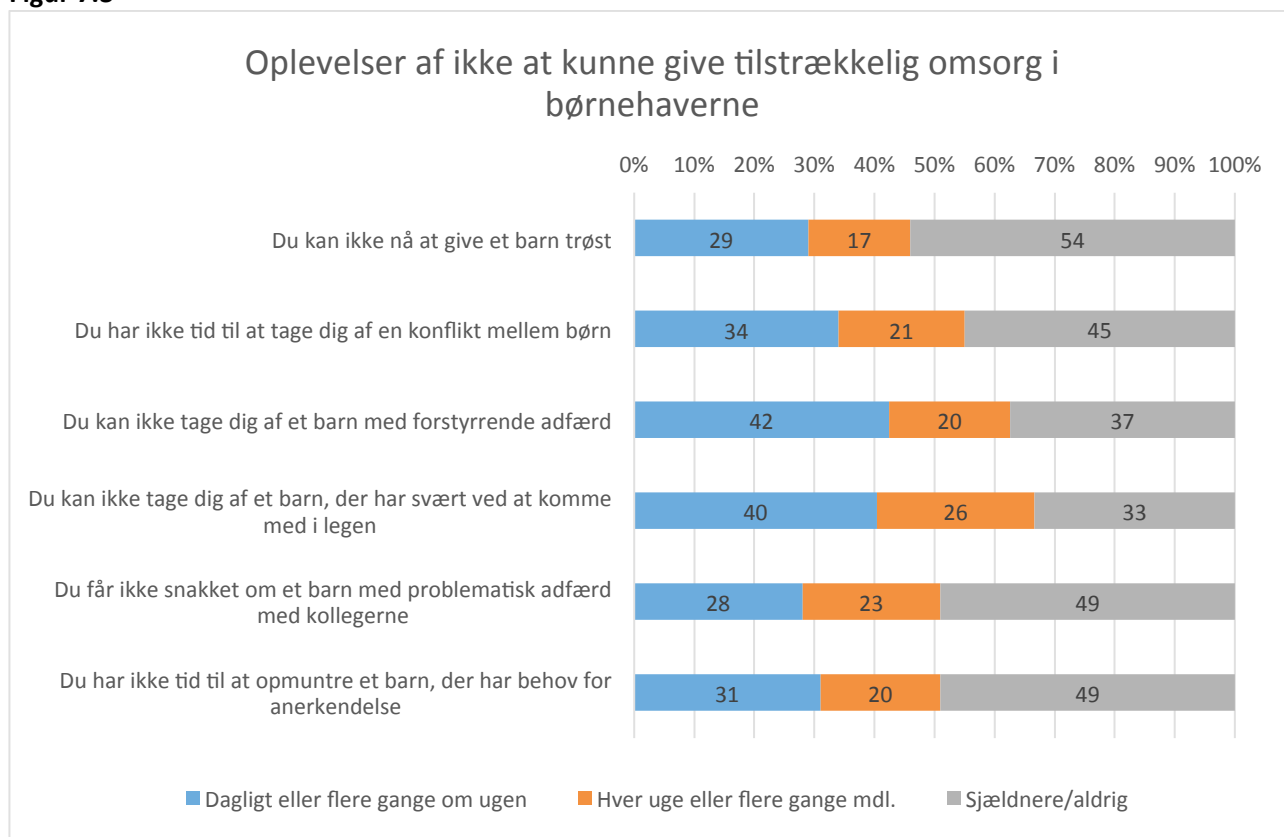
Figur 7.2

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder.

²² Der er valgt en lidt enklere inddeling af svarene i forhold til 2015-rapporten, eftersom svarene beror på medarbejdernes oplevelser og ikke på fx en registrering af, hvornår man ikke trøster et barn. En meget detaljeret angivelse af hyppigheden indebærer en risiko for overfortolkning.

Figur 7.3

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder.

Der er nu dannet et samlet udtryk for svarpersonernes oplevelse af at kunne give omsorg. Svarpersonerne er delt i tre grupper:

- Svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt, flere gange dagligt eller flere gange om ugen oplever mindst ét af de seks tegn på problemer i forhold til omsorg
- Svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål
- En mellemgruppe.

Svarfordelingen fremgår af Tabel 7.1.²³

²³ I 2010 var der 53 pct. af svarpersonerne, der havde en af disse oplevelser dagligt eller flere gange om ugen. I 2015 57 pct. I 2016 er tallet 56 pct. Det skal bemærkes, at andelen, der sjældent eller aldrig har disse oplevelser, er også omtrent uændret.

Tabel 7.1 Samlet oplevelse af omsorg fordelt på typer af børnegrupper

	Sjældent eller aldrig oplevelser med manglende omsorg	Mellemgrupper	Har flere gange om ugen eller dagligt mindst ét af de seks tegn på manglende omsorg	I alt
Pct. af svarpersoner				
Vuggestuegrupper	18	24	57	100
Børnehavegrupper	20	25	55	100
Alle grupper	19	25	56	100
Alle grupper 2015-undersøgelsen	18	25	57	100
Alle grupper 2010-undersøgelsen	22	25	53	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder.

Det ses, at oplevelsen af manglende omsorg er omtrent den samme i vuggestuegrupper som i børnehavegrupper. Niveauet har ikke ændret sig afgørende de senere år.

Der er en tydelig sammenhæng mellem stuemedarbejdernes oplevelse af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg og lederens oplysninger om, hvor længe man evt. lader en medarbejder være alene med en børnegruppe, når børnegrupperne er åbne. Dette fremgår af Tabel 7.2.²⁴

Tabel 7.2 Samlet oplevelse af omsorg og forekomsten af alenearbejde

	Sjældent eller aldrig oplevelser med manglende omsorg	Mellemgrupper	Har flere gange om ugen eller dagligt mindst ét af de seks tegn på manglende omsorg	I alt
Pct. af svarpersoner				
Skemalagt alenetid med børnegruppen	16	24	60	100
Ikke skemalagt alenetid	26	28	45	100
I alt	21	26	53	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder og spørgeskema til leder.

Stuemedarbejderne er blevet spurgt, om de oplever, at de har tid til at stimulere børnene, når de pusler dem. 40 pct. mener, at de altid får tid til at stimulere vuggestuebørnene, mens 43 pct. svarer "som regel".

116 stuemedarbejdere har nærmere kommenteret spørgsmålet om omsorg.

19 kommentarer beskriver, hvordan de synes det lykkes at give omsorg. Eksempel:

²⁴ Sammenhængen er statistisk signifikant. Det styrker desuden påvisningen af en sammenhæng, at den forklarende variabel (alenearbejde) kommer fra én kilde, nemlig lederen, mens den afhængige variabel (oplevelse af omsorg) kommer fra en anden kilde (medarbejderbesvarelserne).

"Vi er voksne nok på stuen, så selv om flere børn skulle have brug for opmærksomhed, kan det lade sig gøre. Børnene deltager selv aktivt i konfliktløsning. Vi prioriterer, at der er tid til det enkelte barn i de situationer, hvor der er behov for det. Ved at vi voksne laver nogle aktiviteter med det enkelte barn, kommer der flere børn til og opdager ressourcer ved barnet, som gør, at de får understøttet de sociale kompetencer, så næste gang klarer de legen selv. Vi sætter ord på barnets følelser, hvilket medfører at barnet føler sig set, hørt og forstået. Det medfører ofte, at barnet hurtigt er videre i leg, selvom det fx var svært at sige farvel, der opstod en konflikt, der var en spændende oplevelse der skulle fortælles osv. Omsorgen er godt givet ud. Det giver børn med selvværd, sociale kompetencer og mod på at turde."

30 svarpersoner har pædagogiske overvejelser omkring omsorgens betydning, fx:

"Hvor ofte jeg oplever IKKE at have tid til individuel omsorg ... Det føler jeg rigtig ofte, at jeg ikke har tid til, men vælger at det SKAL der være tid til, det er små børn jeg arbejder med, og jeg synes ikke det er et valg at "lade dem være"."

"Jeg anser omsorg som min vigtigste opgave med børnene derfor giver jeg mig om muligt altid tid til det!"

Godt halvdelen af fleste kommentarerne (62) beskriver dog, hvordan det kan være svært at sikre tilstrækkelig omsorg, fx pga. bemanningen, alenearbejde eller børn med særlige behov:

"Er alene på stuen om eftermiddagen, så det er svært at give hvert barn den omsorg, han/hun behøver. Ved pædagogiske aktiviteter bliver jeg afbrudt flere gange af andre børn pga. konflikter, hjælp til praktiske gøremål m.m. og desuden informering og snak med forældre, telefon og oprydning."

"Jeg oplever fra tid til anden en utilstrækkelighed i forhold den tid, nærvær og omsorg, jeg gerne ville give børnene, fordi dokumentation, praktik og underbemanding gør det vanskeligt at nå."

"Jeg arbejder i en skovbørnehave, hvor normeringen er 26 børn til 3 voksne. Vi har en planlagt fridag på grund af lange arbejdsdage, hvorfor vi ofte er to voksne til 26 børn. Det betyder, at jeg oplever, ikke altid at have mulighed for at yde den omsorg, jeg gerne ville."

"Det sker dagligt, at jeg ikke får givet den omsorg, barnet har brug for, men oplever et godt samarbejde fra mine kollegaer, som ofte går ind og overtager, hvor jeg ikke slår til."

"Jeg oplever, at det kan være svært at få tid til at give nærværende omsorg, da der ofte er et andet barn/andre børn, som står og rykker i mig og vil have min opmærksomhed. Det er en udvikling, som bekymrer mig meget, at der skal være denne kamp om omsorg."

"Mindre tid og hurtig videre til næste, der har brug for omsorg. Kontakten i omsorgen kommer til at virke falsk. Dialogen og fordybelsen er lille i omsorgen. Mindre tid til bare at holde i hånd."

"Ofte er man kun én på stuen, da den anden er til møde, på tur, forberedelse, sygdom eller andet. Når man har mange børn med særlige behov, er det stort set umuligt at give dem det nærvær, kontakt og hjælp som barnet behøver for at kunne udvikle sig og trives."

"Omsorg er så vigtigt! Men når man er alene med 16 børn om morgenen, er det svært at kunne give den rette omsorg samt den individuelle omsorg til det barn, som evt. har behov for det, fordi der er 15 andre man skal sørge for ikke "ødelægger" stuen fuldstændig."

"I en travl hverdag ville jeg ønske, at jeg kunne give børnene den omsorg, de nogle gange "råber" efter. Nogle fylder rigtig meget, og det bliver på bekostning af de andre børn, at dem, der har "mest" brug for det, får den omsorg. I mit daglige arbejde skulle alle børn gerne opleve at få omsorg, men sådan ser virkeligheden bare ikke ud."

"Jeg når ofte at trøste et barn, men det er kortvarigt. Vi har mange børn, som har brug for ekstra behov, men der er ikke mulighed/tid til det enkelte barn. Mange børn bliver desværre overset, da meget af tiden går til børn med særlige behov."

"Jeg oplever, at den individuelle omsorg fylder meget i min hverdag, fordi det er utrolig vigtigt for barnet at mærke den. Dilemmaet er så, at der er tendens til, at det ofte er de børn, som er mere udadreagerende, som får den omsorg, som de behøver, hvor man kan komme til ikke at se de stille børn på samme måde, selvom de også har et behov."

"Jeg oplever ofte, at jeg må sætte et barn fra mig, som har brug for min omsorg/nærvær, fordi jeg skal "brandslukke" et andet sted. Jeg oplever desværre også, at jeg ikke kan være fuldt nærværende over for et barn, fordi jeg samtidig skal have overblik over hele gruppen."

"Oplever, at der kun er tid til "slukke akutbranden" og ikke tid til at arbejde pædagogisk med det "forstyrrende" barn. Jeg skal hele tiden prioritere min tid skarpt mellem, om den skal bruges på enkeltindivider, og så "betaler" den øvrige gruppe børn prisen, eller om det er det barn, som har brug for særlig opmærksomhed, jeg "fravælger" for at bruge tiden på fællesskabet."

"P.T. har vi to børn, som kræver næsten mandsopdækning, hvis dagen skal forløbe nogenlunde roligt. Derved må de andre vente."

De sidste fem kommentarer vedrører andre forhold.

8. Arbejdstidens anvendelse

Når det gælder lederne, indgår disse i varierende omfang i det direkte arbejde med børnene. Omfanget afhænger især af daginstitutionens ejerforhold. Dette fremgår af Tabel 8.1.

Tabel 8.1 Gennemsnitligt antal skemalagte timer for lederen i børnegrupperne og gennemsnitligt børnetal i daginstitutioner for børn under skolealderen med forskellige ejerforhold

Ejerforhold	Gennemsnitligt antal skemalagte timer pr. uge for lederen i børnegruppen	Gennemsnitligt børnetal
Kommunal	5,6	77
Selvejende	9,6	57
Privat/pulje	17,2	43
I alt	8,0	68

Kilde: Spørgeskema til lederne

I daginstitutioner med områdeledelse er spørgsmålet om skemalagt tid i børnegrupperne rettet til daginstitutionens daglige leder og ikke til den overordnede dagtilbudsleder.

Det ses, at jo tættere daginstitutionen er på den kommunale forvaltning, jo mindre tid anvender lederne i børnegrupperne. En mindre del af denne forskel kan formentlig forklares med, at de kommunale daginstitutioner i gennemsnit er større, hvilket alt andet lige giver flere administrative og ledelsesmæssige opgaver. Men forskellen er så markant, at tallene også må tages som udtryk for, at især de kommunale daginstitutioner er underlagt opgaver til administration og dokumentation, der tager meget tid.

Dette understreges af Tabel 8.2, som viser, hvor mange møder lederen vurderer at have deltaget i den sidste måned.

Table 8.2 Hvor mange møder har lederen haft den sidste måned?

Mødetype	Kommunale	Selvejende	Private	I alt
	Antal møder			
Adm. møder med forvaltning	0,5	1,3	0,3	1,3
Møder i projektgrupper, udvalg mv.	1,7	1,6	0,7	1,6
Møder med andre daginstitutioner i området	1,9	1,8	0,9	1,8
Møder med bestyrelse eller forældrebestyrelse	1,1	1,2	1,1	1,1
Møder med samarbejdspartnere, fx PPR	2	1,7	1,2	1,8
Interne ledelsesmøder	2,2	1,6	1,3	2
Interne møder med medarbejdere	3,8	3,2	2,3	3,5
Forældresamtaler	2,1	2,2	1,5	2
Forældremøder	0,2	0,2	0,3	0,2
Andre møder	2,8	2,6	1,5	2,5
I alt	18,3	17,4	11,1	17,8

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at lederne i de kommunale daginstitutioner typisk har knap ét dagligt møde, mens antallet af møder er mindre i de selvejende og – navnlig – de private daginstitutioner.²⁵

Der er ingen forskel på kommunale daginstitutioner med og uden områdeledelse med hensyn til, hvor mange møderne lederne har i gennemsnit. Der er heller ingen forskel på kommunale daginstitutioner med og uden områdeledelse med hensyn til, hvor mange timer om ugen lederne i gennemsnit har skemalagt i børnegrupperne.

Eftersom det er de *lokale ledere*, der har svaret i de tilfælde, hvor der er områdeledelse, bliver billedet, at områdeledelse typisk medfører, at der anvendes personaleressourcer på et ekstra ledelseslag, men at dette – i gennemsnit - ikke fører til, at der frigøres ressourcer i lokaldaginstitutionerne. Spørgsmålet bør dog formentlig gøres til genstand for en nærmere analyse, ligesom der kan være forskel fra daginstitution til daginstitution.

En (lokal) leder stilles det således op i en kommentar:

”Ændringen af medarbejdertimer indtraf, da vi fik områdeledelse, som skulle betales af den enkelte daginstitution. Det var beregnet til 8 timer pr. gruppe, som for [dagstitutionsnavn] vedkommende betød 32 timer mindre. Det var så hensigten, at ledelsesopgaverne skulle blive færre, hvilket ikke har været tilfældet. Nogle af disse ledelsesopgaver løses så af det øvrige pædagogiske personale.”

Godt halvdelen af daginstitutionerne deltager i projekter af den ene eller den anden art. Tabel 8.3 viser sammenhængen mellem ejerform og projektdeltagelse.

²⁵ En mindre del af forskellen kan formentlig henføres til forskel i dagstitutionsstørrelse, men næppe hele forskellen.

Tabel 8.3 Projektdeltagelse i daginstitutioner med forskellig ejerform

Ejerform	Deltager i flere projekter	Deltager i ét projekt	Deltager ikke i projekter	I alt
	Pct. af daginstitutioner			
Kommunal	32	31	37	100
Selvejende	29	23	48	100
Privat	6	13	81	100
I alt	28	26	46	100

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at navnlig de kommunale daginstitutioner meget ofte er med i projekter af den ene eller den anden art.

231 ledere har nærmere angivet, hvilke projekter, man deltager i, og disse svar kunne fortjene en nærmere analyse. Det har dog ikke i forbindelse med nærværende rapport været muligt at kvantificere projekterne nærmere, idet mange ledere blot skriver fx "*sprog*" eller har angivet flere stikord, fx "*inklusion, Trasmo, Gymnastikcenteret*". Andre har dog mere detaljerede beskrivelser.

Mange deltager i landsdækkende udviklingsprojekter som fx Fremtidens Daginstitution, Barnet i Centrum og VIDA, men der er også mange lokalt tilrettelagte projekter. Hyppigt fokus er sprog, forebyggelse, bevægelse og aktionslæring.

Spørger man lederen, om daginstitutionen den 1. februar 2016 havde modtaget daginstitutionens endelige budget, svarer 59 pct. ja, mens 41 pct. ikke havde fået budgettet endnu. I de kommunale daginstitutioner manglede 44 pct. deres budget, mens andelen var 34 pct. i selvejende og private daginstitutioner.

På den baggrund kan man få det indtryk, at nogle kommuner lægger beslag på ganske meget af daginstitutionernes tid til møder og projekter, mens praktiske foranstaltninger, der kan lette daginstitutionernes arbejde – fx at få klarhed over budgettet ved årets start – ikke altid har samme opmærksomhed.

Når det gælder tidsanvendelsen for stuemedarbejderne, er disse blevet bedt om at vurdere, hvor lang tid de anvender på forskellige typer af aktiviteter. Svarene er omsat til en procentfordeling af arbejdstiden, og svarene fremgår herefter af Tabel 8.4.

Tabel 8.4 Hvordan er arbejdstiden fordelt for stuemedarbejderne i vuggestue- hhv. børnehavegrupper?

Aktivitet	Vuggestuegrupper	Børnehavegrupper	I alt
	Pct. af arbejdstid		
Indendørsaktiviteter med hele børnegruppen	12,8	13	12,9
Planlagte aktiviteter med en mindre børnegruppe	9,8	10	10
Udendørsaktiviteter på legepladsen	10,2	13,5	12,5
Modtagelse og afhentning af børn	7,9	8,1	8
Børnenes frokost, toiletbesøg, lægge børn til at sove, morgenmad frugt mv.	20,5	14,8	16,6
På tur med børnene	7,7	12,7	11,1
Pædagogiske aktiviteter omkring enkeltbørn	3,5	5,1	4,6
Aktiviteter med børn i alt	72,4	77,2	75,7
Egen frokost, pauser	5,2	4,3	4,6
Forældrekontakt	6,4	5,6	5,8
Møder, dokumentation, kontakt med andre mv.	6,7	5,4	5,8
Oprydning, rengøring	5,9	4,6	5
Forberedelse mv.	3,4	2,8	3,1
I alt	100	100	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Stuemedarbejderne vurderer, at de bruger ca. ¼ af tiden på aktiviteter, som ikke direkte har med børnene at gøre.²⁶

I forhold til diskussionen om sikring af pædagogisk kvalitet er det værd at bemærke, at medarbejderne kun anvender ca. 1/10 af deres tid på planlagte aktiviteter i mindre børnegrupper, selv om disse aktiviteter ofte er i fokus i en række projekter omkring kvalitetsudvikling, men den bemanning, der er i daginstitutionerne, giver typisk ikke mulighed for at arbejde i mindre grupper i stort omfang. Det skal dog bemærkes, at ture ud af huset også kan være med mindre børnegrupper, og at der kan være en stor forskel fra daginstitution til daginstitution.

Omvendt anvender medarbejderne ca. ¼ af deres tid på modtagelse, afhentning, frokost, toiletbesøg osv. Yderligere ca. ¼ af medarbejdernes tid anvendes på aktiviteter med hele børnegruppen eller på legepladsen.

Dette understreger, at det pædagogiske arbejde selvfølgelig ikke alene kan vurderes ud fra de planlagte forløb i mindre grupper. Det er også vigtigt at se på frokost, modtagelse osv.

²⁶ Resultaterne kan ikke umiddelbart sammenlignes med de (få) landsdækkende studier, der er gjort af medarbejdernes tidsanvendelse. Her har man fået en mere nøjagtig fordeling gennem observationsstudier. Erfaringsmæssigt vil observationsstudier give en lidt højere andel af tid, der ikke anvendes sammen med børnene. Det skyldes, at medarbejderne, når de selv fx skal vurdere en typisk arbejdsuge, ofte undervurderer den tid, de fx bruger på tilfældige afbrydelser og aktiviteter, hvor man gennemfører fx registrering, men har et øje på børnene.

9. Børn med særlige behov

Det er vigtigt, at daginstitutionerne tidligt bliver opmærksomme på børn med særlige behov. I nogle tilfælde kræver de særlige behov en ganske omfattende indsats. I andre tilfælde vil mange problemer kunne afhjælpes ved, at man tilpasser hverdagssituationerne og taler med forældrene om, hvordan en god udvikling sikres.

Når det gælder opsporing af børn med særlige behov kan dette principielt ske på to måder:

- Man kan gennemføre systematiske iagttagelser af *alle* børn (eller alle børn på de relevante alderstrin)
- Man kan nøjes med at se nærmere på de børn, hvor man vurderer, at der er behov for det.

En fordel ved at gennemgå *alle* børn er, at man får større sikkerhed for, at man ikke overser, at et barn har problemer på et område (fx børn, der er lidt for sky i forhold til børnegruppen). En anden fordel er, at man ved forældrekonsultationer kan give forældrene en status om barnets udvikling – også de forældre, hvis barn ikke giver anledning til bekymring.

Ulempen ved at gennemgå alle børn er navnlig, at det tager tid. Derfor er det vigtigt, at de redskaber, der benyttes, ikke opleves som "unødige dokumentation", men kan bruges i daginstitutionens hverdag.

Spørgsmålet om opsporing er belyst gennem spørgsmål til lederne, som er blevet bedt om at tage stilling til følgende fem udsagn:

Vi anvender kompetencehjulet eller lignende redskaber

Vi kortlægger de enkelte børns sproglige udvikling

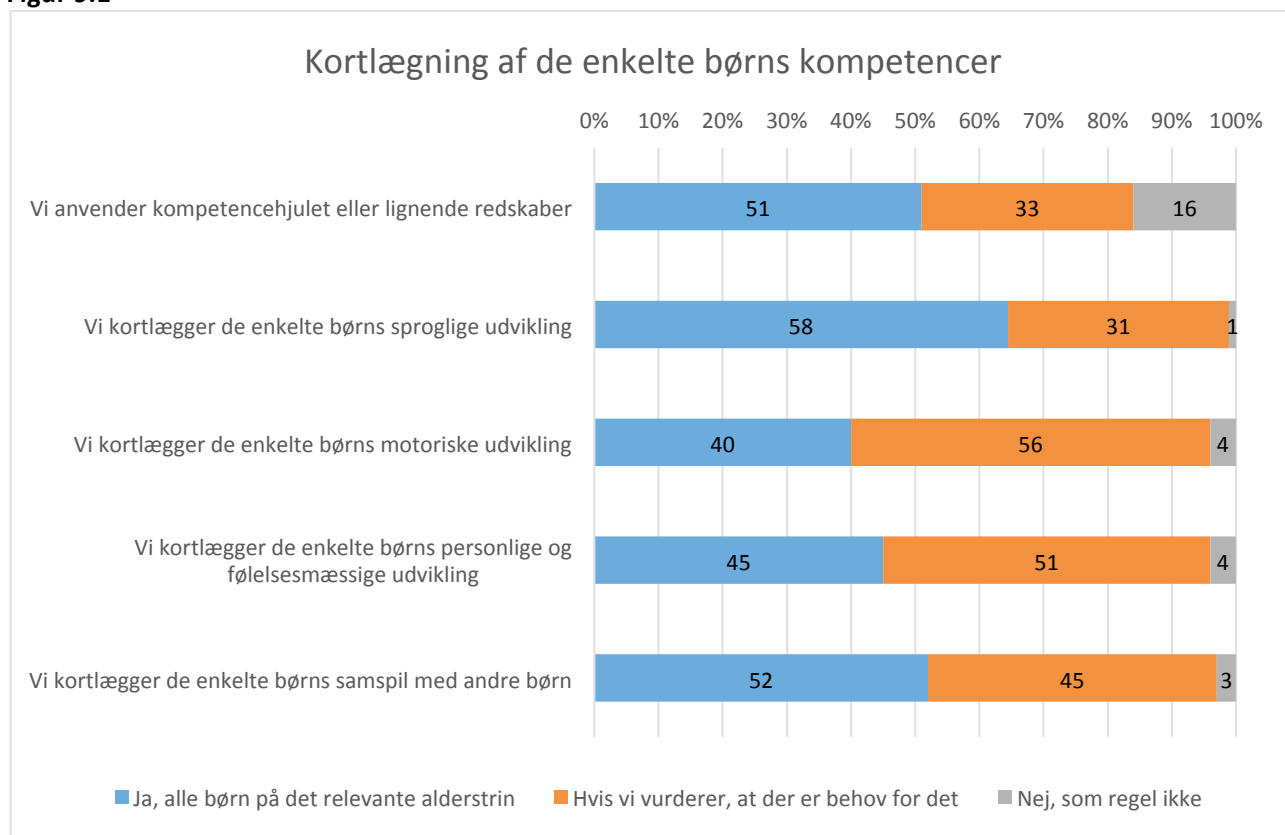
Vi kortlægger de enkelte børns motoriske udvikling

Vi kortlægger de enkelte børns personlige og følelsesmæssige udvikling

Vi kortlægger de enkelte børns samspil med andre børn

Resultaterne fremgår af Figur 9.1.

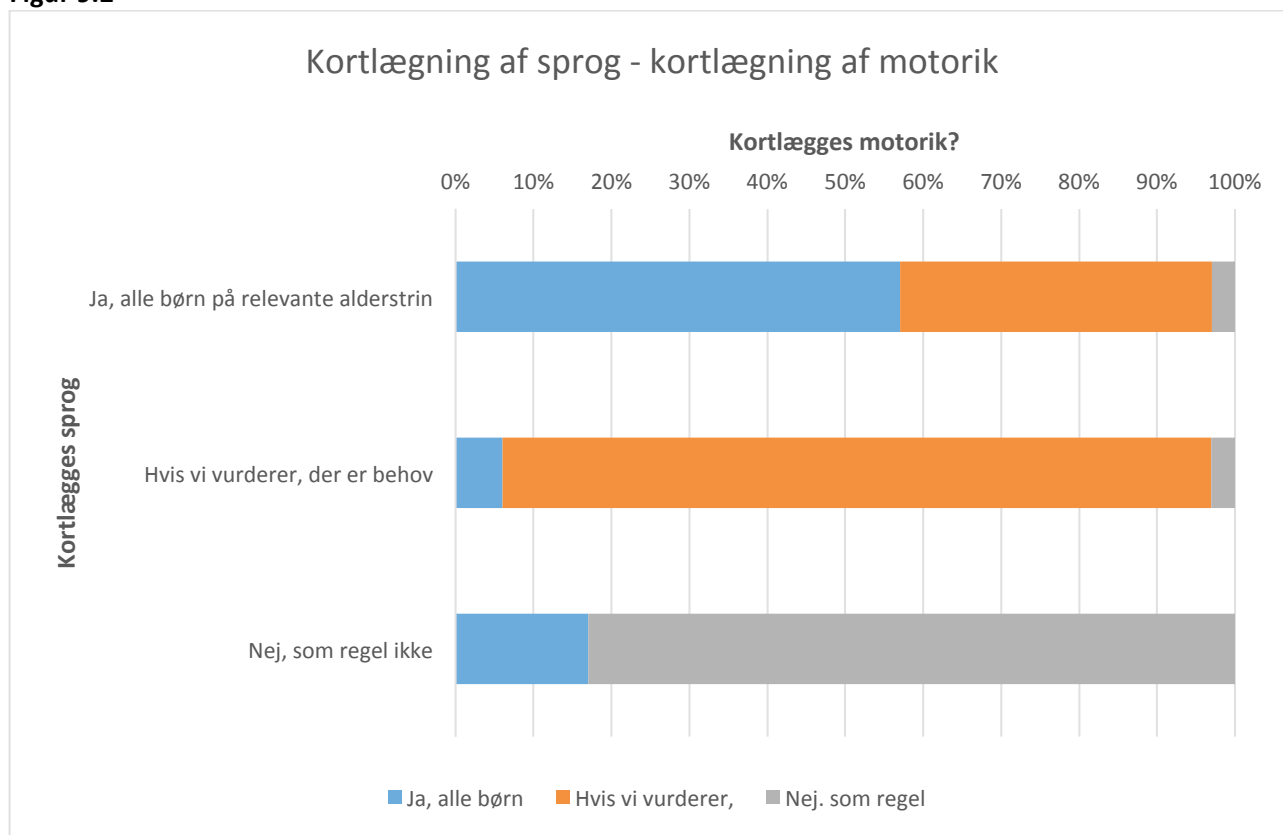
Figur 9.1

Kilde: Spørgeskema til lederne

Der er en tendens til, at de daginstitutioner, der satser på systematisk kortlægning af alle børn på ét område, også gør det på andre områder. Se eksempelvis Figur 9.2.

Figur 9.2

Kilde: Spørgeskema til lederne

Figuren viser, at i de daginstitutioner, hvor alle børn kortlægges sprogligt, er der også et flertal, der kortlægger alle børnenes motorik. Hvor man ikke kortlægger for sprog, bliver der normalt heller ikke kortlagt systematisk for motorik. Tilsvarende sammenhænge findes for de øvrige kortlægningsområder.

Antallet af områder, hvor man anvender kortlægning af alle børn, hænger bl.a. sammen med bemanningen: De daginstitutioner, der anvender kortlægning på mange områder, har i gennemsnit færre børn pr. voksen end daginstitutioner, hvor man ikke kortlægger så meget, jf. Tabel 9.1.

Tabel 9.1 Antal børn pr. voksen i daginstitutioner med forskellig brug af systematisk kortlægning. Kun daginstitutioner, der ikke har fået tillagt særlige opgaver.

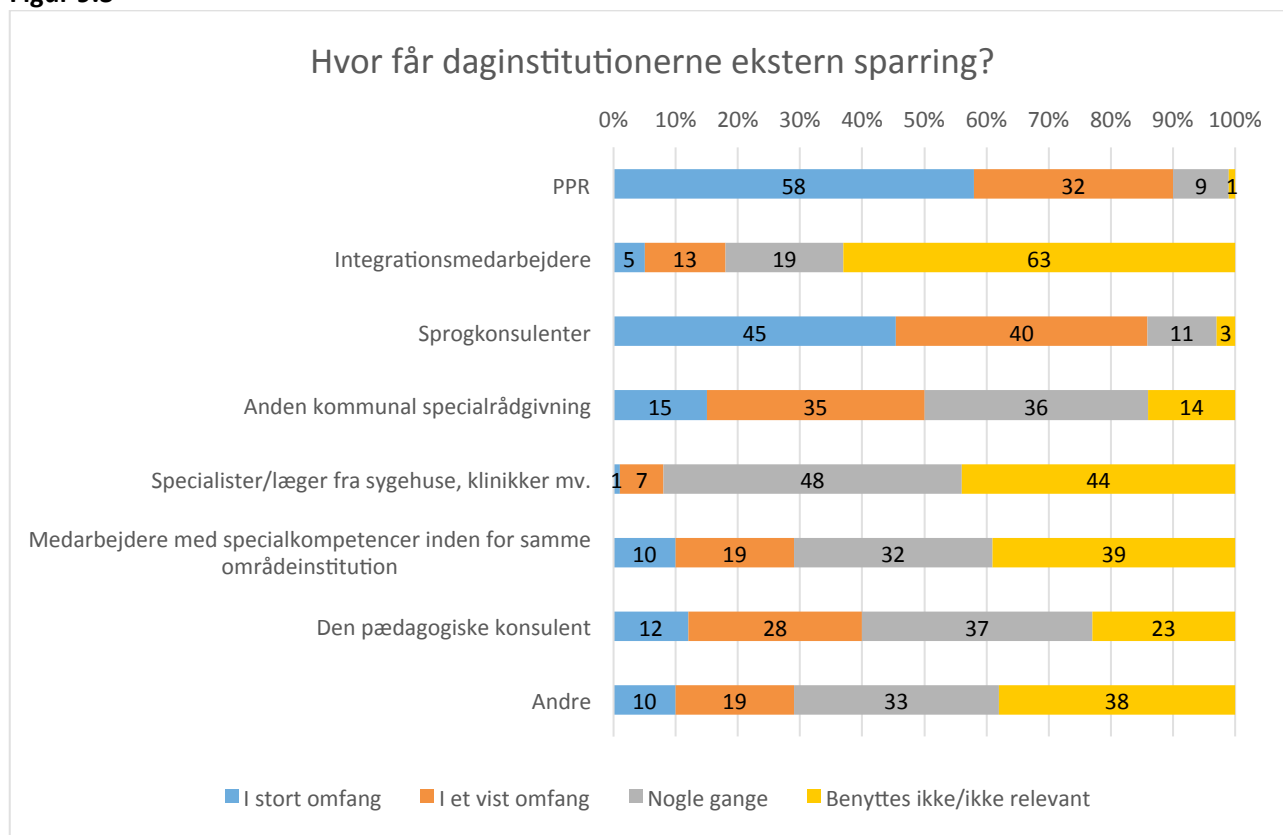
På hvor mange områder anvendes kortlægning af alle børn	Antal børn pr. voksen
Ingen	8,3
1-2	8,4
3-4	8,0
5	8,0
I alt	8,2

Kilde: Spørgeskema til lederne

Forskellen kan synes lille, men er dog statistisk signifikant.

Lederne er også blevet spurgt, hvor daginstitutionerne får ekstern sparring i forhold til arbejdet med børn med særlige behov. Svarene fremgår af Figur 9.3.

Figur 9.3

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at sparringen især gives af PPR-klinikkerne og af sprogkonsulenter. Man kan tænke sig, at svarene afspejler, at der er kommet stor fokus på sprog og på de udviklingsmæssige vanskeligheder (fx diagnoser), som typisk er forbundet med PPR-rådgivning.

80 pct. af de stuemedarbejdere, der arbejder i daginstitutioner, der *ikke* har fået tillagt særlige opgaver, vurderer, at de har børn på stuen, som har behov for en særlig indsats, hvis de skal fungere sammen med de andre børn. I gennemsnit mener stuemedarbejderne, at de har godt 2,8 sådanne børn på stuen.

De pågældende børn har meget forskellig baggrund:

17 pct. af stuemedarbejderne oplyser, at de har børn af asylsøgere/flygtninge på stuen

32 pct. har børn, der er stærkt udadreagerende, fx børn med ADHD

21 pct. har børn med autisme mv.

31 pct. har børn, hvis motoriske udvikling er mangelfuld

25 pct. har børn med udtalt frygt eller manglende selvsikkerhed

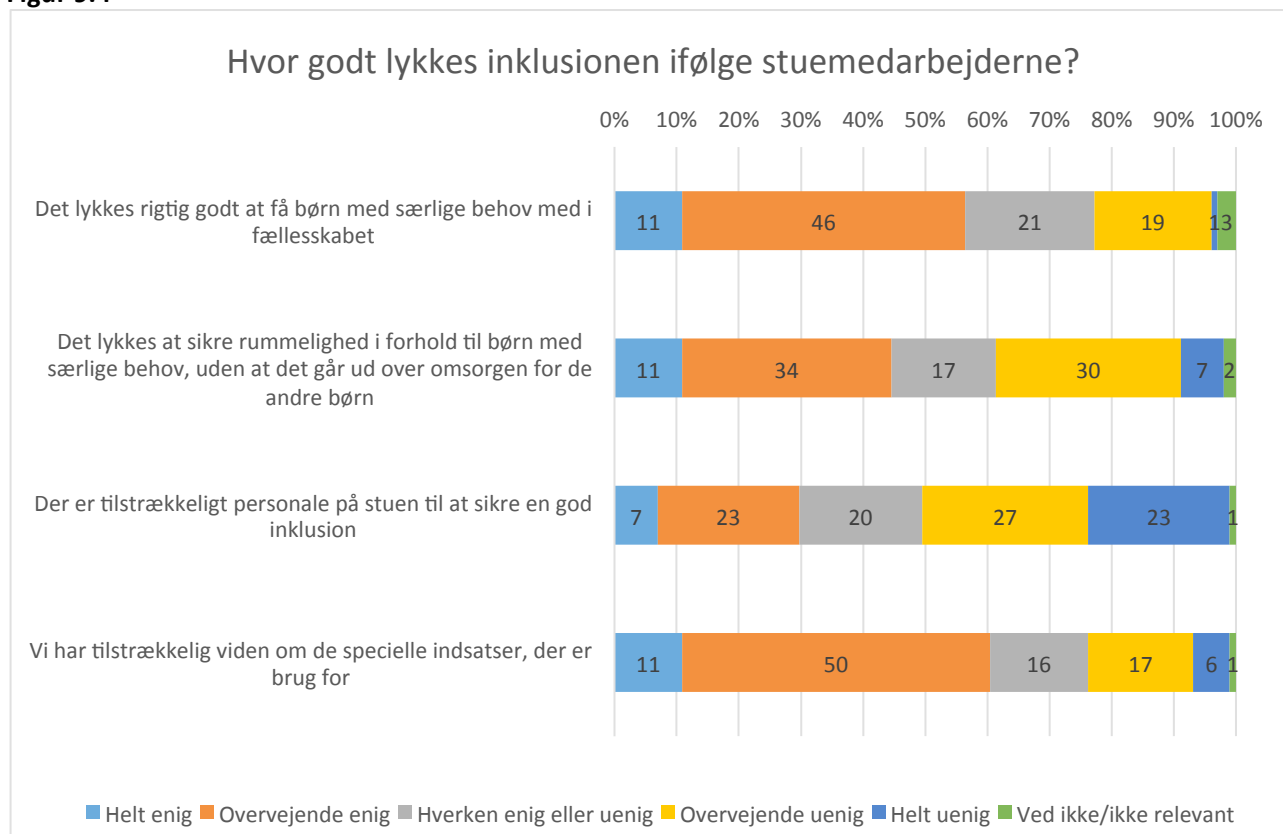
4 pct. har børn med fysiske handicaps

51 pct. angiver andre problemer. Her nævnes bl.a. sproglige problemer og børn med en vanskelig social baggrund.

Stuemedarbejderne er blevet bedt om at vurdere, hvor godt inklusions indsatsen lykkes. Svarene fremgår af Figur 9.4.

Figur 9.4

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Som det ses, er vurderingerne meget forskellige. Halvdelen mener ikke, der er tilstrækkeligt personale til at sikre en god inklusion, og mere end en tredjedel vurderer, at inklusionen går ud over omsorgen for de andre børn. Alligevel mener over halvdelen, at det lykkes rigtig godt at få børn med særlige behov med i fællesskabet.

Ca. en fjerdedel efterlyser mere viden om børn med særlige behov.

74 stuemedarbejdere har kommenteret arbejdet med inklusion nærmere. De fleste kommentarer indeholder en kritik af de ressourcer/det antal medarbejdere, der er i forbindelse med inklusionsarbejdet. Eksempler:

"Der kan være tidspunkter på dagen/ugen hvor vi er få personaler på stuen, og i disse situationer kan det være svært at praktisere inklusion optimalt. Det kan f.eks. være hvis et barn har behov for at spise i en mindre gruppe, og vi ikke har mulighed for at en kan gå fra til dette."

"Inklusion = spareøvelse. Inklusionstanken i sig selv er rigtig god, men den bliver udført i et besparelsemiljø med samme bagtanke at spare penge, og der er derfor ikke de nødvendige midler til en ordentlig inklusion af barnet/børnene."

"Inklusion har været en integreret del af vores pædagogiske praksis i de sidste 15 år. Vi hylder ideen om, at alle børn har ret til fællesskaber og at blive set som de mennesker, de er. Desværre er særlige timer til arbejdet omlagt for 5 år siden, så vi indimellem får besøg af en inklusionspædagog, der kigger på de voksnes praksis. Dette vurderer vi ikke altid er tilstrækkeligt."

"Kommunen vil rigtig meget inklusion uden at lytte ret meget til os i forhold til vores normeringer. Størrelsen på børnegruppen er den største forhindring for et godt børneliv for børn med særlige behov."

"Vi har viden om autisme, ADHD, for tidlige fødte børn og børn med særlig behov. Vi har IKKE brug for flere konsulenter, kurser, effektivisering eller digitale test af børn. Vi har brug for, at kommunen og regering stoler på os pædagoger, lytter på når vi siger, at vi har brug for flere ansatte med pædagogiske viden."

En del kommentarer hæfter sig desuden ved, at inklusionen kan ske på bekostning af de andre børn. Eksempler:

"At inkludere et barn med særlige behov kommer som regel desværre til at ekskludere andre børn."

"Jeg oplever, at børnene med særlige behov ikke bliver set og hørt, når der tages beslutning om, at de skal inkluderes i alm. dagtilbud. At de skal inkluderes for enhver pris. Jeg oplever, at der ikke er ressourcer til at opfylde deres behov, samt at det påvirker hele børnegruppen, og at alle derved kan blive taberne i det."

"Når der bruges ekstra ressourcer på et barn, er der altid andre børn som får mindre."

"Vi vil gerne kunne stimulere og imødekomme de børn, som har vanskeligheder af den ene eller anden art. Vælger vi at prioritere denne stimulering og ekstra tid til dette barn, bliver det på bekostning af den større børnegruppe. Men det er en prioritering, vi foretager, hvis vi mener, at den er nødvendigt for det enkelte barn. Prioriteringer vil derfor altid blive på bekostning af det enkelte barn, eller på bekostning af den større børnegruppe. Det er et uundgåeligt vilkår i daginstitutionerne, som jeg ser det."

10. Samarbejde og ledelse

10.1 Forældresamarbejde

Lederne er blevet spurgt, hvornår der er faste samtaler med forældrene. Besvarelserne fremgår af Tabel 10.1.

Tabel 10.1 Hvornår er der faste forældresamtaler?

	Ja	Nej
	Pct. af svar	
Når barnet begynder i daginstitutionen	94	6
Når barnet forlader daginstitutionen	70	30
Fast en gang om året	48	52
Fast flere gange om året	6	94
Hvis barnet har vanskeligheder	95	5
Andet	29	71

Kilde: Spørgeskema til lederne

52 pct. tilbyder faste samtaler enten en gang om året eller flere gange om året.

Gruppen "andet" dækker bl.a. over daginstitutioner, der holder faste forældresamtaler efter 3 mdr., og daginstitutioner, der holder forældresamtaler, når barnet fylder 5 år.

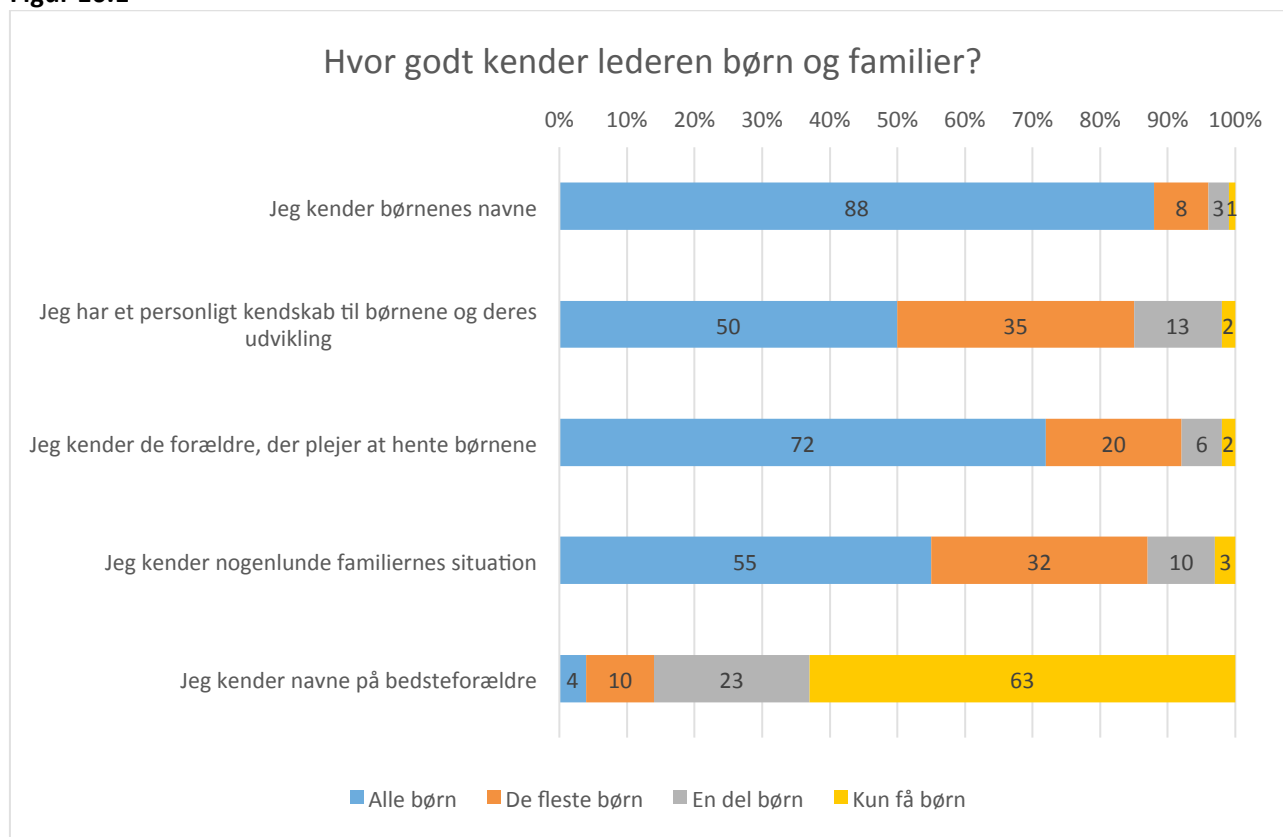
Der er ikke nævneværdige forskelle på daginstitutioner med forskellig ejerform. Heller ikke daginstitutionsstørrelse spiller nogen nævneværdig rolle.

Derimod hænger spørgsmålet om faste samtaler sammen med bemanningen. I daginstitutioner, hvor man har faste samtaler årligt eller flere gange årligt, er der i gennemsnit 8,0 børneenheder pr. pædagogisk medarbejder. I daginstitutioner, hvor man ikke har sådanne samtaler, er gennemsnittet 8,5.²⁷

Lederen er blevet spurgt, hvor godt hun kender de enkelte børn og familier. Svarfordelingen fremgår af Figur 10.1.

²⁷ Sammenhængen er statistisk signifikant.

Figur 10.1

Kilde: Spørgeskema til lederne

Lederens kendskab til børn og familier hænger tæt sammen med daginstitutionstørrelsen. Dette fremgår af fx Tabel 10.2 og 10.3.

Tabel 10.2 Har lederen et personligt kendskab til de enkelte børns udvikling – sammenholdt med daginstitutionstørrelse

Daginstitutionstørrelse	Alle børn	De fleste børn	En del børn	Kun få børn	I alt
	Pct. af svar				
Under 60 børn	70	25	5	0	100
60-89 børn	40	47	12	1	100
90 børn eller flere	22	38	32	8	100
I alt	50	35	13	2	100

Kilde: Spørgeskema til lederne

Tabel 10.3 Har lederen kendskab til familiernes situation – sammenholdt med daginstitutionstørrelse

Daginstitutionstørrelse	Alle børn	De fleste børn	En del børn	Kun få børn	I alt
	Pct. af svar				
Under 60 børn	74	22	3	2	100
60-89 børn	51	38	10	1	100
90 børn eller flere	23	47	23	7	100
I alt	55	32	10	3	100

Kilde: Spørgeskema til lederne

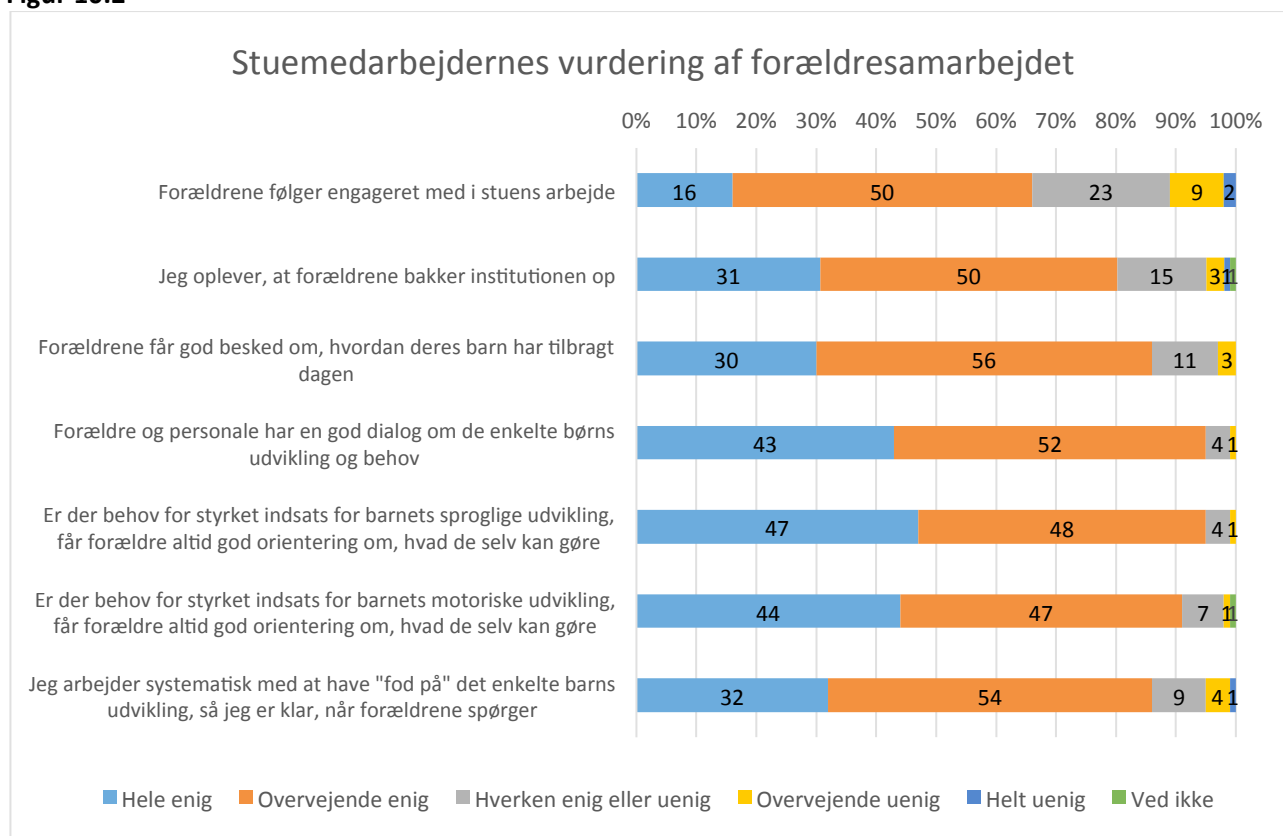
Det skal bemærkes, at daginstitutionstørrelsen er størrelsen på det enkelte børnehus/den enkelte daginstitution, ikke størrelsen af en eventuel områdedaginstitution.

Ud over daginstitutionstørrelsen hænger lederens kendskab til børn og familier sammen med, om lederen deltager i stuenes arbejde:

- De ledere, der vurderer, at de har et personligt kendskab til *alle* børn har således i gennemsnit 12 skemalagte timer med børnene om ugen.
- De ledere, der mener de har et personligt kendskab til *de fleste* eller *en del* børn, har i gennemsnit 6 timer om ugen i børnegrupperne.
- De ledere, der mener de kun har et personligt kendskab til *få* børn, har i gennemsnit 4 skemalagte timer om ugen med børnene.²⁸

Spørger man stuedarbejderne, har de overvejende en positiv vurdering af samarbejdet med forældrene, jf. Figur 10.2.

Figur 10.2

Kilde: Spørgeskema til en stuedarbejder

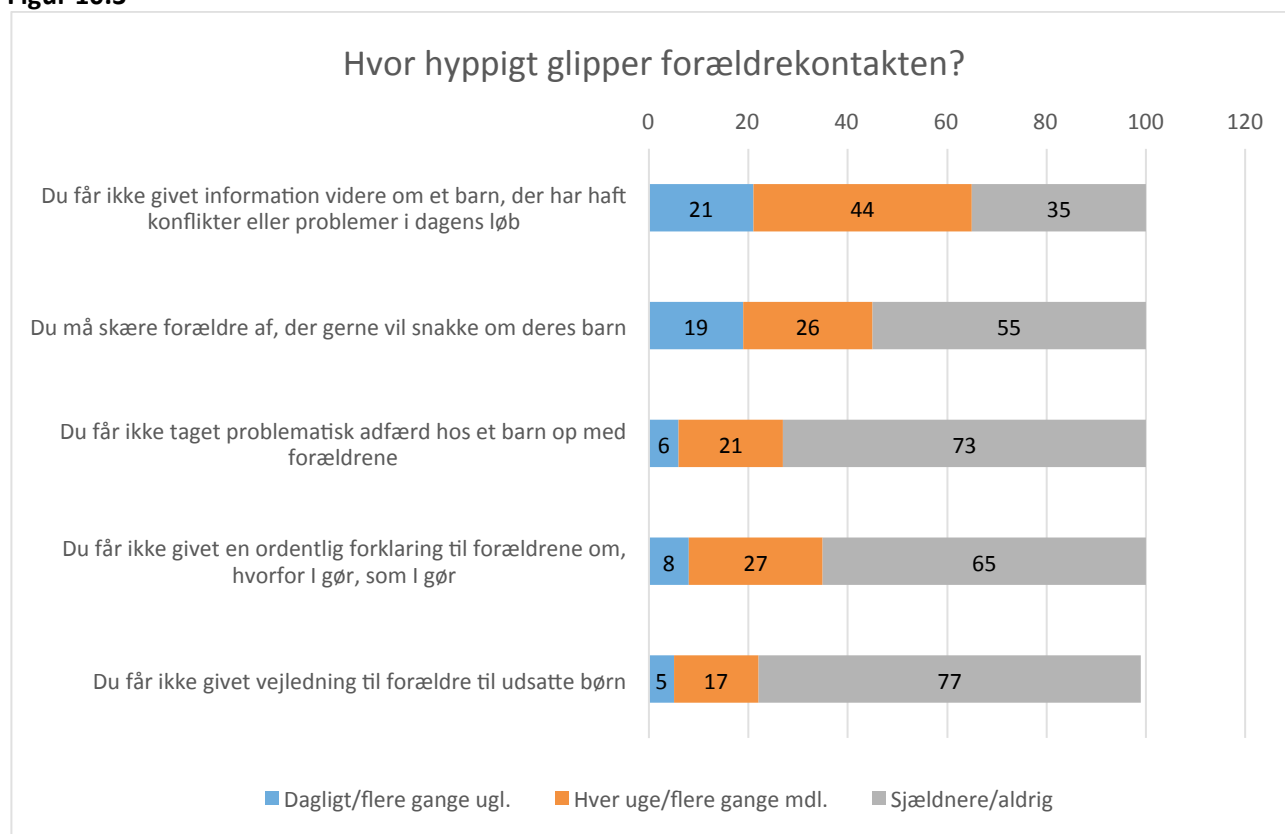
I årets undersøgelse er stuedarbejderne i lighed med de spørgsmål, der er stillet omkring den individuelle omsorg for det enkelte barn, spurgt om deres eventuelle oplevelser af, at dialogen med forældrene glipper. Stuedarbejder er spurgt, hvor ofte de har følgende oplevelser:

²⁸ Der er naturligvis en bagvedliggende sammenhæng, idet lederne indgår mere i arbejdet i børnegrupperne i små end i store daginstitutioner. Ved en regressionsanalyse har begge variable (børnetal og lederens arbejde i børnegrupperne) betydning, når de afprøves i en samlet model.

Du får ikke givet information videre om et barn, der har haft konflikter eller problemer i dagens løb
Du må skære forældre af, der gerne vil snakke om deres barn
Du får ikke taget problematisk adfærd hos et barn op med forældrene
Du får ikke givet en ordentlig forklaring til forældrene om, hvorfor I gør, som I gør
Du får ikke givet vejledning til forældre til udsatte børn

Svarene fremgår af Figur 10.3.

Figur 10.3

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at der navnlig er mange stuemedarbejdere, der ofte har oplevelser af at måtte skære forældrene af eller ikke få fortalt om problemer i dagens løb.

Der er også her dannet et samlet udtryk for svarpersonernes oplevelse af at kunne give omsorg. Svarpersonerne er delt i tre grupper:

- Svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt, flere gange dagligt eller flere gange om ugen oplever mindst ét af de fem tegn på problemer i forhold til omsorg
- Svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål
- En mellemgruppe.

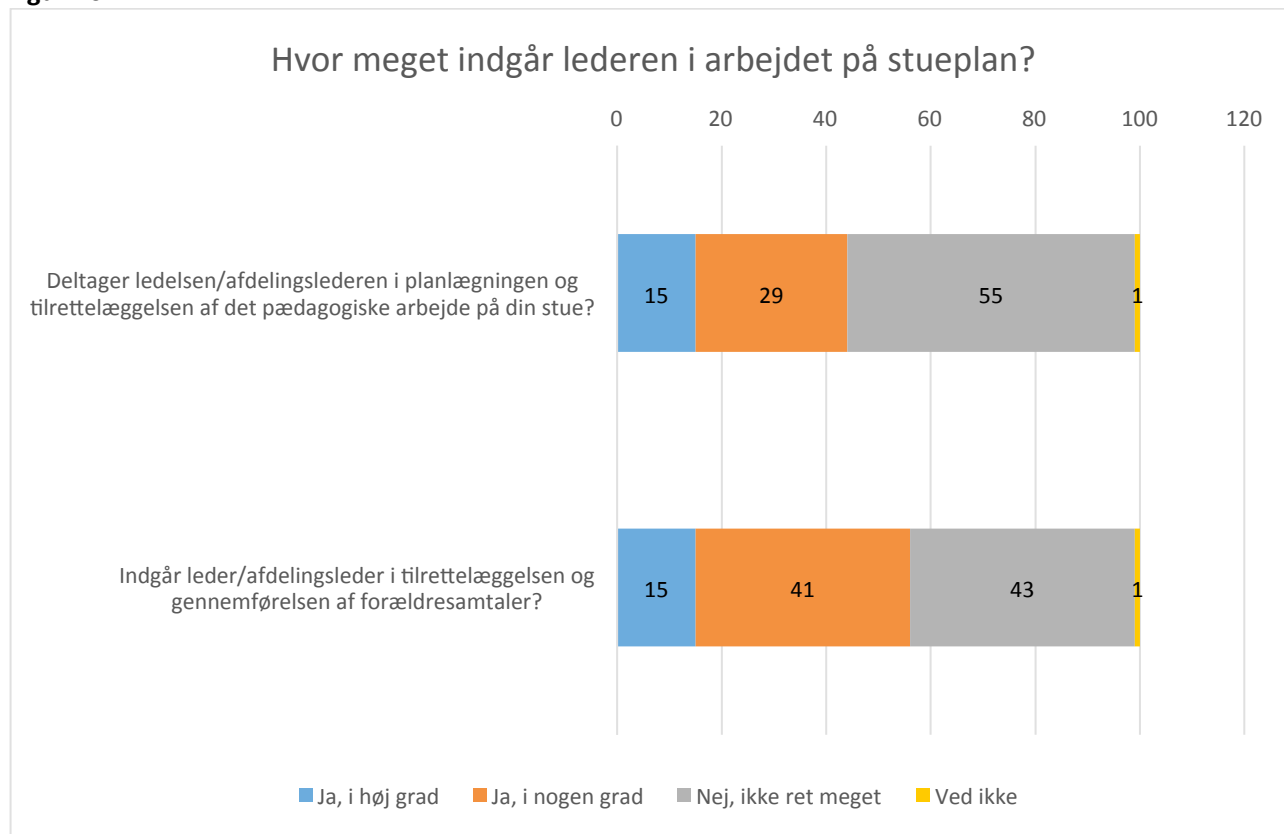
44 pct. af de stuemedarbejdere, der arbejder i vuggestuegrupper, oplyser, at de dagligt eller flere gange om ugen har en af de fem oplevelser. For ansatte i børnehavegrupper er tallet 27 pct. (34 pct. for alle).

10.2 Ledelse

Stuemedarbejderne er blevet spurgt om forholdet mellem daginstitutionens/børnehusets ledelse og arbejdet på stueplan.

Nogle overordnede svar fremgår af Figur 10.4.

Figur 10.4

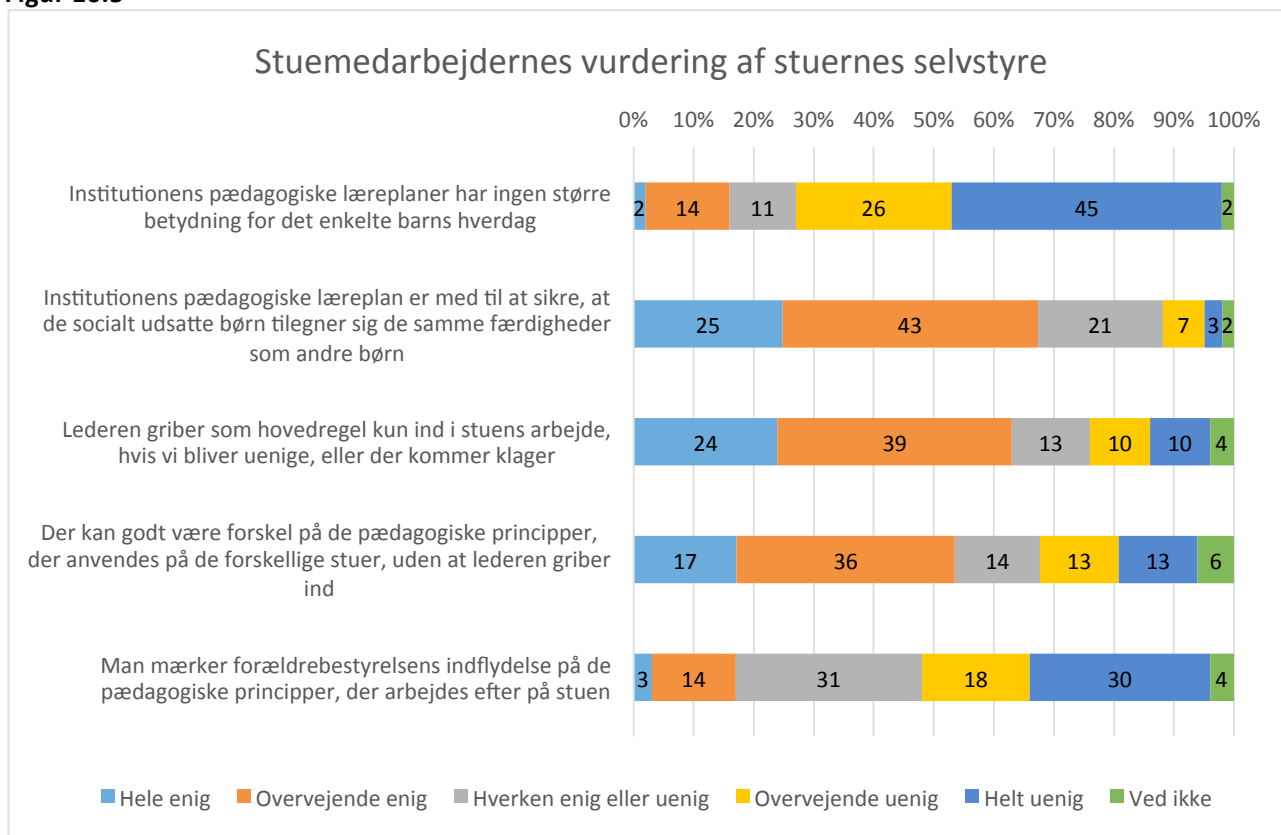
Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Desuden er stuerens selvstyre belyst ved, at stuemedarbejderne har taget stilling til følgende udsagn:

- *Daginstitutionens pædagogiske læreplaner har ingen større betydning for det enkelte barns hverdag*
- *Daginstitutionens pædagogiske læreplan er med til at sikre, at de socialt udsatte børn tilegner sig de samme færdigheder som andre børn*
- *Lederen griber som hovedregel kun ind i stuens arbejde, hvis vi bliver uenige, eller der kommer klager*
- *Der kan godt være forskel på de pædagogiske principper, der anvendes på de forskellige stuer, uden at lederen griber ind*
- *Man mærker forældrebestyrelsens indflydelse på de pædagogiske principper, der arbejdes efter på stuen.*

Besvarelserne fremgår af Figur 10.5.

Figur 10.5

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Stuemedarbejdernes vurdering er forskellig i daginstitutioner, der er underlagt områdeledelse og daginstitutioner, der ikke indgår i en område-/klyngedaginstitution.

I daginstitutioner, der er underlagt områdeledelse, er der således 22 pct. af stuepædagogerne, der ikke mener, læreplanerne har større betydning for det enkelte barns hverdag. I fritstående daginstitutioner er andelen 10 pct.

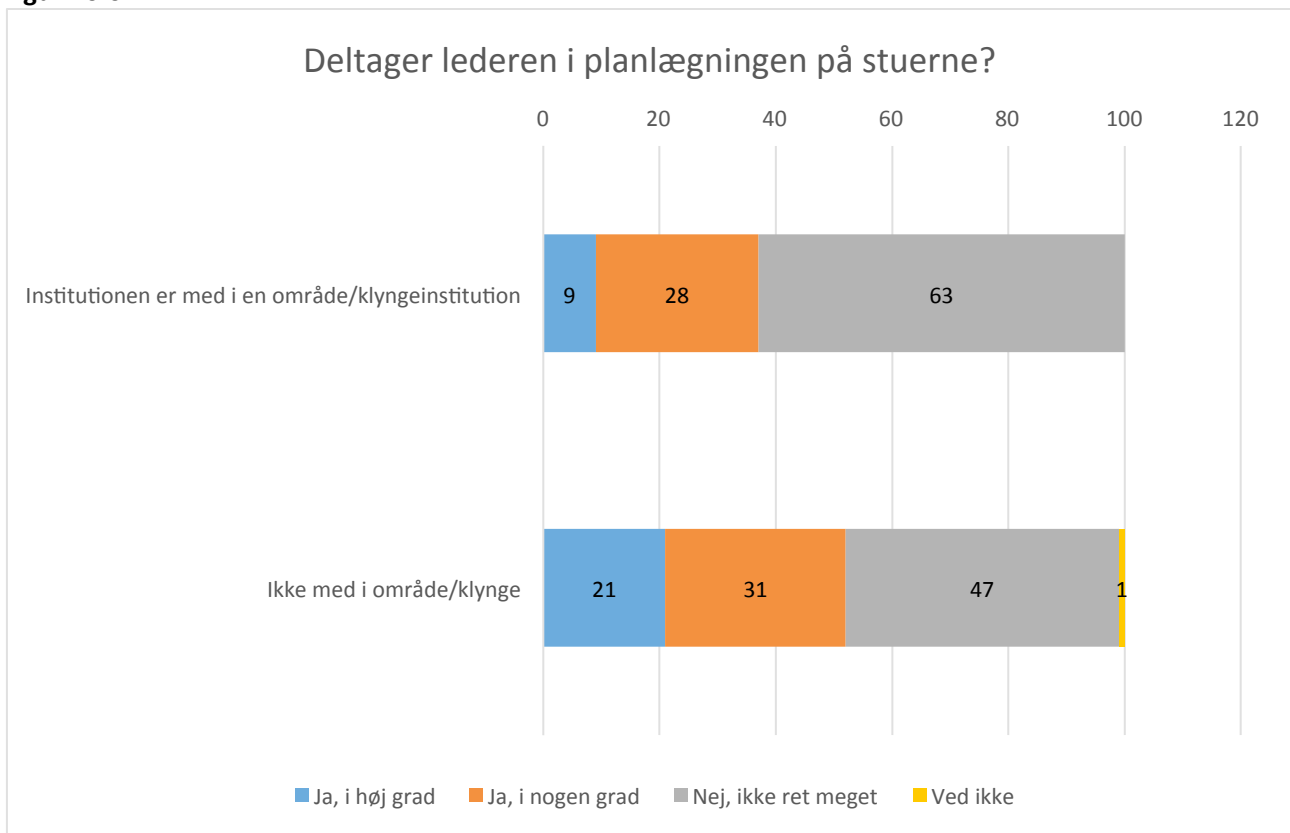
I daginstitutioner, der er underlagt områdeledelse, er der 66 pct. af stuepædagogerne, der mener, lederne kun griber ind ved klager/uenighed. I fritstående daginstitutioner er andelen 55 pct.

I daginstitutioner, der er underlagt områdeledelse, er der 60 pct. af stuepædagogerne, der mener, lederne tillader forskel på de pædagogiske principper på stuerne. I fritstående daginstitutioner er andelen 46 pct.

Når det gælder ledernes deltagelse i planlægningen på stuerne, fremgår forskellene af Figur 10.6.

Figur 10.6

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det fremgår samlet, at stuerne mange steder har et vidtstrakt selvstyre. Et par kommentarer fra stuemedarbejdere nuancerer dette:

”Tænker, at der er plads til, at stuerne er forskellige i vores hus, men hvis de pædagogiske principper på en stue bliver for forskellige fra husets pædagogik, så går min leder ind i det, hvilket hun efter min mening selvfølgelig også skal. Vi skal jo gerne tilbyde alle børn og forældre et ligeværdigt tilbud. Jeg har selv oplevet at blive flyttet til en anden stue, som arbejdede på en noget anden måde end det, som vores hus-pædagogik er kendt for. Jeg blev flyttet for at kunne komme ind og udfordre de pædagogiske antagelser og for at prøve at skabe mere kommunikation og pædagogisk sparring. Jeg oplevede, at denne jobrotation gav mig et fagligt løft, da jeg skulle bruge min faglighed på en meget mere bevidst måde, end jeg gør, når jeg er på min egen stue, hvor vi har et velfungerende samarbejde, som er bygget op over en del år.”

En anden kommentar:

”Vedr. forskel på de pædagogiske principper på stuerne: Vi arbejder alle ud fra det samme pædagogiske grundlag, som er beskrevet i vores læreplan, men vi er forskellige mennesker, så vi arbejder selvfølgelig ikke helt ens alle sammen – heldigvis for det!”

Alt i alt tyder besvarelserne på, at et flertal af stuemedarbejderne tillægger de pædagogiske læreplaner betydning, men de enkelte stuer de fleste steder har en høj grad af selvstyre, hvor lederens indgriben er begrænset. Det gælder navnlig i daginstitutioner med områdeledelse. Besvarelserne omkring betydningen

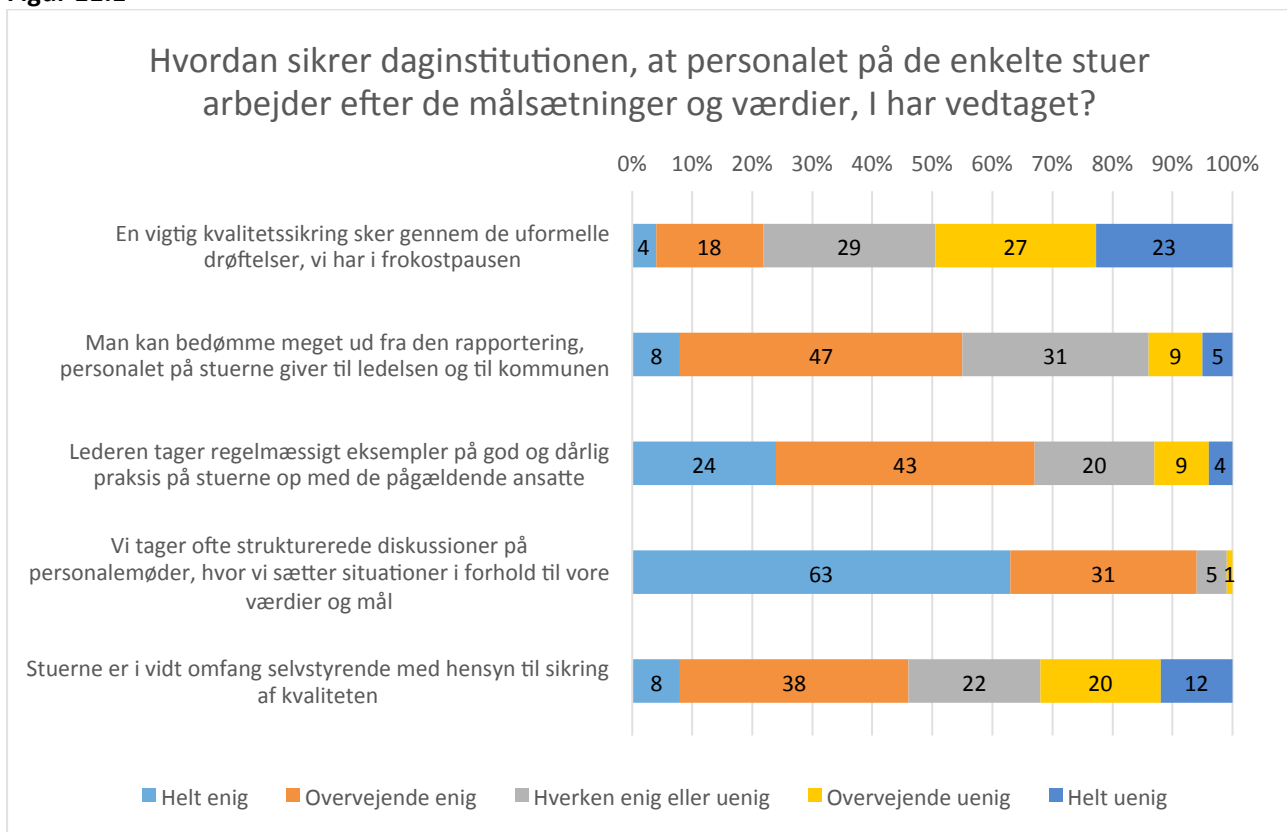
af de pædagogiske læreplaner kan desuden tyde på, at stuemedarbejderne i en del daginstitutioner med områdeledelse ikke oplever en nær sammenhæng mellem overordnede pædagogiske læreplaner og hverdagens arbejde.

11. Kvalitetssikring

Daginstitutionslederne er blevet spurgt, hvordan daginstitutionen sikrer, at personalet på de enkelte stuer arbejder efter de målsætninger og værdier, daginstitutionen har vedtaget.

Svarene fremgår af Figur 11.1.

Figur 11.1

Kilde: Spørgeskema til lederne

Svarene peger i retning af, at den vigtigste kvalitetssikring sker ved, at daginstitutionen gennemfører strukturerede diskussioner på personalemøder, hvor situationer sættes i forhold til værdier og mål.

Der er også mange steder, hvor lederen regelmæssigt tager eksempler på god og dårlig praksis op med de ansatte.

Det er den overvejende opfattelse, at den rapportering, som kommer fra stuerne, og som videregives til kommunen, også kan bruges til noget. Derimod lægges der ikke stor vægt på uformelle drøftelser.

Ca. 1/3 af lederne angiver, at stuerne i vidt omfang er selvstyrende med hensyn til kvalitet.

Der er ikke de store forskelle i besvarelsene, hvis man sætter dem i forhold til daginstitutionsstørrelse eller områdeledelse/ikke-områdeledelse. Der synes således at være tale om holdningsmæssige forskelle til, hvordan man sikrer kvalitet.

Ifølge vejledningen om dagtilbud er evaluering af praksis i forhold til læreplanen et centralt element i kvalitetssikringen. Det hedder bl.a. i vejledningens pkt. 667:

”At arbejde med et mål for det pædagogiske arbejde, er ikke noget nyt for dagtilbuddene. Når personalet f.eks. gennemfører en aktivitet med børnene, baserer det sig for det meste på nogle antagelser om, at aktiviteten vil virke på en bestemt positiv måde i forhold til børnene. Nogle gange har man en præcist formuleret forestilling om, hvordan aktiviteten virker hos børnene, i andre tilfælde er den underforstået og måske forskellig internt i personalegruppen.

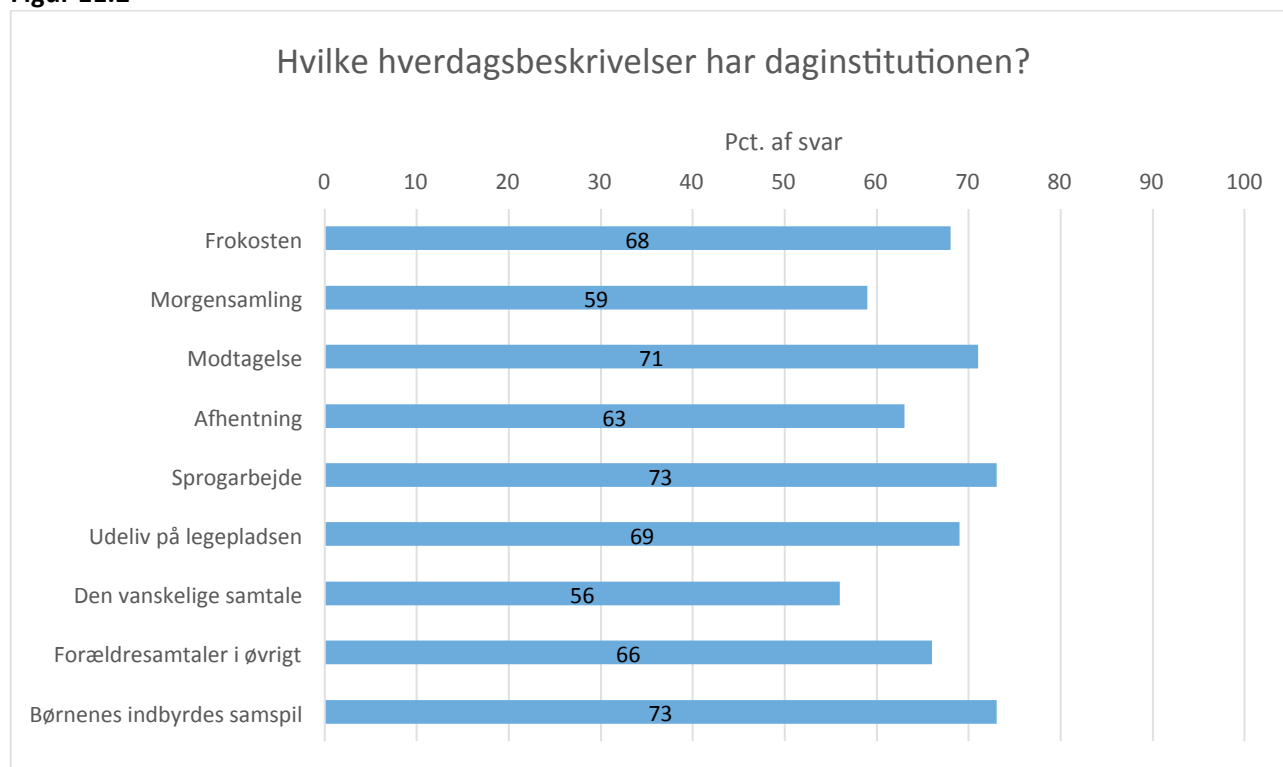
Evalueringen af den pædagogiske læreplan skal dokumentere mere systematisk og sikkert, om de valgte pædagogiske metoder og aktiviteter indfrier de opstillede mål inden for de seks temaer. Evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan indebærer, at dagtilbudspersonalet sammen sætter ord på de antagelser, der ligger bag det pædagogiske arbejde og systematisk arbejder med at undersøge resultaterne af arbejdet, det vil sige spørger sig selv: »Gør vi, hvad vi tror vi gør?« og »virker det, vi gør, som vi tror, det virker?«.

Det indebærer, at dagtilbuddet målrettet vælger forskellige udsnit af det pædagogiske arbejde og stiller skarpt på dem ud fra en bestemt systematik eller metode. Det kan være gennem observationer, fotos, interview med børn eller forældreundersøgelser - som alle er forskellige måder at indsamle dokumentation på.”

Sikring af en sammenhæng mellem mål og praksis kan fx ske gennem systematisk anvendelse af hverdagsbeskrivelser. I undersøgelsen er lederne blevet spurgt, hvilke hverdagsbeskrivelser, de har.

Svarene fremgår af Figur 11.2.

Figur 11.2

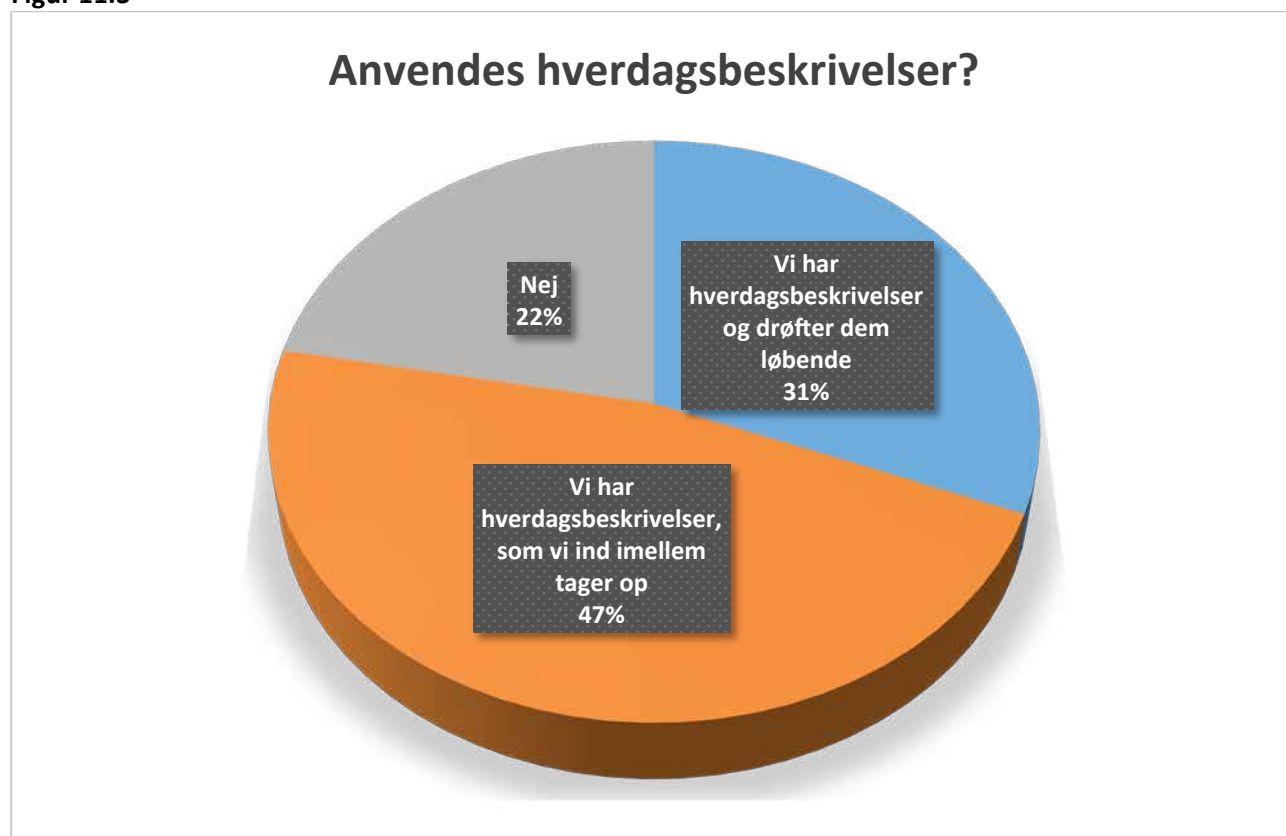

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at daginstitutionerne i vidt omfang har hverdagsbeskrivelser. Flest i forhold til sprogarbejde, mens det kun er godt halvdelen, der har beskrivelser af morgensamling eller "den vanskelige samtale".

Spørgsmålet er dog, om hverdagsbeskrivelserne bruges som et egentlig arbejdsredskab i forhold til den pædagogiske praksis. Lederne er her blevet spurgt om, hvordan de i givet fald anvender hverdagsbeskrivelserne. Svarene fremgår af Figur 11.3.

Figur 11.3

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at kun ca. 1/3 af daginstitutionerne løbende drøfter deres hverdagsbeskrivelser.

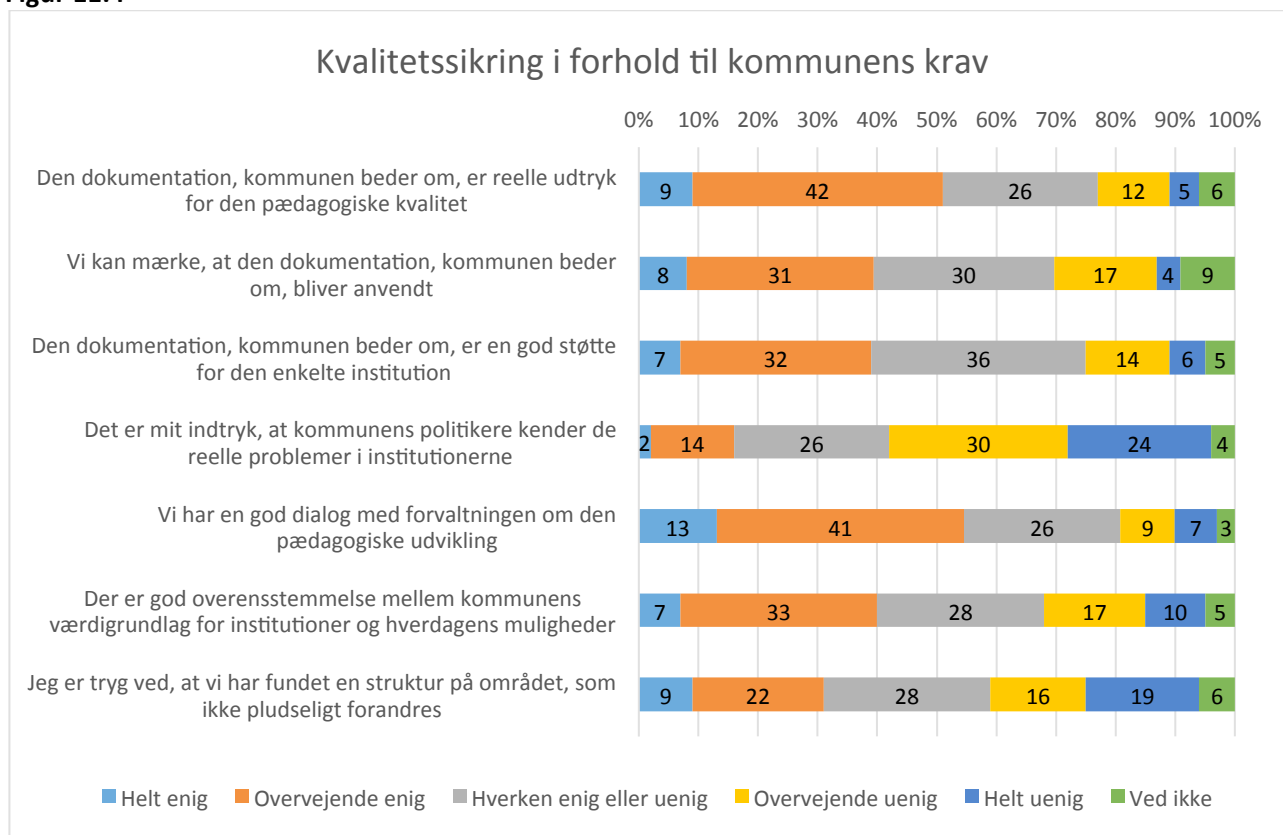
Der er formentlig stor forskel på, hvordan man i praksis anvender sine hverdagsbeskrivelser – hvis man har nogen. Man kan frygte, at man mange steder enten ikke anvender hverdagsbeskrivelser eller ikke anvender dem som evalueringsredskab og redskab til at synliggøre praksis.

En mulig forklaring kan være, at man i en del daginstitutioner er blevet pålagt så megen kvalitetsstyring oppefra – i form af dokumentation over for kommunen – at der ikke også er overskud til at gennemføre den opfølgning i forhold til egne mål og egen praksis, som Dagtilbudsvejledningen lægger op til.

Lederne er derfor blevet bedt om at vurdere nytten og anvendelsen af de dokumentationskrav, kommunen stiller.

Resultaterne fremgår af Figur 11.4.

Figur 11.4

Kilde: Spørgeskema til ledere

Det ses, at der er flere ledere, der finder dokumentationen til kommunen nyttig og brugbar, end der er ledere med den modsatte holdning. Der er dog ganske mange, der svarer "hverken eller" eller "ved ikke".

Et lille flertal mener, de har en god dialog med forventningen om det pædagogiske arbejde.

Derimod er der kun 16 pct. af lederne, der mener, at kommunens politikere kender de reelle problemer i daginstitutionerne, mens et flertal vurderer, at politikerne ikke kender de reelle problemer. Det tyder på, at daginstitutionernes dokumentationsarbejde kun har begrænset gennemslagskraft opad i det kommunale system.

12. Metode

Undersøgelsen er gennemført som elektronisk spørgeskemaundersøgelse i januar-februar 2016. Udgangspunktet har været en adressefortegnelse fra Danmarks Statistik over vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede daginstitutioner pr. oktober 2014²⁹. Ved at tage udgangspunkt i 2014-opgørelsen kommer de helt nye daginstitutioner ikke med. Det forekommer rimeligt, at helt nye daginstitutioner ikke indgår.

Spørgeskemaer er testet i udvalgte daginstitutioner, og daginstitutionernes e-mail adresser er indhentet via de kommunale hjemmesider og daginstitutionernes hjemmesider.

Daginstitutionerne er blevet bedt om at udfylde to spørgeskemaer:

- Et henvendt til lederen. Det vil for daginstitutioner med områdeledelse sige den pædagogiske leder/afdelingsleder af den lokale enhed.
- Et henvendt til en medarbejder på en stue. For at opnå statistisk tilfældighed er lederen blevet bedt om at give skemaet videre til den stuemedarbejder, hvis navn kommer først i alfabetet, på den stue, som kommer sidst i alfabetet.

Der er fundet gyldige e-mails til 2905 daginstitutioner. I tallet er fraregnet daginstitutioner, hvor der ikke er fundet en virkende e-mail, og daginstitutioner, der efterfølgende har meddelt Bureau 2000, at daginstitutionen fx er nedlagt. Der er modtaget 778 besvarede lederskemaer, hvilket giver en svarprocent på 27.

Der er modtaget svar fra daginstitutioner i 94 ud af landet 98 kommuner. Tabel 12.1 viser svarprocenten i de 10 kommuner, hvor flest daginstitutioner har fået en henvendelse.

Tabel 12.1 Svarprocenter i de 10 største kommuner i undersøgelsen

Kommune	Antal daginstitutioner, der har fået en henvendelse	Svarprocent
København	310	31
Aarhus	208	23
Aalborg	128	22
Odense	98	17
Gentofte	55	38
Roskilde	53	25
Randers	53	34
Gladsaxe	49	31
Vejle	47	19
Frederiksberg	46	43

Kilde: Data fra lederskemaet sammenholdt med data fra Statistikbanken.

²⁹ For Aarhus kommunes vedkommende er adresserne fra Danmarks Statistik suppleret med daginstitutioner indhentet via den kommunale hjemmeside. Det skyldes, at Aarhus kommune i indberetningen til Danmarks Statistik anvender området i stedet for daginstitutioner for de kommunale daginstitutioners vedkommende.

En række af undersøgelsens resultater vedrører emner, der typisk fastsættes på kommunalt niveau, fx bemanning. Ved analysen af disse spørgsmål er besvarelsene derfor vægtet, så der opreguleres i forhold til den kommunale svarprocent. Det samme gælder spørgsmål, som har en tæt sammenhæng med bemanning, fx forekomsten af alenearbejde.

For at undersøge, om der evt. kan være skævheder i materialet, sammenholdes den geografiske fordeling af indskrevne børn i undersøgelsen med den geografiske fordeling af 0-5-årige børn i vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede daginstitutioner i Danmarks Statistiks seneste ressourceopgørelse. Dette sker i Tabel 12.2.

Tabel 12.2 Fordeling af børn under skolealderen på regioner i undersøgelsen og i Danmarks Statistiks ressourceopgørelse

Region	Undersøgelsen	Danmarks Statistik 2014
	Pct. af børn	
Hovedstadsområdet	39,1	38,1
Bornholm	0,4	0,4
Region Sjælland	15	12,9
Det fynske område	7,7	6,8
Syddjylland	8,9	11,4
Midtjylland	22,1	22,9
Nordjylland	6,7	7,6
I alt	100	100

Kilde: Data fra lederskemaet sammenholdt med data fra Statistikbanken.

Det ses, at der alt i alt er rimelig god overensstemmelse med hensyn til geografisk fordeling.

I Tabel 12.3 er fordelingen på ejerforhold desuden sammenholdt med den fordeling, Danmarks Statistik har.

Tabel 12.3 Fordeling på ejerforhold. Undersøgelsen og Danmarks Statistik

	Undersøgelsen	Danmarks Statistik 2014
	Pct.	
Kommunal	68	70
Selvejende	17	17
Privat	15	13
I alt	100	100

Kilde: Data fra lederskemaet sammenholdt med data fra Statistikbanken.

Alt i alt vurderer Bureau 2000, at besvarelsene udgør et repræsentativt materiale i forhold til undersøgelser på landsplan.

Deltagelsen fra stuemedarbejdere er noget lavere, hvilket hænger sammen med, at formidlingen er sket gennem to led. Der er modtaget 451 stueskemaer, hvilket svarer til en svarprocent på 16.

Også her er der tale om en god geografisk fordeling. Der er således svar på stueskema fra 88 kommuner ud af 98. Tabel 12.4 viser svarprocenterne for stueskemaet i de 10 største kommuner.

Tabel 12.4 Svarprocenter for stueskemaet i de 10 største kommuner i undersøgelsen

Kommune	Svarprocent
København	17
Aarhus	21
Aalborg	13
Odense	9
Gentofte	27
Roskilde	19
Randers	17
Gladsaxe	12
Vejle	9
Frederiksberg	17

Kilde: Data fra stue sammenholdt med data fra Statistikbanken.

Tabellen viser en rimelig geografisk fordeling.

Bureau 2000 vurderer på den baggrund, at også besvarelsene fra stue medarbejderne er repræsentative på landsplan. Der kan imidlertid være en mindre usikkerhed omkring den præcise størrelse af de forskellige undersøgelsesresultater.

Regressionsanalyser er i en række tilfælde gennemført or at sikre at de sammenhænge, undersøgelsen belyser, er statistisk holdbare. Dette er sket med værktøjerne proc logistic og proc reg i programpakken SAS. Det vil normalt være markeret i en fodnote.

Ud over kvantificerbare data har de to spørgeskemaer givet mulighed for at skrive uddybende kommentarer. Der er bl.a. modtaget:

- 67 generelle kommentarer fra lederne
- 66 generelle kommentarer fra stue medarbejderne
- 231 uddybende forklaringer fra lederne om, hvilke projekter daginstitutionen er med i
- 79 uddybende kommentarer fra stue medarbejderne om de fysiske rammer
- 115 uddybende kommentarer fra stue medarbejderne om den daglige omsorg
- 74 uddybende kommentarer fra stue medarbejderne om inklusion

Hertil kommer uddybende beskrivelser af fx fokus for arbejdet i mindre grupper formiddag og eftermiddag.

Kommentarerne er gennemgået af Bureau 2000 og nogle typiske udsagn er citeret i de relevante afsnit.

Daginstitutionernes hverdag 2016

Årlig rapport udarbejdet af Bureau 2000

Bureau 2000 har for FOA i 2010, 2012, 2013, 2015 og nu 2016 bedt ledere og stuemedarbejdere i landets daginstitutioner om svar på en lang række spørgsmål. Bureau 2000's rapporter giver et billede af, hvordan hverdagen opleves af de ansatte, men også et billede af det tilbud børn i daginstitutioner får.

I rapporten findes flere problemstillinger, som er værd at tage op i forhold til politiske drøftelser af kvaliteten i de danske daginstitutioner. Personalets oplevelse af, at de jævnligt ikke kan yde den omsorg for børnene, de gerne vil, er fx ikke er blevet mindre gennem årene. I 2010 svarede 53 pct., og i 2016 svarer 57 pct., at de dagligt eller flere gange om ugen oplever, at de ikke kan give børnene tilstrækkelig omsorg. Det er nok en af undersøgelsens væsentligste resultater, og det peger på, at kvaliteten i daginstitutionerne desværre ikke er god nok.

FOA

SAMMEN
GØR VI FORSKELLEN

Stauings Plads 1-3
1790 København V

Tlf. 46 97 26 26
www.foa.dk

Pædagogisk Sektor

FOA er Danmarks tredjestørste fagforening. Siden 1899 har vi kæmpet for bedre løn- og arbejdsforhold til vores medlemmer. Hovedopgaven er at indgå overenskomster, som sikrer en god løn og moderne, ordnede arbejdsvilkår. Det er FOA, der aftaler din løn, dine tillæg, din arbejdstid, din pension, dine barselsregler, dine ferieregler og dine muligheder for uddannelse. Vores opgave i FOA er også at sikre et stærkt fagligt fællesskab – og at udvikle din og vores faglighed på det pædagogiske område, så velfærden og gode arbejdspladser går hånd i hånd.